

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtöselvitys Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella

Hakkarainen, Sanna

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtöselvitys Länsi- Suomen rikosseuraamusalueella

Hakkarainen, Sanna
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2014

Hakkarainen, Sanna

Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtöselvitys Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella

Vuosi 2014 Sivumäärä 68

Opinnäytetyön tavoitteena oli toimia Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartion kehittämistyön lähtöselvityksenä sekä kuvata työtä ja sen toteuttamista haastattelujen pohjalta. Pääasiallisena tehtävänä tukipartioilla on valvoa ja tukea avoseuraamuksissa eli valvontarangaistuksessa ja valvotussa koevapaudessa olevia, jotta heidän valmiutensa toimia yhteiskunnassa lisääntyisi, eivätkä he syylistyisi uusiin rikoksiin. Kysymyksessä on kehittämistoiminnan lähtökohdaksi ja tueksi tehdystä tutkimuksesta, jossa käytännön työ ja ongelmat ohjaavat tiedon tuotantoa. Opinnäytetyön teemahaastattelun kohderyhmä oli harkinnanvarainen näyte tukipartion ohjaajia, joiden yhteinen nimittäjä oli toimiminen tukipartiossa sen alusta asti. Yli kahden vuoden tukipartiotoiminnan jälkeen on mahdollista analysoida ja kuvata toimintaa siten, että sen tulokset avautuvat muillekin.

Tutkimusmenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jonka teemat keskittyivät tukipartion ohjaajan työhön. Haastattelu eteni joustavasti teema-alueuutteloa muistilistana käyttäen. Pääteemat olivat asiakkaan kohtaaminen ja rakenteelliset tekijät. Nämä pääteemat jakaantuivat vielä kolmeen alateemaan ja haastattelut purettiin litteroiden haastatteludialogeiksi ja litteroidut tekstit teemoiteltiin teemahaastattelurungon aihealueiden mukaan. Litteraatiot analysoitiin tiivistäen, luokitellen, narratiiveja etsien ja tulkiten. Tutkimuksen tärkeimpiä johtopäätöksiä oli se, että tukipartion ohjaajat kokevat tekevänsä laadukasta työtä ja näkevät tukipartiotoiminnalla olevan vaikuttavuutta valvottaviin nähden. Työtehtävät tukipartiossa ovat laajentaneet haastateltavien tietoisuutta koko rikosseuraamusalasta ja positiivinen palaute tuonut onnistumisen kokemuksia. Työ tukipartiossa antaa enemmän tekijälleen ja on monipuolisempaa kuin aikaisemmat työtehtävät rikosseuraamusalalla.

Asiasanat: tukipartio, valvontarangaistus, valvottu koevapaus, sähköinen valvonta

Hakkarainen, Sanna

Developing Support Patrol Activity in Western Finland´s Criminal Sanction Area

Year	2014	Pages	68
------	------	-------	----

The goal of this paper was to report the basis of developing support patrol activity in Western Finland´s criminal sanction agency by describing both its duties as well as implementing them. Interviews were used for reporting. Support patrol´s main duties are to supervise and support individuals in monitoring sentence in order to increase their abilities to function as members of society as well as to prevent them from re-committing felonies. The purpose of this research is to function as basis and support for developmental activity, in which producing information is guided by practical work and its challenges. The interviewed focus group was gathered from instructors who have been involved in support patrol since the beginning. More than two years of support patrol activity now enables analyzing and describing its activity and results in an understandable manner for everyone.

As a research method semi-structured theme interviews were used. All themes concentrated on instructors work in support patrol. Interviews proceeded flexibly and were assisted by theme area list. Main themes in interviews were meeting clients and structural factors. These main themes were furthermore divided into three sub-themes. Interviews were transcribed into dialogues and transcribed texts were divided into themes based on structure used in theme interviews. Transcriptions were analyzed by summarizing, categorizing, searching for narratives and rendering. One of the most important conclusions was the fact that instructors in support patrol experience the good quality of their work and see their work´s effectiveness regarding their clients. Duties in support patrol have expanded staff´s awareness towards the field of criminal sanction and positive feedback has given experiences of succeeding. Work in support patrol is more diverse and gives more satisfaction than previous work tasks in the field of criminal sanction.

Keywords: support patrol, monitoring sentence, monitored trial period, electronic monitoring

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kehittämisympäristö	7
3	Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtökohdat	9
3.1	Tukipartiotyö.....	10
3.2	Valvontarangaistus	12
3.3	Valvottu koevapaus	13
3.4	Sähköinen valvonta	15
4	Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat	18
4.1	Asiakkaan kohtaaminen	18
4.2	Rakenteelliset tekijät	20
5	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	22
6	Menetelmälliset lähtökohdat	25
6.1	Teemahaastattelu.....	26
6.2	Haastattelun teemat	27
6.3	Aineiston analyysi	28
7	Tutkimustulokset	30
7.1	Tukipartion rooli	30
7.2	Asiakkaan kohtaaminen	35
7.3	Työntekijän työote.....	39
7.4	Rakenteelliset tekijät	41
7.5	Toimintaympäristö	45
7.6	Muutos.....	47
7.7	Kehittämisehdotuksia.....	49
8	Johtopäätökset.....	52
8.1	Ennakkoluuloja, tukea ja motivointia	53
8.2	Käytännön työ ja sähköinen valvonta.....	55
8.3	Ammatillisuuden ja asiantuntijuuden hallinta	57
8.4	Positiivinen muutos	58
8.5	Ongelmakohtia ja kehittämisajatuksia	60
9	Pohdinta.....	61
	Lähteet	65
	Liitteet	67
	Liite 1. Vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot	67
	Liite 2. Teemahaastattelurunko	68

1 Johdanto

Opinnäytetyöni on kehittämistyön lähtöselvitys tukipartiotyöstä. Toimin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartion rikosseuraamusesimiehenä. Tukipartiot perusteen aluksi kahden vuoden määräaikaisille viroille, jonka aikana oli tarkoitus saada käyntiin uusi rangaistusmuoto, valvontarangaistus. Länsi-Suomessa tukipartiot aloittivat 1.1.2012. Pääasiallisena tehtävänä tukipartioilla on valvoa ja tukea valvontarangaistuksessa ja valvotussa koevapaudessa olevia, jotta heidän valmiutensa toimia yhteiskunnassa lisääntyisi, eivätkä he syyllistyisi uusiin rikoksiin (Rikosseuraamuslaitos 2012).

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella toimii tällä hetkellä kuusi tukipartiota; Hämeenlinnassa, Tampereella, Turussa, Seinäjoella, Porissa ja Lahdessa. Tukipartioita lisättiin kesken määräaikaisuuden vastaamaan paremmin kasvavaan valvottavien määrään. Joulukuun 2013 alussa tukipartion ohjaajat saivat uuden muotoisen tehtävänmääräyksen ja tehtäviä jatkettiin kolmella vuodella eteenpäin. Keskushallintoyksikön linjauksen mukaan tukipartion ohjaajana on mahdollista työskennellä maksimissaan kuusi vuotta, joka on linjattu Rikosseuraamuslaitoksen sopeuttamisohjelman vuoksi.

Tukipartiot valvovat siviiliin sijoitettavia avoseuraamuksia. Avoseuraamukset toteuttavat osaltaan Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävää ja keskeisiä tavoitteita. Rikosseuraamuslaitoksen sanomaksi on muotoutunut "turvallisesti kohti avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa" (Rikosseuraamuslaitos 2011). Tukipartio toteuttaa asteittaisen vapauttamisen valvontaa, johon kuuluu vankeuden loppuvaiheessa valvottu koevapaus. Sähköinen valvonta tuo tukipartiotyöhön turvallisuusnäkökohdan. Tukipartiot perustettiin lain valvontarangaistuksesta astuttua voimaan 1.11.2011. Rangaistusmuotona valvontarangaistus sijoittuu yhdyskuntapalveluna ja ehdottoman vankeuden väliin. Valvontarangaistus sisältää erityispiirteitä kuten esimerkiksi sen, että tuomio suoritetaan asiakkaan kotona. Valvontarangaistuksella pystytään ylläpitämään niin sanottua normaalisuusperiaatetta, koska se ei eristä asiakasta perheestään. Rangaistuksen toimeenpano toteutetaan mahdollisimman lähellä tuomitun kotipaikkakuntaa riippumatta siitä, missä valvontarangaistus on tuomittu.

Opinnäytetyöni aiheen valintaan on luonnollisesti vaikuttanut vahvasti erilaisten mahdollisuuksien avautuminen elämässäni. 1.12.2011 alkaen minut valittiin tukipartion rikosseuraamusesimieheksi ja 2012 keväällä oli haku ylempään ammattikorkeakouluun Laureaan opiskelemaan sosiaali- ja rikosseuraamusalan johtamista ja kehittämistä. Näin ollen minulla oli läheinen ja omaan työarkeeni liittyvä aihe valmiina, se miten asiaa lähdin tarkastelemaan, avautui vasta matkan varrella. Olen toiminut omalla alallani esimiestehtävissä vuoden -97 alusta alkaen ja vankeinhoito on muuttunut tuona aika hyvin paljon. Vasta vuoden 2006 voi-

maan tulleen Vankeuslain myötä alkoi alalla näkyä ensimmäisiä merkkejä toiminnasta, joka on tänä päivänä tukipartiolle arkea.

Rikosseuraamusesimiehen virkani tukipartiossa kulkee samanlaista reittiä kuin tukipartion ohjaajienkin eli aluksi se oli määräaikainen virka ja muuttui tehtävnmääräykseksi. Tehtävnmääräyksen edellytyksenä on taustavirka jossakin laitoksessa ja oma taustavirkani on Satakunnan vankilassa. Se ettei määräaikaisia virkasuhteita vakinaistettu kahden vuoden työn jälkeen oli aluksi meille kaikille kova paikka. Asiantuntijuus, joka nousee kaikista tukipartiossa työskentelevistä, ansaitsee mielestäni enemmän arvostusta. Haluan tällä opinnäytetyöllä tuoda tukipartion ohjaajien äänen kuuluville ja haastattelun avulla nostaa näkyville sen, miten he työtään tekevät. Alusta asti tekemämme työ on ollut kehittämistyötä, opinnäytetyölläni pyrin hyödyntämään uuden tiedon ja materiaalin ankkuroimista jo olemassa olevaan tietoon

2 Kehittämissympäristö

Kehittämissympäristönä ovat Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiot, koska toimimme alueellisesti. Haluan korostaa, että opinnäytetyöni koskee ainoastaan Länsi-Suomen rikosseuraamusaluetta, eikä ole sellaisenaan siirrettävissä muille rikosseuraamusalueille. Kaikilla rikosseuraamusalueilla on omat maantieteelliset ja toiminnalliset erityispiirteensä. Merkittävään tukipartiotoimintaan vaikuttava asia on alueen koko, vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen sijainnit ja alueen vankimäärä.

Suomi jakaantuu kolmeen rikosseuraamusalueeseen, joita ovat Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen lisäksi Etelä-Suomen sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueet (Liite 1). Kaikilla alueilla on tukipartioiden ohjaajia keskimäärin yhtä paljon, esimerkiksi Länsi-Suomen alueella heitä on kaksitoista. Jokaisessa Länsi-Suomen alueella olevassa kuudessa partiossa on tällä hetkellä kaksi ohjaajaa. Keskushallintoyksikkö vastaa ohjauksesta, seurannasta ja edellytysten turvaamisesta valtakunnan tasolla, että toimintamme olisi mahdollisimman samanlaista eri alueilla maantieteellisistä eroavaisuuksista huolimatta. Tarkoituksena on turvata tasavertainen kohtelu kaikille valvontarangaistusasiakkaille asuinpaikasta huolimatta. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Opinnäytetyö on lähtöselvitys tukipartiotyö kehittämistyölle. Sen tarkoitus on myös palvella Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta, jonka oikeudellisen yksikön alaisuuteen tukipartio on sijoitettu. Oma tehtävnmääräysvirkani on toimia Länsi-Suomen tukipartion rikosseuraamusesimiehenä. Esimieheni on Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen turvallisuuspäällikkö ja hänen esimiehensä on Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen lakimies. Rikosseuraamusaluetta johtaa aluejohtaja ja kaikilla kolmella rikosseuraamusalueella on oma aluejohtajansa. Keskushallintoyksikkö toimii yhtenäisen ja tasavertaisen toimeenpanon ohjaajana, seuraajana

ja edellytysten turvaajana valtakunnan tasolla, jotta toimeenpano olisi samanlaista eri rikosseuraamusalueilla ja eri yksiköissä eri puolilla maata (Rikosseuraamuslaitos 2011a).

Valvontarangaistuksen mukanaan tuomana uutena erityistarkoituksena on eri toimijoiden välinen yhteistyö ja toimintatapojen kehittäminen. Tällöin panostetaan arviointikeskuksen, yhdyskuntaseuraamustoimiston valvojan ja tukipartiohenkilöstön välisen toimivan yhteistyön rakentamiseen. Hyvä yhteistyö mahdollistaa riskien ennaltaehkäisyn ja minimoimisen, suorittamisen tukemisen ja ehtojen rikkomisiin puuttumisen tehostumisen. Toimeenpanon kontrollinnissa on huomioitava intensiivisyyden tarpeen arviointi ja toteuttamismenetelmät. Vankitietojärjestelmän valvontarangaistusosio huomioi toiminnallisuudessaan rangaistuksen vaatimukset.

Tukipartiotoiminta sai alkunsa valvontarangaistuksen toimeenpanoa ja sähköisen valvonnan toteuttamista avolaitoksissa selvittäneen hanketyöryhmän toimesta. Hanketyöryhmän toimintamalli perustui riittävän valvonnan ja tuen varmistamiselle valvontarangaistuksen toimeenpanossa. Kysymyksessä on ensimmäinen rangaistus, jonka toimeenpano toteutetaan asiakasvastaavasti ja toimintaperiaatteena on tehtävä-, alue- ja viranomaisrajat ylittävä toiminta. Ohjeet sähköisen valvonnan suunnittelulle viittaa sähköisen valvonnan tukipartioihin, mutta käytännössä nimi on muokkautunut pelkästään tukipartioksi. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Tukipartioiden perustaminen sijoittui ajankohtaan jolloin valvontarangaistuslaki astui voimaan 1.11.2011. Valvontarangaistuksen toimeenpanoa ja sähköisen valvonnan toteutumista suunnitelleen hanketyöryhmän toimesta oli mietitty toimintamallia, jolla varmistettaisiin riittävä valvonta ja tuki valvontarangaistuksen toimeenpanossa. Toimintamallien rakentamisessa keskityttiin keinoihin, jotka lisäisivät vaikuttavuutta ja yhdenmukaisuutta valvontarangaistuksen suunnittelussa, päätöksen teossa ja toimeenpanossa. Tarkoitus oli panostaa erityisesti arviointikeskuksen, kokonaisvastaavallisen valvojan ja tukipartiohenkilöstön välisen toimivan yhteistyön rakentamiseen. Yhteistyö oli haaste, koska Rikosseuraamuslaitoksessa ei ollut aiemmin ollut vastaavaa rangaistusmuotoa, joka sitoi yhteen niin monta eri toimijaa eri sektoreilta.

Tukipartion ohjaajat nimitettiin kahden vuoden määräaikaisiin virkoihin 1.12.2011 ja varsinainen toiminta pääsi kuitenkin käynnistymään 1.1.2012. Alun ongelmat keskittyivät lähinnä toimitilojen ja ajoneuvokaluston hankintaan, niin sanottujen konkreettisten rakenteellisten tekeijöiden puutteeseen. Länsi-Suomen tukipartiolle perustettiin oma organisaatio, jonka hyvinkin pian huomattiin helpottavan tukipartion tiedonkulkua ja asioiden jakamista. Tukipartioita oli aluksi neljä: Tampereella, Seinäjoella, Hämeenlinnassa ja Turussa. Yhden tukipartion alue oli melko laaja ja toimintaa kasvatettiin kesken määräaikaisuuden 6.5.2013 kahdella uudella tukipartiolla. Nämä niin sanotut "uudet tukipartiot" sijoituivat Lahteen ja Poriin, molemmat yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteyteen. Hieman ennen määräaikaisuuden päättymistä

syksyllä 2013 selvisi, ettei määräaikaisista virkasuhteista tulekaan vakituisia virkoja vaan määräaikaisuutta jatketaan uudella tehtävänmääräys- tehtävällä. Keskushallintoyksikkö linjasi tehtävänmääräyksessä, että tukipartion ohjaajan ja rikosseuraamusesimiehen on mahdollista työskennellä tukipartiossa maksimissaan kuusi vuotta. Tällä turvattaisiin tehtäväkierto ja se, että mahdollisimman monella olisi mahdollisuus tutustua laaja-alaiseen tehtävärajat ylittävään työskentelyyn.

Samalla kun määräaikaisuus muuttui tehtävänmääräykseksi, palkan vaativuustaso kiinnitettiin VT8 (vaativuustaso 8), määräaikaisuudessa vaativuustaso oli ollut VT7. Koska kyseessä oli uusi tehtävä, johon sisältyi voimakas tarve tehtävän sisällön kehittämiseen, toimintamuodon työrutiinien luomiseen sekä verkostoitumiseen kullekin tukipartion ohjaajalle maksettiin henkilökohtaisena lisäpalkkiona VT7 ja VT8 välinen erotus euromääräisenä.

Tukipartioihin on pyritty rekrytoimaan eri tutkintojen suorittanutta henkilöstöä. Käytännössä tukipartion ohjaajat ryhmänä koostuvat hyvinkin vankilapainotteisesta henkilökunnasta, jolla on luja turvallisuusalan osaaminen. Hakijajoukko on ollut hyvin vankilapainotteista ja mukaan on mahtunut vain muutama yhdyskuntaseuraamuspuolelta tullut hakija. Osaamista kokonaisuudessaan tehtävän hoitoon on vahvistettu työssä olon aikana. Määräaikaisuuden muuttuessa tehtävänmääräykseksi 1.12.2013 ratkaiseva tekijä oli se, että tehtävänmääräykseen hakemisen ehtona oli taustavirka rikosseuraamusalalla. Se luonnollisestikin vähensi hakijoiden määrää ratkaisevasti.

Länsi-Suomen alueella on seitsemän tukipartiossa alusta asti toiminutta tukipartion ohjaajaa, joiden asiantuntijuus tehtävässä on ainutlaatuista. Tukipartion ohjaaja on käytännön tukipartiotyön asiantuntija. Tukipartion työhön liittyy paljon olettamuksia, joille ei ole totuus pohjaa. Haluan tämän lähtöselvityksen myötä tuoda myös tukipartion ohjaajan äänen kuuluville, siitä millaista työ on käytännössä. Työskentelykenttä on poikkeuksellinen, koska se sisältää toimintaa sekä yhdyskuntaseuraamuskentällä, että vankilakentällä ja varsinkin työ tapahtuu siviilissä. Mitä on työskennellä siviiliolosuhteissa ja mitä on laittaa itsensä peliin ilman virkapuvun tuomaa anonymiteettiä? Lähtöselvitystilanne on olemassa, koska olemme työskennelleet yli kaksi vuotta uudessa tehtävässä. Kaksi vuotta ei kuitenkaan ole vielä paljon, koska kokoajan on tullut uusia asioita, uutta tekniikkaa ja uusia lakeja. Uudet lait joutuvat hionnan kohteiksi, koska niiden "testaaminen" onnistuu vain käytännössä, jolloin heikkoudet löytyvät vasta niiden voimaantultua.

3 Tukipartiotoiminnan kehittämisen lähtökohdat

Työn perusta nousee Rikosseuraamuslaitoksen strategiasta 2011- 2020, joka on : "turvallisesti kohti avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa", turvalliset rakenteet ja seuraamus-

prosessit mahdollistavat ja tukevat avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa (Rikosseuraamuslaitos 2011b). Tukipartio sijoittuu juuri tähän kohtaan strategiassa valvonnan ja tuen viitekehyksineen. Tukipartion valvonta keskittyy avoseuraamuksiin ja asteittaisesti vapautettujen valvontaan. Sähköinen valvonta mahdollistaa avoimemman täytäntöönpanon turvallisen laajentamisen. Tukipartion päätehtävät ovat valvontarangaistusten ja valvotun koeevapauteen sijoitettujen tuki ja kontrolli. Tuen määritelmä on monipuolinen, motivoiva ja myötäelävä vuorovaikutus tuomitun kanssa ja kontrolli on päihteettömyyden valvontaa, sekä puhalluskokein ja huumevirtsatestein.

3.1 Tukipartiotyö

Tukipartiotyö oli aluksi valvontarangaistuslakiin perehtymistä, sähköisen valvonnan laitteistohjelmiin kouluttautumista, yhteistyökuvioiden ja toimipaikkojen rakentamista. Valtaosa tukipartioiden tukikohdista sijaitsee yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteydessä, joista saatiin ”nipistettyä” tilat. Tukipartiotoiminnan kannalta tämänkaltainen yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteyteen sijoittuminen on merkittävää ja tiedonkulun toimivuuden kannalta erinomainen vaihtoehto. Käytännöllisesti sanottuna asioita on yksinkertaisempaa ratkoa tuttujen ihmisten kanssa. Tukipartioita oli aluksi neljä: Hämeenlinnassa, Seinäjoella, Tampereella ja Turussa. 6.5.2013 toimintaa kasvatettiin kahdella uudella partiolla, jotka sijoituivat Poriin ja Lahteen molemmat yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteyteen.

Keskushallintoyksiköstä toimitetun tukipartion ohjaajan tehtävän kuvauksen mukaan tarkoituksena on valvoa ja tukea rikosseuraamusasiakkaita ja vankeja, jotka suorittavat rangaistusta siviiliyhteiskunnassa, jotta nämä suoriutuisivat rangaistuksesta ja heidän valmiutensa toimia yhteiskunnassa syölistymättä uusiin rikoksiin lisääntyisivät. Tukipartion ohjaajan työn päätehtäviä on toimeenpanon edellytysten selvittämiseen ja kontrollin intensiivisyyden määrittämiseen osallistuminen. Päätehtäviä ovat myös laiteasennukset ja -poistot sekä toiminta hälytysten johdosta sekä ensiselvitykset epäillyissä velvollisuuden rikkomisissa ja rikkomisasioiden jatkokäsittelyyn osallistuminen. Tehtäviin kuuluu yhteistyön tekeminen valvojien, rikosseuraamusesimiesten, keskusvalvomon ja toimintavelvollisuuspaikkojen kanssa. Tehtäviin kuuluu myös koti- ja toimintavelvollisuuden suorittamispaikoille tehtävien käyntien suunnittelu ja toteuttaminen ja tapahtumien dokumentointi tietojärjestelmään. Tukipartiot suorittavat tuomitun liikkumisen seurantaa ja yhteydenpitoa hänen kanssaan ja päihteettömyyden kontrollointia. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Ohjaaja tarvitsee työssään hyvää tietopohjaa rikosseuraamustyöstä sekä työskentelystä perheiden kanssa. Tukipartion ohjaajan tulee tuntea rikosseuraamustyötä koskevat normit ja osata soveltaa niitä käytännön työssä. Hänellä tulee olla hyvät vuorovaikutustaidot ja kyky sekä taito toimia ennakoimattomissa tilanteissa. Hänen tulee tuntea riittävästi työskentely-

alueen yhteistyöverkostoja ja osata toimia yhteistyökumppaneiden kanssa. Tehtävät edellyttävät lisäksi suunnittelu- ja dokumentaatio- osaamista, hyviä tietoteknisiä taitoja sekä Rikosseuraamuslaitoksessa käytettävien teknisten asiakastietojärjestelmien hallintaa. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Tällä hetkellä tukipartion ohjaaja käyttää kolmea erilaista tietojärjestelmää työssään ja tämän lisäksi vielä oman organisaation rakentamaa ylläpitojärjestelmää seurantaan ja suoritteiden laskentaan. Käytössä on siis yhdyskuntaseuraamustoimistojen käyttämä asiakastietojärjestelmä, vankitietojärjestelmä ja sähköisen valvonnan valvontajärjestelmä. ATJ-hanke (asiakastietojärjestelmä-hanke) on enemmän kuin tervetullut uudistus tukipartioille, tullessaan käyttöön asiakastietojärjestelmä yhdistää yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden tietojärjestelmät yhdeksi kokonaisuudeksi. Valtaosa tukipartion järjestelmiin kirjaamisista tapahtuu autossa, joka tekee työstä luonnollisesti astetta haasteellisempaa. Tietoliikenneongelmia on jonkun verran ja mobiililaitteiden käsittely on haastavampaa liikkuvassa autossa kuin normaaleissa toimisto-olosuhteissa.

Tukipartion ohjaajan työ sisältää vastuuta tuen ja kontrollin toteuttamisesta suunnitelman ja normien mukaisesti. Nopeaa toimintaa ja päätöksiä esimerkiksi tilanteessa, jossa koevapaudessa oleva tarvitsee toimittaa takaisin vankilaan tai valvontarangaistus väliaikaisesti keskeyttää. Tukipartiotyö sisältää riskejä kotikäynneillä, erityisesti kriisitilanteissa tai velvollisuuden epäillyissä rikkomistilanteissa. Kahden vuoden aikana karttuneen kokemuksen mukaan päihtyneet ja mielenterveysongelmaiset asiakkaat ja vangit sekä heidän lähiverkostonsa aiheuttamat häiriöt ja vaaratilanteet ovat kohtuullinen riskitekijä tukipartion ohjaajan työssä. Liikenneonnettomuudet ovat tukipartiotyön riskitekijöitä, koska työ on autolla tapahtuvaa liikkuvaa matkatyötä ja keliolosuhteet tekevät siitä vuodenaikojen vaihteluiden mukaan haastavaa. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Rikosseuraamuslaitoksen arvo ”kohti avoimempaa täytöntöönpanoa” kantanee, koska painitaan niin suurien säästötavoitteiden parissa. Avoseuraamuksen päivähinta on noin 59€/ päivä ja avolaitoksen vankipäivä maksaa 159€/ päivä. Avoseuraamuksilla on nyt nostetta jo säästösyistä. Pitkällä aikavälillä toivon, että tekemällämme kahden vuoden määräaikaisella projektilla on merkitys tukipartiotyölle tulevaisuudessa. Kesken määräaikaisuuden tapahtunut toiminnan laajentamisen tärkein arvo oli se, että saimme paremmin katettua Länsi-Suomen alueena. Luonnollisesti toiminnan laajeneminen muokkasi myös työvuorotaulukkoa, jonka myötä pystyimme paremmin kattamaan alueemme päivittäin. Länsi-Suomen tukipartioiden työvuorosuunnittelu on keskitetty Turun vankilan tuntikirjanpidolle. Tukipartiot tekevät jakotyötä eli kolmen viikon tuntimäärä on 114,45 tuntia.

Kahden vuoden määräaikaikaisuutemme aikana olemme palavereissa vankiloiden kanssa sopineet yhteisistä käytännöistä, joka ei ole aivan yksinkertainen kuvio, koska alueellamme on kahdeksan hyvin erilaista vankilaa. Olemme osallistuneet säännöllisesti tukipartioittain palavereihin yhdyskuntaseuraamustoimistojen kanssa. Saimme syksyllä 2013 Keskushallintoyksiköltä odottamamme käsikirjan toimintamme tueksi (Valvontarangaistuksen täytäntöönpano. Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 5/2013). Toistaiseksi käsikirja on aiheuttanut lähinnä hämmennystä, koska jo käytännöiksi muodostuneet toimintamallit eivät ehkä olekaan olleet aivan käsikirjan mukaisia. Lähinnä ongelmia on aiheutunut valvontarangaistuksen toimeenpanovaiheessa tapahtuvista rangaistuksen keskeytymisistä huumevirtsakontrollien myötä, jotka ovat johtuneet asiakkaan ns. siviiliaikaisesta käytöstä. Keskushallintoyksikkö on kuitenkin paneutunut tähän ongelmaan ja käsikirjaa päivitetään tältä osin.

3.2 Valvontarangaistus

Valvontarangaistuksen käyttöönottamista perusteltiin muun muassa siten, että vapaudessa suoritettavan seuraamuksen avulla voitaisiin vähentää vankilassa rangaistustaan suorittavien määrää sekä vähentää ehdottomiin vankeusrangaistuksiin liittyviä haittavaikutuksia (Danielsson & Mäkipää 2012:2). Valvontarangaistusta pidettiin perusteltuna sen tuomien kustannussäästöjen vuoksi, sillä valvontarangaistus on huomattavasti edullisempi vaihtoehto kuin täytäntöönpanopaikka suljetussa vankilassa (Danielsson & Mäkipää 2012:3).

Valvontarangaistus perustuu sähköiseen valvontaan, jolla varmistetaan riittävä valvonta ja tuki valvontarangaistuksen toimeenpanossa. Valvontarangaistuskilaki astui voimaan 1.11.2011. Valvontarangaistus on omassa asunnossa ja ennalta sovitussa toimintapaikassa suoritettava rangaistus, jota valvotaan sähköisesti. Valvontarangaistuksen pituus on enintään kuusi kuukautta ja se tuomitaan ehdottoman vankeuden sijasta, mikäli yhdyskuntapalvelu ei tule kysymykseen. Rikoksesta epäillyn tulee suostua mahdollisen rangaistuksen tuomitsemiseen valvontarangaistuksena. Kohderyhmänä on etupäässä rattijuopumuksiin tai omaisuusrikoksiin syyllistyneet, mutta myös lievät pahoinpitelyrikokset voivat tulla kysymykseen. Valvontarangaistuksen erityispiirteinä on se, että tuomitun asunnon tulee soveltua rangaistuksen täytäntöönpanoon ja samassa asunnossa asuvien tulee suostua valvontarangaistuksen suorittamiseen, sekä samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide on selvitettävä, koska tuomio suoritetaan kotona. Valvontarangaistusta varten laaditaan suunnitelma, joka sisältää päiväkohtaisen aikataulun. Rangaistukseen sisältyy toimintavelvoite, joka on minimissään 10 tuntia/ viikossa ja maksimissaan 40-50 tuntia/ viikossa. Matka-ajat toimintavelvoitepaikalle lasketaan toimintavelvoiteaikaan. (Laki valvontarangaistuksesta.)

Käytännössä valvontarangaistuksessa tukipartio käy kiinnittämässä tuomitun nilkkaan pannan ja asentamassa kotiin kotipäätteen, josta rangaistuksen toimeenpano alkaa. Laitteilla valvo-

taan, että tuomittu noudattaa hänelle asetettua aikataulua suunnitelman mukaan. Asuntoon ja toimintapaikalle tehdään tarkastuskäyntejä satunnaisesti ennalta ilmoittamatta, joiden yhteydessä kontrolloidaan tuomitun päihteettömyyttä. Päihteettömyyden kontrollointi tapahtuu pääasiassa puhalluskokein, sylki- tai virtsanäyttein. Valvontarangaistuksen ehtojen toistuva tai vakava rikkominen johtaa valvontarangaistuksen muuntamiseen ehdottomaksi vankeudeksi.

Valvontarangaistus mahdollistaa rikoksentehtäjän työ- tai opiskelupaikan säilyttämisen, helpottaa tuomitun perhe- ja muiden sosiaalisten suhteiden ylläpitoa ja suojaa rikoksentehtäjää vankeusrangaistuksen leimaavalta vaikutukselta ja sosiaalistumiselta vankilan rikolliseen alakulttuuriin. Valvontarangaistuksella voidaan vähentää mahdollisesti vähentämään vankeusrangaistukseen liittyviä haittoja. Valvontarangaistusta voidaan myös perustella sen tuomien kustannussäästöjen vuoksi, sillä yksittäinen valvontarangaistus on kustannuksiltaan edullisempi kuin täytäntöönpanopaikka suljetussa vankilassa. Valvontarangaistuksella voidaan myös vähentää vankiloiden yliasutusongelmaa. (Danielsson & Mäkipää 2012:3.)

Sähköisen valvonnan vaikuttavuus katsauksen yhteenvedona Danielsson ja Mäkipää (2012:82) esittävät seuraavaa: "Sähköisesti valvottu kotiaaresti saattaa vähentää rikoksen uusimista verrattuna muuhun yhdyskuntaseuraamukseen, erityisesti lievistä rikoksista, muun muassa liikenerikoksista tuomittujen osalta. Sähköisesti valvottu aresti, verrattuna muuhun kuin kotoa käsin suoritettavaan seuraamukseen, saattaa ylläpitää henkilön perhesuhteita sekä taloudellista tilaa vertailurangaistuksia paremmin, joka puolestaan saattaa ehkäistä rikoksen uusimista."

3.3 Valvottu koevapaus

Valvottu koevapaus tuli 1.10.2006 vankeuslain myötä mukaan seuraamusjärjestelmään uutena asteittaisena vankilasta vapautumisen vaiheena. Valvottu koevapaus on osa vankeusaikaa. Vanki voidaan yhteiskuntaan sijoittamisen edistämiseksi sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein tai muulla tavoin erityisesti valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista. Valvotun koevapauden edellytyksenä on, että koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä vangin rangaistuksen aikaisesta käyttäytymisestään saatujen tietojen perusteella. (Vankeuslaki).

Valvotun koevapauden on edistettävä vangin rangaistusajan suunnitelmaa, vangin on sitouduttava noudattamaan yhteydenpitovelvoitetta koevapauden aikana ja koevapauden ehtojen täyttymistä on voitava soveltuvin tavoin valvoa. Koevapauden ehtoihin kuuluu muun muassa se, että vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita tai doping- aineita koevapauden aikana ja suostuu myös päihteettömyyden valvontaan. Jos valvotun koevapauden

edellytykset eivät enää päätöksen tekemisen jälkeen täyty, koevapaus peruutetaan. (Valvottu koevapaus. Rikoslaki 2c luku 8§.)

Koevapauteen sisältyy myös toimintavelvoite, joka koevapauden muiden ehtojen tapaan määritellään toimintasuunnitelmassa. Vankeusasetuksen 74§ mukaan koevapauden toimeenpanosuunnitelmassa määritellään toimintavelvoitteen sisältö, yhteyshenkilöt, liikkumisrajoitukset asunnon ja toimintapaikan ulkopuolella, valvontatapa sekä vapaa-ajan viettämisestä koskevat rajoitukset koevapauden aikana. Yleisin tapa koevapauden valvonnassa on ollut gsm-puhelin, joka kuitenkin vuoden 2012 alusta korvattiin uudella satelliittipaikantimella. Samaan aikaan perustettiin myös tukipartiot, jotka omalta osaltaan tehostivat valvotun koevapauden valvonnan resursseja. Valvontakäyntejä tehdään valvotussa koevapaudessa olevien kotiin ja toimintapaikalle.

Yhteiskuntaan sijoittumista edistävillä toimilla pyritään torjumaan laitostumisen riskiä. Laitostumisella tarkoitetaan vangin roolin sisäistämistä ja suljetuille vankiloille ominaista piirrettä totuttaa vangit laitoksen rutiineihin. Lievimmillään laitostumisesta seuraa yhteiskunnassa tarvittavien elämäntaitojen rappeutuminen. Valvotulla koevapaudella on haluttu mahdollistaa vangeille "pehmeä lasku vapauteen" eli järjestelmä, jolla pyritään tukemaan vangin hallittua sijoittumista yhteiskuntaan. Vangeilla on koevapaudessa mahdollisuus palauttaa ja kehittää elämäntaitojaan hallitusti sen sijaan, että aikaisempi rikosmyönteinen elämäntapa onnistuisi vetämään mukanaan. Koevapauteen pääsevillä vangeilla saattaa olla takanaan useiden vuosien vankeusrangaistus, jolloin siteet arkeen vankilan ulkopuolelle ovat saattaneet heiketä merkittävästi tai katketa kokonaan. (Mäkipää. 2010.)

Koevapauden puitteissa vangilla on mahdollisuus jatkaa vapaudessa vankilassa aloittamaansa kuntoutusta, palauttaa suhteita lähipiiriinsä ja muutoinkin totutella vapauteen kontrolloidusti. Vapaudessa toteutettavilla kuntouttavilla toimilla on virallisten arvioiden mukaan suuri merkitys uusintarikollisuuden vähentämisen ja rikosentekijän yhteiskuntaan sopeuttamisen tavoitteisiin pyrittäessä. Valvotun koevapauden käyttö on lisääntynyt huomattavasti järjestelmän voimassaoloaikana. Vuonna 2011 valvotussa koevapaudessa oli keskimäärin 113 vankia päivittäin, vuonna 2012 vastaava luku oli 172. Vuonna 2011 suoritettiin onnistuneesti loppuun noin 85 prosenttia aloitetuista koevapauksista. Yleisin koevapauden peruuttamisen syy on ollut päihteettömyysvelvoitteen rikkominen. (Mäkipää. 2010.)

Vuoden 2014 alusta tuli voimaan uusi laki valvotusta koevapaudesta. Tällä hetkellä elämme siirtymäaikaa, jolloin koevapaudessa on ns. vanhan vankeuslain aikaisia koevapaus vankeja ja uuden lain myötä koevapauteen sijoitettuja. Lainsäädännöllä pyritään selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan valvottua koevapautta siten, että vankien yhdenvertainen kohtelu toteutui-

si. Lain tarkoituksena on suunnitelmallisella ja asteittaisella vapauttamisella ylläpitää ja edistää vangin valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan. (Laki valvotusta koevapaudesta. 2013.)

Valvottua koevapautta koskeva asetuksen tasoinen sääntely oli tarpeen nostaa lakiin ja tämentää sen sääntelyä, koska voimassa olevan rikoslain säännös valvotusta koevapaudesta oli erittäin suppea. Suurimmat muutokset tulivat koskemaan päätösvallan delegointia vankilanjohtajille, valvontatekniikkaa, virkamiehen voimakeinojen käyttöä vankilan ulkopuolella ja seksuaalirikollisille tarkoitettua lääkehoitoa osana valvottua koevapautta. Uudistuksen tavoitteena oli käytäntöjen yhdenmukaistaminen ja koevapauteen sijoitettujen oikeusturvan parantaminen, esimerkiksi muutoksenhaku tilanteessa. Tärkeitä tavoitteita oli myös koevapauden käytön lisääminen ja koevapausprosessin yksinkertaistaminen, jolloin vapauttamisprosessia on mahdollista tehostaa. Valmistelultaan valvottu koevapaus läheni valvontarangaistuksen valmistelua viikkoaikatauluineen.

Sähköisen valvonnan vaikuttavuus katsauksen yhteenvetona Danielsson ja Mäkipää (2012:82) esittävät seuraavaa: " Sähköisesti valvottu koevapaus, verrattuna rangaistuksen ko. osan suorittamiseen vankilassa, saattaa vähentää rikoksen uusimista suhteellisesti alhaisemman uusimiskäskyn rikoksentekijöiden osalta. On mahdollista, että tämä vaikutus toimii erityisesti yhdistettynä päihde- ja mielenterveyspalveluihin ja toimintavelvoitteeseen."

Käytännössä kaikille niin sanotun uuden lain aikana valvottuun koevapauteen sijoitetuille kiinnitetään jalkapanta Keskushallintoyksikön linjauksen mukaan. Linjauksesta voidaan poiketa tietyissä poikkeustapauksissa, jotka on määritelty. Pantavalvonta tuli mahdolliseksi samalla myös siviilityön, opintoluvan, ulkopuolisen laitossijoituksen ja toiminnan valvonnassa.

3.4 Sähköinen valvonta

Sähköisellä tai elektronisella valvonnalla tarkoitetaan yleensä mitä tahansa teknologiaan perustuvaa valvontaa, jota hyödyntäen tarkkaillaan rangaistukseen tuomitun tai rikoksesta epäillyn henkilön liikkumista tai päihteiden käyttöä ilman tarkkailijan fyysistä läsnäoloa niin, että henkilön mukana kulkeva tai henkilöön kiinnitetty laite lähettää sähköisesti tietoa keskusvalvomoon. Suomessa oikeusministeriön asettama työryhmä päätyi käyttämään ilmaisua *sähköinen valvonta* toiminnasta, jossa käytetään tekniikkaa valvottavan paikantamiseen, riippumatta siitä, onko paikantamisen mahdollistava laite valvottavan puhelimesta tai esimerkiksi kiinnitetty rannekkeella valvottavan kehoon. Yleisimmin käytettävät tekniset ratkaisut ovat radiotaajuusteknologiaa hyödyntävät, valvottavan nilkkaan tai ranteeseen kiinnitettävä panta, satelliitti GPS- tai GSM-paikannukseen perustuva valvonta tai näiden yhdistelmät. Radiotaajuusteknologiaan perustuvassa vaihtoehdossa valvotun jalassa tai ranteessa oleva panta on yhteydessä kiinteään, usein kotona sijaitsevaan seurantalaitteeseen. Laite rekisteröi valvotta-

van henkilön läsnä - tai poissaolon laitteen seuranta-alueelta ja lähettää tiedon keskusvalvomon. Satelliitti tai GSM-paikannuksessa valvonta taas perustuu joko satelliittien tai teleoperaattoreiden maanpäällisten tukiasemien avulla tehtävään mittauspaikannukseen. (Danielsson & Mäkipää 2012: 1-2.)

Sähköisen valvonnan keskusvalvomon tehtäviin kuuluu hälytysten seulonta ja ilmoitukset aiheellisista tapahtumista toimeenpanotehtäviä hoitaville yksiköille ja tukipartioille. Kyseessä on siis teknisin välinein tapahtuva tiedon vienti tapahtumista valvontajärjestelmään. Sähköisen valvonnan keskusvalvomon tehtäviin kuuluu toimia valvontajärjestelmän pääkäyttäjänä, joka tilastoi, seuraa ja tekee sopimuksen puitteissa yhteistyötä laitetoimittajan kanssa. Sähköisen valvonnan keskusvalvomo sijaitsee Turun vankilassa. Sähköisen valvonnan keskusvalvomon toiminta on käynnistynyt samasta lakimuutoksesta kuin tukipartioidenkin ja toimintamme ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Olemme molemmat yksikköinä itsenäisiä organisaatioita ja meillä on yhteinen esimies, joka on Länsi-Suomen rikosseuraamus alueen turvallisuuspäällikkö.

Sekä valvontarangaistuslaissa, että laissa valvotusta koevapaudesta on pykälät, joissa käsitellään teknisin välinein toteutettavaa valvontaa. Valvontarangaistuslakiin ja lakiin valvotusta koevapaudesta on auki kirjoitettu mahdollisimman laajasti teknisin välinein suoritettava valvonta, koska nopean teknisen kehityksen vuoksi lakiin ei haluttu ehdottaa mitään yksilöityä valvontatapaa.

Molemmissa laeissa on huomioitu myös asunnossa pysymisen velvollisuus, joka koskee niin sanottua yöaikaa eli aikaväliä kello 21-06 välillä. Asunnossa pysymisvelvollisuus selkiyttää molempia lakeja ja helpottaa tukipartion työtä. Lakiin valvotusta koevapaudesta tuli 2014 vuoden alussa lisänä entistä tarkemman viikkoaikataulun tekeminen valvottuun koevapauteen sijoitetuille. Alkuvaiheessa se vaatii panostusta laitostasolla, mutta jäntevöittää huomattavasti valvottuun koevapauteen sijoitettujen valvontaa.

Valvontarangaistus on ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittava rangaistus, jonka suorittamista valvotaan teknisillä välineillä ja muilla tässä laissa säädetyillä tavoilla (Laki valvontarangaistuslaki: 2§). Valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolain (450/1987) 5a luvun 1§:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua tai teknistä katselua. (Laki valvontarangaistuksesta: 6§)

Koevapauteen sijoitettua ja toimeenpanosuunnitelman noudattamista valvotaan 2§ :ssä tarkoitettuun asuntoon asennettavilla, koevapauteen sijoitetun haltuun annettavilla taikka hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolain (450/1987) 5a luvun 1§:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua tai teknistä katselua. (Laki valvotusta koevapaudesta: 7§.)

Valvonnan tekninen toteutustapa ja valvonnan sisältö määritellään yksilöllisesti koevapauteen sijoitettavan vangin arvioidun valvonnan tarpeen perusteella. Valvonta- ja yhteydenpitomääräykset on mitoitettava riittäviksi ehtojen noudattamisen valvomiseksi. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus päästä koevapauteen sijoitetun asuntoon myös teknisten valvontavälineiden asentamista, korjaamista ja poisottamista varten. (Laki valvotusta koevapaudesta: 7§.)

Sähköisen valvonnan yleistymisen taustalla on ollut pyrkimys kehittää vankeusrangaistuksille vaihtoehtoisia sanktiomuotoja, joiden tarkoituksena on vähentää vankipopulaatiota ja vankeinhoidon kustannuksia sekä edistää rangaistuksen suorittaneiden integroitumista yhteiskuntaan (Danielsson & Mäkipää 2012: 2). Danielssonin ja Mäkipään (2012:82) mukaan sähköisen valvonnan etuja voidaan tarkastella kahdella tavalla. Ensiksi, mikäli sähköisen valvonnan vaikutus rikoksen uusimiseen on neutraali tai lievästi myönteinen, sillä voidaan saavuttaa merkittäviä kustannussäästöjä. Toiseksi sähköisellä valvonnalla voidaan välttää ehdottoman vankeuden tarpeeton käyttö, joka usein johtaa vangin elämäntilanteen heikentymiseen seuraamuksen suorittamisen jälkeen.

Sähköistä valvontaa on toukokuusta 2011 alkaen voitu käyttää myös avovankiloissa rangaistustaan suorittavien vankien valvonnassa. Sähköisen valvonnan mahdollistamisella avovankiloissa on pyritty valvonnan tehostamiseen, kuitenkin tinkimättä avolaitoksen avoimuudesta. Sähköisen valvonnan on katsottu olevan avolaitoksissa tarkoituksenmukaista, koska se vapauttaa vankiloiden henkilökuntaa rutiinin omaisesta valvonnasta vankien kanssa tehtävään kuntoutus- ja tukitoimintaan. Valvonnan toteuttamisen teknisesti on myös nähty merkitsevän käytännössä "huomattavia" kustannussäästöjä. (Danielsson & Mäkipää 2012:7.)

Sähköinen valvonta mahdollistaa rikoksesta tuomitun henkilön työssäkäynnin tai opiskelun sekä perhesuhteiden ylläpitämisen siten, että seuraamukseen sisältyy niin sähköistä kuin henkilökohtaistakin valvontaa sekä toiminta- ja olinpaikkavelvoitteiden kaltaisia ehtoja (Danielsson ym. 2012:83). Yhteenvetona voidaan todeta, sähköisen valvonnan olevan menetelmä, jonka soveltamisella voidaan todennäköisesti saavuttaa kustannussäästöjä ja kriminaalipoliittisia, erityisesti ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavien vankien lukumäärän vähentämiseen liittyviä tavoitteita. (Danielsson & Mäkipää 2012:83)

4 Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat

Opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat sitoutuvat kahteen pääasiaan, jotka ovat asiakkaan kohtaaminen ja rakenteelliset tekijät. Asiakkaan kohtaaminen on tukipartiotyön tärkein käytännön toimi, jonka merkitys korostuu siviiliolosuhteissa. Kohtaamiset on hoidettava siten, että niille on jatkumo, vaikkei asiakkuus ole vapaaehtoista. Rakenteelliset tekijät kuvaavat tukipartio-organisaatiota, joka on sijoitettu ympäri rikosseuraamusaluetta yhdyskuntaseuraamustoimistojen toimipaikkojen mukaan.

4.1 Asiakkaan kohtaaminen

Rikosseuraamuslaitoksen asettamien arvojen; ihmisarvon kunnioitus, oikeudenmukaisuus, turvallisuus, usko ihmisen kykyyn muuttua ja kasvaa mukaan tuomittujen kohtelemisen tapahtuu inhimillisesti, asiallisesti ja keskenään tasavertaisesti. Kaikessa toiminnassa korostuu lainmukaisuus ja oikeuden ja kohtuuden noudattaminen. Tuomion täytäntöönpanon tulee toteutua siten, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä pyrkimystä kohti rikoksetonta elämää. Täytäntöönpanon toteuttamista siten, että se on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja rikosseuraamusasiakkaille. (Rikosseuraamuslaitos 2011b.) Valvontarangaistuslakiin on kirjoitettu, että täytäntöönpanon valvonnassa ja valvontakäynneillä ei tule herättää tarpeetonta, asiakasta leimaavaa huomiota. Virkamiehellä on oikeus asunnossa pysymisvelvollisuuden ja päihteettömyyden valvomiseksi ennalta ilmoittamatta päästä tuomitun asuntoon. Valvonta on toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. (Laki valvontarangaistuksesta 6§.)

Asiakkaan hyväksi kokema työskentelysuhde on tärkeä tuloksien saavuttamisen kannalta. Tähän vaikuttavat hyvin paljon työntekijän tiedot ja taidot olla suhteessa asiakkaaseen. Hyvä suhde edellyttää asiakkaan kokemusta siitä, että työntekijä hyväksyy hänet juuri sellaisena kuin hän on, ongelmineen kaikkineen. Asiakkaan hyväksyminen sellaisenaan ei kuitenkaan tarkoita hänen tekojensa kritiikitöntä hyväksymistä. Asiakkaan kohtaamistilanteessa on hyvä ainakin ajatuksellisesti, erottaa toisistaan asiakas ja hänen tekonsa. (Särkelä 2001:31-42.) Asiakassuhteen luomisessa jo ensivaikutelmalla on merkitystä (Haavikko & Bremer 2009). Selvin ominaispiirre rikosseuraamusalalla on se, ettei asiakkuus ole vapaaehtoista. Vaikka kaikki asiakkaat eivät ole vastahakoisia, toiminnan pakottavasta perustasta on tärkeä olla tietoinen. Toimittaessa ei-vapaaehtoisten asiakkaiden kanssa vaaditaan erityistä näkökulmaa ja taitoa rakentaa myönteistä asiakassuhdetta ja lisätä asiakkaan motivaatiota (Lavikkala 2011: 107.) Asiakkaan kohtelussa sekä työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen rakentamisessa on merkitystä työntekijän ominaisuuksilla. Työntekijän on suotavaa kehittää itselleen sellainen eettinen näkökulma asioihin, jossa hänen henkilökohtainen ja ammatillinen identiteettinsä voivat

toimia sopusoinnussa, jotta työntekijä voisi työssään välittää asiakkaalle julkisen vallan edustajana yhteiskunnallista arvostusta ja luomaan vastavuoroinen sosiaalinen suhde (Metteri 2012:236.) Työntekijä on asiakkaalle hyvinvointivaltion henkilöitymä, työntekijän asenne ja toiminta on merkityksellistä siinä, minkälaiseksi asiakkaan luottamus järjestelmiin rakentuu. Vaikka kaikkiin asiakkaan tarpeisiin ei kyetäkään vastaamaan, tilanne ei muodostu hallitsemattomaksi, jos asiakas-työntekijäsuhde toimii hyvin. (Metteri 2012: 238.)

Rikoksiin syyllistyneet tai rikolliseen elämäntapaan kiinnittyneet henkilöt ovat usein syrjäytyneet tai syrjäytymässä palvelujärjestelmästä ja heidän kanssaan tehtävä työ on palvelujärjestelmän reunalla tapahtuvaa erityistä toimintaa. Yksilökohtainen palveluohjaus on yksi tapa pyrkiä katkaisemaan syrjäytymiskehitys ja tukea asiakkaita yksilöllisesti. Heidän elämäntilanteissaan on kuitenkin monia tarpeita. Rikoksiin kiinnittynyt elämäntapa, päihteiden käyttö, työttömyys, taloudelliset vaikeudet, ihmissuhdeongelmat, asunnottomuus jne. merkitsevät intensiivisen, vastuullisen ja jatkuvan sosiaalityön tarvetta. (Valokivi 2002: 165.) Tässä samassa tilanteessa on valtaosa tukipartion asiakkaista ja vangeista, jo valmisteluvaiheessa vankilassa tai yhdyskuntaseuraamustoimistossa on jouduttu miettimään huomattavia tukitoimia ennen kuin vanki voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen tai asiakkaan valvontarangaistus on toimeenpanossa. Yksilötapaamisilla pyritään tukemaan asiakkaita ja vankeja yksilöllisesti.

Auttamistyö tavoite on tukea ihmistä itsensä tarpeellisiksi kokemien tavoitteiden ja niihin liittyvien valintojen toteuttamisessa silloin, kun kyseessä on yhteiskuntaan uudelleen kiinnittymisprosessista. Tässä tilanteessa auttamistyön tärkeä kysymys on, miten tuki koetaan. Auttaminen syntyy vuorovaikutussuhteessa ja sen auttava vaikutus määräytyy tässä suhteessa. Tukijan puheen arvo syntyy toisen henkilön kuulluksi tulemisena ja vuorovaikutuksen merkityksellistymisenä. Auttajalla itsellään on hallussa hyvän elämän elämisen taidot asettuessaan auttamissuhteeseen. (Myllärinen 2011: 40-41.) Kokenut auttamistyöntekijä on tietoinen persoonastaan ja sen merkityksestä vuorovaikutussuhteessa. Lisäksi hän on tietoinen omista käsityksistään, ja hän kykenee asettamaan ne dialogiseen suhteeseen toisen osapuolen käsitysten kanssa. (Myllärinen 2011:43.)

Käytännön pyrkimyksenä on saada teemahaastattelussa näkyviin se, mitä asiakkaan kohtaaminen on käytännön tukipartiotyössä. Asiakkaan kohtaamis-teema jakautuu kolmeen eri alateemaan, jotka ovat tukipartion rooli, asiakkaan kohtaaminen ja työntekijän työote. Niiden alapuolella on vielä erilaisia apukysymyksiä. Millainen on tukipartion rooli kohtaamisessa ja millaisia tuen, sekä kontrollin elementtejä tukipartion roolissa asiakkaan kohtaamiseen sisältyy. Miten tuen ja kontrollin suhde jakautuu? Mitä käytännön kohtaamisessa tapahtuu, kuinka syvällinen tapahtuma se on? Onko aidolle kohtaamiselle edellytyksiä ja mistä ne muodostuvat? Mitä kaikkea tukipartion ohjaaja pyrkii huomioimaan? Miten huomioidaan asiakkaan tai vangin

perheenjäsenet ja miten he suhtautuvat tukipartioon? Onko ohjaaja työssään kohdannut väkivaltatilanteita tai niiden uhkaa?

4.2 Rakenteelliset tekijät

Ihminen kuuluu läpi elämänsä moniin organisaatioihin ja hän on mitä suurimmassa määrin, joko omasta tahdostaan tai tahtomattaan riippuvainen eri organisaatioista. Ensimmäiseksi organisaatioille on luonteenomaista työn, vallan ja viestintävastuun jakaminen, joka on varta vasten suunniteltu helpottamaan erityisiin tavoitteisiin pääsemistä. Toiseksi organisaatiossa on yksi tai useampia valtakeskuksia, jotka kontrolloivat organisaation yhteisiä pyrkimyksiä ja ohjaavat organisaatiota kohti sen päämääriä. Työorganisaatio on ihmisryhmittymä, joka pyrkii järjestelmällisesti tiettyihin päämääriin käytössä olevia voimavaroja säätelämällä. (Aula 2000: 27.)

Organisaation käsitteellistäminen tarjoaa paljon haasteita. Organisaatio jättää itsestään paljon aineellisia jälkiä, kuten rakennuksia, logoja ja muita merkkejä. Organisaatiosta keskustellaan ja sen aikomuksista ja tavoitteista puhutaan. Ihmiset toimivat organisaatioiden nimissä ja viestivät niiden puolesta. (Aula 2000: 31.)

Yleisen organisaatiotutkimuksen viisauden mukaan, laajasti jaetut vahvat kulttuuriset normit ovat välttämätön edellytys organisaatiossa tapahtuvalle yhteistyölle. Uskotaan, että vahva jakaminen luo olosuhteet luottamukselle integroiden ihmiset organisaatioon ja turvaten siten heidän kiintymisensä organisaation tavoitteisiin. Usein painotetaan, että organisaatio tarvitsee vahvan yhteisesti jaetun kulttuurin nimenomaan selvitäkseen menestyksellisesti tulevaisuudessa. Organisaation jäsenet, jotka viestivät keskenään, tulevat suuremmalla todennäköisyydellä jakamaan samoja yhteisiä merkityksiä eli omaksumaan yhteisen kulttuurin kuin ne, jotka eivät viesti toistensa kanssa. (Aula 2000: 35, 40.)

Julkisuusperiaate on demokraattisesti toimivan organisaation keskeinen tiedotusperiaate tai jopa strategia. Julkisuusperiaatteen mukaisesti julkisorganisaation yhtenä tavoitteena on kansalaisten integroituminen yhteiskuntaa ja kansallisen me-hengen syntyminen. Viestinnän avulla julkishallinto rakentaa identiteettiään. Julkishallinnon viestintä on perinteisesti käsitteellistetty ensisijaisesti informaation siirtona kansalaiselle, jonka reaktioita viranomainen seuraa. Julkishallinnon viestintäfunktiota voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, mutta keskeisiä tehtäviä ovat ainakin tiedottaminen kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista, kansalaisten turvallisuuteen liittyvä viestintä ja kansalaisten luottamuksen hankinta. (Hakala 2000: 86, 95, 97.) Tällaista on myös tämän päivän Rikosseuraamusviraston tiedottaminen, se on avointa, ammatillista ja hyvään hallintoon perustuvaa (Rikosseuraamuslaitos 2011b).

Tukipartion rakenteelliset tekijät lähtevät liikkeelle tukipartio-organisaation perustamisesta ja toimipaikkojen sijoittumisesta yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteyteen tai läheisyyteen. Rikosseuraamusalueet ovat määritelleet tukipartioiden virkapaikat ja ne ovat Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella pääasiassa yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteydessä. Hämeenlinnan tukipartio tekee poikkeuksen sijaitessaan Ojoisten vankilassa. Ohjeet sähköisen valvonnan suunnittelulle ohjeessa on määritelty, että tukipartioiden henkilöstö on mielekkäintä sijoittaa suurempiin asutuskeskuksiin, josta tukipartio voi sujuvasti siirtyä rangaistusta suorittavien asumis- ja toimintavelvollisuuspaikoille. Vankien suunnitelmallisen vapauttamisen ja siihen liittyvän verkostotyön edistämiseksi vapauttamista tukevaa toimintaa tehostetaan niillä paikkakunnilla, joihin vapautuu eniten vankeja (Rikosseuraamuslaitos 2011a.) Tukipartioiden sijoittamisessa on lisäksi tärkeä varmistaa partioiden mahdollisuudet tehdä tiivistä yhteistyötä valvojien kanssa.

Tukipartio-organisaation jäsenet viestivät keskenään yhteisen organisaation taustalla olevien tietojärjestelmien kautta ja jakavat saman viitekehyksen, vaikka siihen tuokin omaleimaisuuttaan jokaisen henkilökohtaiset koulutukselliset eroavaisuudet. Tukipartioon organisaationa liittyvät myös yhdyskuntaseuraamusseuraamustoimistojen valvontarangaistuksen valvojat yhteisten asiakkaiden kautta ja vankiloiden rikosseuraamusesimiehet valmistelussa olevien tai toimeenpanossa olevien koevapaus vankien kautta. Tukipartio organisaationa sijoittuu yhdyskuntaseuraamustoimistojen ja vankiloiden välimaastoon ja linkkinä toimivat asiakkaat ja vangit.

Tukipartion tarkoitus on asteittaisella vapauttamisella edistää tuomitun hallittua paluuta yhteiskuntaan, sillä rangaistuksen edetessä pyritään suunnitelmallisesti vähentämään valvonnan intensiivisyyttä ja lisäämään tuomitun omaa vastuuta, jota tuetaan päihde- ja muulla valvonnalla. Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan on kirjattu vapauttamisvaiheen tukitoimien laajentaminen ja valvotun koevapauden käytön lisääminen. Sähköinen valvonta, jota valtakunnallisesti toteutetaan mahdollistaa avoimemman täytäntöönpanon turvallisemman laajentamisen (Rikosseuraamuslaitos 2011b.)

Rakenteellisia asioita, jotka mahdollistavat työn tekemisen ovat esimerkiksi virka-autot ja niiden toimivat tietoliikenneyhteydet, koska tukipartiot ovat paljon liikenteessä. Tukipartion ohjaajalla on suuri tietomäärä käytössään, vaikkakin usean eri tietojärjestelmän käyttö on haastavaa. Tukipartion ohjaajalla on koulutuksen ja työn tekemisen myötä sellaiset taidot ja valmiudet, jotka mahdollistavat motivoivan työtteen ja vuorovaikutuksen asiakkaiden ja vankien kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Toiminnan intensiivisyys määritellään jokaisen asiakkaan ja vangin kohdalla erikseen. Valvontarangaistus asiakkaiden kohdalla valvonnan intensiivisyys määritellään yhteistyössä vastuu-

valvojan kanssa. Tietty toiminnan perustaso on määritelty kaikille valvontarangaistus asiakkaille, mutta perustasosta on mahdollista tarpeen mukaan poiketa, joko sitä lieventäen tai tiukentaen. (Rikosseuraamuslaitos 2011a.)

Rakenteelliset tekijät jakautuvat alateemoihin, joita ovat rakenteelliset tekijät ja toimintaympäristö, millaista on ollut työskennellä uudessa toiminnan parissa yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä. Millaisen muutoksen työntekijät itse ovat käyneet läpi reilussa kahdessa vuodessa. Mitä ovat ne rakenteelliset tekijät, jotka mahdollistavat työn tekemisen ja tukevat sitä? Onko tukipartiotyö haastateltavan mielestä laadukasta työtä? Onko sillä haastateltavan mielestä vaikuttavuutta? Onko tukipartion rakenteissa ongelmia tai onko tukipartiotyössä ongelmia? Millainen on tukipartion toimintaympäristö? Millaista on työskennellä yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä? Mitä on toimia toimijana uudessa toimintamuodossa? Millaiseen muutoksen työntekijä itse kokee joutuneensa viimeisen kahden vuoden aikana? Onko hän muuttunut tukipartiossa työskennellessään, miten omat käsitykset ovat muuttuneet?

Koska kysymyksessä on tukipartion kehittämistyön lähtöselvitys, on hyvä tiedustella millaisia kehittämisehdotuksia nousee tukipartion ohjaajalta, joka suorittaa tukipartion perustehtävää. Millaisia kehittämiseen liittyviä asioita on noussut reilun kahden vuoden aikana. Sanomattakin on selvää, että ajatukset ovat varmasti muuttuneet pitkän tarkastelujakson aikana, mutta millaisia ne ovat tällä hetkellä? Teemahaastattelurungossa on viimeisenä teema, jossa siis tiedustellaan tukipartiotyön kehittämisehdotuksista. Onko tukipartion ohjaajan mielessä jotain tiettyä asiaa, johon erityisesti pitäisi kiinnittää huomiota? Tukipartion ohjaajan tehtävään ja palkan perusteisiin on sisään kirjoitettu tehtävän sisällön kehittäminen, onko jokin asia syytä ottaa tarkasteltavaksi? Millaisia kehittämisajatuksia tukipartion ohjaajilta yli kahden vuoden kehittämistyön jälkeen löytyy? Kehittäminen on sisällytetty rakenteellisten tekijöiden teeman alle. Miten tukipartiota voisi kehittää tästä eteenpäin? Onko jotain jäänyt huomioimatta? Millaisia huomioita käytännön työstä nousee, mihin pitäisi kiinnittää huomiota? Olisiko jotain mitä olisi hyvä tehdä toisin?

5 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Valitsin opinnäytetyön aiheen jo ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opintoja aloittaessani. Aihe on minulle läheinen ja tuttu, koska olen työskennellyt sen parissa toiminnan alusta alkaen. Olen pohdiskellut aihetta monelta erilaiselta kannalta, mutta koska tukipartion ohjaajan toimesta ei tehty vakinaisia virkasuhteita vaan tehtävämääräyksiä, niin halusin keskittyä tukipartion ohjaajan työn monipuolisuuteen ja työn itsenäisyyden vaatimuksiin. Työssään tukipartiossa ohjaaja tekee työtä omalla persoonallaan. Työtehtävän määrittämä koulutus on kirjoitettu auki seuraavalla tavalla: mielellään soveltuva korkeakoulututkinto tai rikosseu-

raamusalan perustutkinto. Tehtävän edellyttämä vähimmäistyökokemus vuosina on kaksi vuotta. (Rikosseuraamuslaitos 2012.)

Opinnäytetyön tavoitteena on toimia lähtöselvityksenä kehittämistyölle sekä tuottaa kirjallista materiaalia työn kuvaamisesta ja toteuttamisesta haastateltavien kertomana. Materiaalilla on merkitystä, koska varsinaisesta tukipartiotyöstä ei ole olemassa mitään muuta kirjallista materiaalia kuin tukipartiossa toimivan ohjaajan tehtävänkuvauslomake ja ohjeet sähköisen valvonnan suunnittelulle. Tarkoitukseni on kehittää tukipartiotoimintaa. Keskushallintoyksikkö on antanut rikosseuraamusalueille mahdollisuuden rakentaa tukipartiotoimintaa jokaisella alueella maantieteellisten eroavaisuuksien vaatimalla tavallaan. Käytännön työssään Länsi-Suomen alueella tukipartiot ovat maantieteellisesti melko kaukana toisistaan ja toimivat hyvin erilaisissa viitekehyksissä. Valvonnan tason ennallaan säilyttäminen on tärkeää, vaikka toiminta-alueet vaihtelevat.

Valvontarangaistuksen toimeenpano, valvontarangaistuslaki ja valvottua koevapautta koskeva lainsäädäntö ovat teoreettisia lähtökohdiani, jotka muodostavat myös työni viitekehyksen. Tarkoitukseni on tuottaa tietoa, jonka kysymyksen asetelut nousevat käytännön toiminnasta ja rakenteista. Kysymyksessä on uusi tehtävä, johon sisältyy lähtökohtaisesti voimakas tarve tehtävän sisällön kehittämiseen, toimintamuodon työrutiinien luomiseen ja verkostoitumiseen. Suurin haasteeni on ottaa analyyttinen näkökulma jo aiemmin kehittämiimme asioihin ja kriittisesti tarkastella niiden perusteltavuutta. Kehittäminen tähtää muutokseen ja sillä tavoitellaan jotain parempaa tai tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat tai -rakenteet. Tavoitteellisuus on keskeinen kehittämisen elementti. Kehittämisen lähtökohdana voivat olla nykyisen tilanteen tai toiminnan ongelmat tai toisaalta näky jostain uudesta. Tavoitteellisuuteen sisältyy ajatus muutoksesta. Muutoksen suunta on menneestä kohti tulevaa, jolloin asiantilat voivat muuttua määrällisesti, laadullisesti tai rakenteellisesti. (Toikko & Rantanen 2009: 16.) Kehittämisen lähtökohdaksi tehty tutkimus tähtää siihen, että saadaan aikaan muutosta toimintatavoissa ja -rakenteissa.

Laadullista tutkimusta voi luonnehtia prosessiksi, sen aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse. Aineistoon liittyvien näkökulmien ja tulkintojen voidaan katsoa kehittyvän tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Kyse on tutkimustoiminnan ymmärtämisestä myös eräänlaisena oppimistapahtumana. (Kiviniemi 2007: 70.) Tietoa tuotetaan käytännön työn yhteydessä ja se kerätään tutkimuksellisia metodeja käyttäen, tässä tapauksessa teemahaastattelun keinoin. Tutkimuksellisten asetelmien ja tiedontuotannon avulla tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset pyritään nostamaan yleisemmälle tasolle, käsitteelliseen muotoon, jolloin niitä voidaan helpommin arvioida myös yleisen merkityksen kannalta (Toikko & Rantanen 2009:22). Ajatuksena onkin, että kehittämisen lähtöselvityksenä tehdystä

opinnäytetyöstä olisi hyötyä Länsi- Suomen rikosseuraamusalueelle, kun suunnitellaan tukipartiotyön kehittämistä.

Tukipartion tavoitteen on määritellyt hanketyöryhmä luodessaan ohjeet sähköisen valvonnan suunnittelulle (Rikosseuraamuslaitos 2011a). Tukipartion ohjaajan tehtävän kuvaukseen on sisään kirjoitettu kehittäminen (Rikosseuraamuslaitos 2012). Rikosseuraamuslaitoksella on strategiset tavoitteet, joita kohti koko organisaation kuuluu edetä (Rikosseuraamuslaitos 2011b). Tukipartion kehittämisen tavoitetta ei ole määritelty etukäteen. Tukipartion toiminta on muotoutunut Länsi- Suomen rikosseuraamusalueella yhteisen prosessin myötä.

Rikosseuraamuslaitoksen ohje sähköisen valvonnan suunnittelulle ennustaa valvontarangaistusmäärien kasvua kolmanteen toimintavuoteen, jopa niin suureksi, että valvontarangaistuksessa olisi päivittäin noin 100 tuomittua (Rikosseuraamuslaitos 2011a.) Vuoden 2014 aikana pitäisi siis näkyä selvää kasvua, jonka vuoksi kvantitatiivisen tarkastelun osuus olisi hyvä säilyttää mukana hankkeessa. Määrällinen kasvu ohjaisi myös toimintaamme kvalitatiivisesti, joutuisimme miettimään asioille tärkeysjärjestystä, mikäli resursointi olisi nykyisen kaltainen.

Kvalitatiivisesti suuntautuneessa tutkimuksessa on tapana puhua otoksen sijasta harkinnanvaraisesta näytteestä, koska tilastollisten yleistysten sijasta pyritään ymmärtämään jotain tapahtumaa syvällisemmin, saamaan tietoa jostain paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin. Muutamaa henkilöä haastattelemalla voidaan saada merkittävää tietoa. Kvalitatiivisesti keskittyminen yhteen tapaukseen antaa mahdollisuuden tutkia yksityiskohtia, esimerkiksi selvittää spesifisten toimintojen yhteyttä olosuhteisiin ja tilanteisiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 58-59.) Haastateltavien määrä riippuu aina tutkimuksen tarkoituksesta (Hirsjärvi & Hurme 2008: 58).

Monissa kvalitatiivisen tutkimuksen oppaissa tähdennetään toiminnan ja päätösten joustavuutta ja avoimuutta tutkimuksen kaikissa osavaiheissa. Tämä koskee myös haastateltavien valintaa. Tutkijan työ voi alkaa siten, että hänellä on lähtökohtana vain karkea suunnitelma ja hän keskustelee mahdollisten haastateltavien kanssa kokeilevasti. Kohdejoukko vaikuttaa siihen, miten haastattelua käytetään ja ketä valitaan haastateltaviksi. Harkinnanvarainen näyte voi olla monella tavoin harhainen. Usein kysytään, onko aineisto todella edustava. Kukaan ei voi olla tästä koskaan varma, mutta tutkija voi pyrkiä osoittamaan, että haastateltavien valintaan ei liity systemaattista harhaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008.)

Kehittämistyöni tavoitteiksi ovat kohdentuneet seuraavat pääkohdat; asiakkaan kohtaaminen, työntekijän työote, ammatillisuus, asiantuntijuus, rakenteelliset tekijät, toimintaympäristö ja työntekijän muutos tukipartio-ohjaajaksi. Mikä asiakkaan kohtaamisessa on tärkeää? Mistä muodostuu työntekijän työote? Miten säilyttää ammatillisuus ja asiantuntijuus kohtaamisessa?

Mitkä rakenteelliset seikat mahdollistavat työn tekemisen ja tukevat työn tekemistä? Mitkä asiat toimivat työ- ja toimintaympäristön vahvuutena tai haasteena? Miten työntekijä on kokenut muuttuneensa uuden tehtävän myötä työntekijänä? Kehittämistyön tehtävänä on myös ongelmakohtien etsiminen.

Toikon ja Rantasen (2009: 117) mukaan tutkimuskysymykset muodostavat tutkimusasetelman ytimen. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä kysymykset voivat olla yleisluontoisia ja muuttua aineiston tuottamisen ja analysoinnin myötä. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia elementtejä asiakkaan kohtaamiseen sisältyy tukipartion roolista katsottuna?
2. Mitkä rakenteelliset tekijät mahdollistavat tukipartiotyön tekemisen laadullisesti ja vaikuttavasti?
3. Mihin asioihin olisi hyvä kiinnittää huomiota kehitettäessä tukipartiotyötä?

Opinnäytetyön tavoitteena on saada tukipartion ohjaajia haastatteleamalla esiin tukipartiotyön tämän hetkinen konkreettinen tilanne ja kuvauksia työn toteuttamisesta. Kyseessä on lähtöselvitystilanne, jonka pohjalta olisi mahdollista suunnitella tukipartiotyön kehittämistä. Tavoite on siis saada tukipartion ohjaajien ääni kuuluville, jolloin he mahdollisesti voisivat olla hyödyksi työn kehittämislle.

6 Menetelmälliset lähtökohdat

Tutkimusmenetelmänä käytän puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jota kutsutaan puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi, koska näin saan parhaiten tietoa valitsemistani teemoista ja haastateltavat saavat vapaasti kertoa ajatuksistaan. Puolistrukturoitu haastattelu sopii erinomaisesti käytettäväksi samoissa tilanteissa kuin strukturoimaton haastattelu, kun tutkimuksen kohteena ovat emotionaalisesti arat aiheet tai halutaan selvittää heikosti tiedostettuja seikkoja, kun muistamattomuuden arvellaan tuottavan virheellisiä vastauksia tai kun tutkitaan ilmiöitä, joissa haastateltavat eivät päivittäin ole tottuneet keskustelemaan, esimerkiksi arvostuksistaan, ihanteistaan, perusteluistaan kriittisessä mielessä. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 35.)

Hirsjärven ym. (1995: 8) mukaan teemahaastattelu on osoittautunut menetelmäksi, joka sallii tutkimuksen kohteeksi valittujen henkilöiden luontevan ja vapaan reagoinnin. Keskustelunomainen tietojenkeruumenetelmä saa tutkittavat myötämieliseksi tutkimukselle ja vapaa- muotoiset keskustelut paljastavat asioita, joita tuskin voitaisiin selvittää muilla keinoin. Län-

si-Suomen alueen tukipartion ohjaajat, joita haastattelen, ovat toimineen tehtävässä niin kauan kuin se Länsi-Suomen alueella on ollut yleensäkin mahdollista. Heidän toiminnallinen viitekehyksensä on sama. He ovat kohdanneet samoja ja samanlaisissa tilanteissa olevia asiakkaita ja vankeja. Tavoitteena on ymmärtää ihmistä ja löytää selityksiä hänen käyttäytymiselleen, valinnoilleen ja mielipiteilleen. Tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää inhimillisiä tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia. (Hirsjärvi & Hurme 2010.) Puolistrukturoiduille menetelmille on ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi & Hurme 2008: 47). Teemahaastatteluni teemat on lyöty lukkoon, mutta ne mahdollistavat lisätiedon hankinnan tarkentavin kysymyksin ja haastattelijä voi vaihdella kysymysten järjestystä.

6.1 Teemahaastattelu

Opinnäytetyön tarkoitus on keskittyä tukipartion ohjaajan työhön teemahaastattelun keinoin. Opinnäytetyönteemahaastattelun kohderyhmänä on harkinnanvarainen näyte tukipartion ohjaajia (Hirsjärvi & Hurme 2008: 59). Haastateltaviksi valikoitui kolmasosa kaikista Länsi-Suomen alueen tukipartion ohjaajista, joiden yhteinen määräävä tekijä on tukipartion ohjaajana toimiminen yli kahden vuoden ajan yhtäjaksoisesti. Länsi-Suomen alueen tukipartion ohjaajien kokonaismäärän ollessa kaksitoista henkilöä ja yli kaksi vuotta toimineiden lukumäärän ollessa seitsemän henkilöä, voidaan puhua harkinnanvaraisesta näytteestä. On tärkeää valita henkilöitä, jotka ovat toimineet tukipartiossa alusta asti ja ovat olleet mukana kehityksessä. On myös huomioitavaa, että otannan tulee sisältää molempia sukupuolia eri ikäryhmistä. Tukipartion ohjaajat ovat keskustelleet kanssani monista asioista ja parin vuoden aikana olemme miettineet moninaisia käytäntöjä yhdessä. Nyt olemme saapuneet ensimmäiseen tarkastuspisteeseen, jossa tämän hetkistä toimintaa on mahdollista analysoida ja kuvata siten, että se avautuu toimintana muillekin. Tämä analyysi tuo tukipartiotyön paremmin esille ja tarkasteltavaksi esimerkiksi sen onko resursointi oikein kohdennettu ja kaikki tehtävät perusteltuja ja tarpeenmukaisia.

Haastattelurunkoa laatiessani en ole laatinut yksityiskohtaisia kysymyksiä vaan Hirsjärven ja Hurmeen (2008: 66) mukaan teema-alueuuttelon. Ne ovat niitä alueita, joihin haastattelukysymykseni kohdistuvat. Haastattelutilanteessa ne toimivat muistilistanani ja keskustelua ohjaavina sanoina. Haastattelutilannetta silmällä pitäen olen rakentanut etukäteen tarkentavia kysymyksiä. Ilmiöiden konkretisoituminen tutkittavan maailmassa ja hänen ajatuksissaan, riippuu juuri tutkittavasta ja hänen elämäntilanteestaan. Teema-alueiden väljyys tuo esiin sen rikkauden, joka tutkittavaan ilmiöön yleensä todellisuudessa sisältyy. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 66-67.) Varsinaisia sanavalintoja minun ei ole tarvinnut miettiä, koska uskon puhuvani saamaa kieltä, koska toimin samassa viitekehyksessä kuin tukipartion ohjaajat.

Tarkoituksena on keskittyä kahteen pääteemaan, jotka ovat ammatillinen kohtaaminen ja rakenteelliset seikat. Nämä molemmat kaksi pääteemaa on jaettu kolmeen alempaan teemaan, jolloin muodostuu siis yhteensä kuusi alempaa teemaa. Seitsemäs alateema on johdattelu kehittämisehdotuksiin, johon teemahaastattelu luontevasti päättyy.

Tavoitteeni on saada selville, miten tukipartion ohjaajat kokevat teemahaastattelussa kysymäni asiat. Teemahaastattelun teemat ovat inhimillisiä ja työstä nousevia tai arkipäivän rakenteista kertovia. Tavoitteeni on myös saada selville, miten ohjaajat kokevat haastattelussa esiin tulevat asiat ja onko heidän kokemuksissaan yhteneväisyyksiä.

Teemahaastattelussa on se etu, että se ei sido haastattelua tiettyyn leiriin, kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen, eikä se ota kantaa haastattelukertojen määrään tai siihen miten "syväle" aiheen käsittelyssä mennään. Sen sijaan nimi kertoo siitä, mikä tässä haastattelussa on kaikkein oleellisinta, nimittäin se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä vapauttaa haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän ilmoille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että yksi haastattelun aspekti, haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on kaikille sama. (Hirsjärvi & Hurme 2008:48.) Haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja on siis ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa (Hirsjärvi & Hurme 2008:42).

On tärkeää haastatella tukipartion ohjaajat yksitellen teemahaastattelurunkoa apuna käyttäen. Toimin itse haastattelijana ja olen kiinnostunut tietämään kuinka luomani teemahaastattelurunko toimii. Se on rakennettu niin loogiseksi kuin mahdollista ja toivon sen kirvoittavan kertomuksia, narratiiveja. Haluan tukipartion ohjaajan tuntevan olonsa ainutlaatuiseksi vastaajaksi ja aktiiviseksi osapuoleksi, sekä minulla olevan riittävästi aikaa keskittyä tarinaan. Haastattelut on toteutettu työpaikalla yksilöhaastatteluina rauhallisessa paikassa. Pyrkimyksenä on ollut myös luoda kiireetön ilmapiiri. Hirsjärven ja Hurmeen (1995:8) teemahaastattelu on menetelmä, joka ottaa ihmisen huomioon sekä ajattelevana että toimivana olentona.

Teemahaastattelurunko on esitelty työn lopussa. (Liite 2)

6.2 Haastattelun teemat

Haastatteluiden teemoina ovat asiakkaan ammatillinen kohtaaminen ja toiminnan rakenteelliset seikat. Teemahaastattelu lähtee siitä oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia teemahaastattelun keinoin. Teemahaastattelua käytettäessä on suunnitteluvaiheen tärkeimpiä tehtäviä haastatteluteemojen suunnittelu. Tutkittavat ilmiöt ja niitä kuvaavat peruskäsitteet hahmottuvat perehdyttäessä teoriaan ja

tutkimustietoon. Haastattelurunkoa laadittaessa emme laadi yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan teema-alueuuttelon. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 66.)

Haastattelu on yksi tiedonhankinnan perusmuoto. Käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteissä tutkimushaastattelu eri muodoissaan on käytetyimpiä menetelmiä. Hyvin joustavana menetelmänä haastattelu soveltuu monenlaisiin tarkoituksiin ja sen avulla voidaan saada syvällistä tietoa. Haastattelu on keskustelu, jolla on tarkoitus. Se on tilanne, jossa yksi puhuu ja toinen kuuntelee. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 11.)

Haastattelun avulla pyritään keräämään sellainen aineisto, jonka pohjalta voidaan luotettavasti tehdä tutkittavia ilmiöitä koskevia päätelmiä. Suunnitteluvaiheessa tutkijan on päätettävä, millaisia päätelmiä hän aineistostaan aikoo tehdä. Vaikka teemahaastattelu nimensä mukaisesti rakentuu teemojen varaan, on kuitenkin harkittava, onko kaikista tutkimukseen sisältyvistä ilmiöistä haastattelutilanteessa keskusteltava. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 40-41.)

6.3 Aineiston analyysi

Tutkija vaikuttaa tutkimukseen sen eri vaiheissa: käsitteiden valintaan ja tulkintaan, aineiston keruuseen ja analysointiin että raportointiin. Tutkija on siis yksi tutkimusvälineistä. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 18.)

Aineiston analyysi tapaa pitäisi miettiä jo aineistoa kerätessä. Kvalitatiivisen aineiston analyysissä on monia tapoja. Analyysi alkaa usein jo itse haastattelutilanteissa. Kun tutkija itse tekee haastattelut, hän voi jo haastatellessaan tehdä havaintoja ilmiöistä niiden useuden, toistuvuuden, jakautumisen ja erityistapausten perusteella. Hän voi tyypitellä ja hahmotella malleja syntyneistä havainnosta. Hän voi kerätä lisää aineistoa tarkastaakseen jonkin kehittämänsä hypoteesin tai mallin. Tutkija käyttää päättelyä, joka voi olla induktiivista tai abduktiivista. Induktiivisessa päättelyssä on keskeistä aineistolähtöisyyttä. Abduktiivisessa päättelyssä tutkijalla on valmiina joitain teoreettisia johtoideoita, joita hän pyrkii todentamaan aineistonsa avulla. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 136.)

Analyysitekniikat ovat moninaisia, ja on paljon erilaisia työskentelytapoja. Laadullisessa tutkimuksessa on vain vähän standardoituja tekniikoita. Ei myöskään ole yhtä oikeaa tai yhtä ehdottomasti muita parempaa analyysitapaa. Analyysi voi tapahtua jatkumolla, jonka ääripäiksi voidaan nimetä kuvaus ja tulkinta. Haastattelun merkitysanalyysia voidaan tehdä siten, että tuloksena voi olla merkitysten tiivistäminen, merkitysten luokittelu, narratiivi, merkitysten tulkinta tai merkitysten luominen niin sanottua ad hoc- menettelyä käyttäen. Merkitysanalyysia voidaan tehdä myös siten, että tuloksena on merkitysten etsiminen ad hoc- menettelyin. Ad hoc- menettelyt ovat tavallisimpia ja tutkijalla ei ole käytössään yhtä tiettyä ana-

lyysitapaa, vaan hän toimii parhaaksi katsomallaan tavalla saadakseen merkitykset esiin (Hirsjärvi & Hurme 2008: 136-138.)

Merkitysten tiivistäminen tarkoittaa sananmukaisesti sitä, että haastateltavan esiin tuomat merkitykset puetaan lyhyempään sanalliseen muotoon. Merkitysten luokittelu tarkoittaa haastattelujen koodaamista tiettyihin luokkiin. Narratiivinen strukturointi tarkoittaa tekstin ajallista ja sosiaalista järjestämistä. Siinä keskitytään tarinoihin, joita haastateltava kertoi haastattelun aikana. Merkitysten tulkintaa on usein kvalitatiivisissa analyyseissa. Tulkitessaan tutkija ei tyydy pelkkään näkyvässä olevaan tarkasteluun vaan pyrkii löytämään piirteitä, jotka eivät ole suoranaisesti tekstissä lausuttuina. Tulkinta on siis enemmän ja vähemmän spekulatiivista. Tutkijalla on tietty näkökulma tutkittavaan asiaan, ja hän tulkitsee haastattelua tästä näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 137.)

Teemahaastattelulla sain aikaan laadullista aineistoa. Aineiston hankinta tapahtui haastatteleamalla harkinnanvaraista näytettä tukipartio-ohjaajia puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin. Koska tein haastattelut niin sanotussa työhön liittyvässä koulutuksessa toimin ammatitiroolissa, mutta myös tutkijana. Työyhteisössä oli meneillään loma-aika, joten sekin omalta osaltaan ohjasi harkinnanvaraisuutta. Kaikki kysymäni tukipartio-ohjaajat suostuivat haastatteluun. Haastattelut tapahtuivat virka-aikana. Olin pyrkinyt järjestämään tilanteen mahdollisimman rauhalliseksi, ettei haastattelussa tapahtuisi keskeytyksiä. Niitä kuitenkin sattui pariinkin otteeseen haastateltavan puhelimen soidessa ja vierailuryhmän kurkistaessa uusiin neuvottelutiloihin kesken haastattelun, vaikka ovella paloi varattu valo. Teemahaastattelut tallensin digitaalista tallenninta käyttäen ja puhuttua tallennetta kertyi yli neljä tuntia. Kaikki teemahaastattelut tein yhden viikon aikana. Välittömästi teemahaastattelujen tallennuksen päätyttyä purin tallenteet sanasanaisella puhtaaksikirjoituksella eli litteroinnilla haastattelu-dialogeiksi. Litteroin koko haastattelu-dialogit.

Tulostin litteroinnin ja litteroitua tekstiä kertyi noin kaksikymmentä sivua. Koska aineiston keräys tapahtui teemahaastattelun menetelmällä, jaoin myös aineiston teema-alueittain. Jokaista teema-aluetta varten tein kortin, johon siirsin leikkaamalla tulosteelta ja liimaamalla korttiin jokaisen haastateltavan teemaan liittyvän vastauksen. Teemahaastattelu ei edennyt loogisesti teemojen mukaan vaan samaan teemaan liittyvää aineistoa oli eri puolilla haastatteluja. Kävin haastattelut useaan kertaan läpi. Tavoittelin näin toimiessani haastattelujen olennaista sisältöä. Säilytin erikseen myös alkuperäisen litterointi aineiston muodon, jos josain vaiheessa haluaisin tarkastella jonkun haastateltavan sanottavaa erityisesti.

Varsinaiseen analyysiin siirryin lukemalla tekemääni teemoittelua läpi useaan kertaan. Joka kerta luetusta tuntui löytyvän jotain uutta. Alleviivasin tekstiä ajatuksella kiinnittäen huomiota mielenkiintoisiin ja merkityksellisiin kohtiin. Teemoittelusta nousi esiin ideoita ja poh-

dintoja, joiden olemassa olon merkitsin erivärisin alleviivauksin. Koska olin purkanut aineiston teemahaastattelurungon teemojen mukaan, koin selkeäksi edetä myös analyysissä teemahaastattelurungon mukaan. Näin tietty järjestys säilyisi koko matkan. Johtopäätökset on myös käyty läpi siten, että ne ovat jaettu kahteen pääteemaan, jotka ovat asiakkaan kohtaaminen ja rakenteelliset tekijät. Olen painottanut analyysissä teemojen tasapuolista kuvaamista. Jokaisesta teemasta olen nostanut esiin sen mielenkiintoisimmat kohdat ja tuonut ne sitaateissa lukijan näkyville. Jokainen teema tulee näin käsiteltyä, vaikkei sen arvo teemahaastattelussa olisi ollut haastateltaville samanlainen.

Analyysi tapahtui jatkumolla, joka ääripäät ovat kuvaus ja tulkinta. Tulkitsin litteroitua aineistoa järjestelemällä ja selventämällä sitä, eliminoiden pois asiaan kuulumattomia seikkoja ja toistoja. Varsinainen analyysi tapahtui tiivistäen, luokitellen, narratiiveja etsien ja tulkiten. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 136-137.)

Tutkimustuloksia esittäessäni olen poistanut sitaateista täytesanoja (esimerkiksi, niinku, tota tota, niin niin) sekä olen muokannut narratiiveissa puhetapaa vähemmän tunnistettavaksi. Samasta syystä en ole koodannut narratiiveja. Tutkijana minulla on vastuu myös haastateltavien anonymiteetistä. Kaikki haastateltavat olivat virkamiehiä ja kysyin suullisesti heidän suostumustaan. Kerroin haastattelun olevan osa opinnäytetyötäni ja kerroin heille opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteista.

7 Tutkimustulokset

Tässä luvussa käsittelem opinnäytetyöni haastatteluaineiston tuloksia. Pääteemoina olivat asiakkaan kohtaaminen ja rakenteelliset tekijät. Puraan haastatteluaineiston tulokset teemahaastattelurunkoon kirjoittamassani järjestyksessä ja lopuksi esittelen tukipartion ohjaajien haastatteluissaan esittämät kehittämissuhteet. Suorat lainaukset tukipartion ohjaajien litteroiduista haastatteluista puraan lainausmerkeillä merkatun kurssiiveihin, jotta ne erottuisivat paremmin muun tekstin joukosta. Kursiivien jälkeinen kappale purkaa auki haastattelussa esiin nousseita asioita ja sen jälkeinen kappale analysoi haastattelua.

7.1 Tukipartion rooli

Tässä teemassa kysyin tukipartion ohjaajilta näkemystä siitä, millaisena he näkevät tukipartion roolin. Mitä kaikkea tukipartion rooliin sisältyy ja millaisia asioita tukipartion ohjaajan eteen kentällä tulee. Korostin sitä, että kysymys on asiakkaasta ja vangista, emme siis lähteneet erittelemään teemassa valvontarangaistuksessa olevia ja valvottuun koeevapauteen sijoitettuja. Tukipartion rooli- teema on asettelultaan varsin laaja ja vastauksiin sisältyi käytännön kokemuksesta nousevia tukipartion ohjaajan tärkeitä ominaisuuksia.

"...on tärkeää, että tukipartiolaiset on sellasia helposti lähestyttäviä."

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että alkuvaiheessa kun moni tukipartion ohjaaja oli asiakkaille tai vangeille vielä vankilastakin tuttuja, esiintyi enemmän ennakkoluuloja kuin nykyään. Ensimmäiseen kohtaamiseen on silti aina latautunut ennakkoluuloja. Haastateltavien mukaan ennakkoluuloja on kuitenkin pyritty poistamaan esimerkiksi sillä, että tavataan vanki esimerkiksi vankilassa valvotun koevapauden valmistelijan järjestämässä palaverissa jo ennen koevapautteen lähtöä. Silloin ensimmäinen käynti saattaa olla jopa vangille helpotus, jos käytännön kysymyksiä ja ongelmia on kertynyt paljon. Esiinnousseita asioita on helpompi ratkoa jo entuudestaan tutun virkamiehen kanssa. Haastateltavat kertovat valvontarangaistusasiakkaiden suhteen tilanteen olevan erilainen, koska tukipartio on käynyt kotona jo selvitysvaiheessa tarkastamassa asunnon soveltuvuuden valvontarangaistuksen suorittamiseen ja mahdollisesti kuullut puolisonkin mielipidettä asiasta.

Uuden koevapauslain myötä samanlaiset asiat tulevat nyt koevapautteen sijoitetuille, kun mitä valvontarangaistuksessa on ollut, mutta valmisteluvaiheen toimet eivät ole vakiintuneet käytännöiksi, koska asia on uusi. Jo valmisteluvaiheeseen sisältyvät kotikäynnit ovat ehdottomasti tukipartion työtä helpottavia asioita ja varmasti ne helpottavat asiakkaan tai vangin ennakkoluulojen hälventämisessä.

"Mikä juttu tää oikein on? Ulkoisia merkkejä ei ole ja paikka on ulkopuolella vankilan, joo toki niillä on vaikutusta."

Haastateltavat kertovat ilmapiirin erilaisuudesta ja siitä miten siviilimaailmassa kohtaamiset ovat aivan jotain muuta kuin vankilassa. Haastateltavat mainitsevat ulkoisten merkkien puuttumisen aiheuttavan aluksi hämmästyksiä koevapautteen sijoitetuissa. Moni valvottavista mainitsee asiasta ja antaa palautetta. Kaikki haastateltavat kertovat palautteen olleen positiivista. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että koska he eivät käytä virkavaatteita niin asiakkaat mieltävät heidät siviilihenkilöiksi.

Tukipartion ohjaajat käyttävät siviilivaatetusta ja kuljettavat virkamerkkiä mukanaan, mikä ei kuitenkaan ole näkyvillä. Se aiheuttaa ristiriidan, koska on totuttu erilaisiin ulkoisiin kontrollista kertoviin merkkeihin ja elementteihin. Tukipartioiden virka-autotkin vastaavat mahdollisimman paljon siviiliautoja. Ulkoisissa merkeissä on keskitytty siihen, ettei herätettäisi turhaa huomiota. Siviilikohausissa ilmapiiri on täysin erilainen kuin vankilassa.

"Mun mielestä tukipartion rooli on oikeastaan tärkein osa-alue, koska me ollaan se väylä valvottavien ja laitoksen välillä."

Haastateltavat kertovat että, kun vanki sijoitetaan valvottavaan koevapauteen hän voi tulla Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelle aivan toiselta puolelta Suomeakin, jolloin tukipartion rooli korostuu entisestään. Haastateltavat mieltävät tehtävänsä toimia "silminä ja korvina" kentällä, jolloin mahdollisiin ongelmiin päästäisiin käsiksi mahdollisimman tuoreeltaan, jo mieluummin ennen kuin ne muodostuvat siviiliin sijoittamisen esteiksi. Haastatellut tukipartio-ohjaajat kirjaavat vankitietojärjestelmään käynneistään yhteydenpitoa, jota seuraamalla vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot voivat seurata esimerkiksi sitä, kuinka paljon tukipartiot ovat tavanneet valvottavia. Jos käynneillä on sattunut jotain erityistä tai niihin liittyy jotain erityistä huomautettavaa, ne kirjataan ylös.

Tukipartiot saattavat olla ainoa virkamiestaho, jota valvottuun koevapauteen sijoitettu tapaa valvotun koevapauden aikana. Kaikki eivät vapaudu valvontaa ja valvotun koevapauden aika saattaa jäädä hyvinkin lyhyeksi. Tapahtumien kirjaaminen vankitietojärjestelmän yhteydenpito- tai valvontatapahtumiin saattaa jäädä ainoaksi tiedotuskanavaksi, jota vankila tuottaa tukipartion suuntaan. Niin sanottujen aistihavaintojen tekeminen on kentällä tärkeää, koska vankilan ja vangin välinen yhteydenpito hoituu useimmiten pelkästään puhelimitse valvontapuhelimen välityksellä.

"Palvelunohjaus on mejän tehtävä, kun käydään niitä kaikkia asioita sen asiakkaan kanssa läpi, niin mitä sieltä nyt nousee, niin niihin kaikkiin pitäis sitten pystyä vastaamaan."

"No tukeen kuuluu meillä tietysti motivoiminen, mitä siinä voi tehdä kun on vähän tutustunut ja saanut hiukan luottamuksellisuutta ja muuta sen asiakkaan kanssa."

"Asiakkaan tukeminen, jos se on tehnyt jonkun hyvän jutun tai menossa tekemään tai kertoo jotain tällasta niin se kannustaminen ja tukeminen ja tuoda esille sitä muutoksen mahdollisuutta."

"... lukee sitä tilannetta kokonaisvaltasesti, että mikä siellä on se tärkein asia ja varmaan sitten etukäteen on sen verran tietoa, että jos ajatellaan esimerkiksi päihdeongelmaa, niin sen puheeksi ottaminen ja tsekkailu, että onko tukea ja apua riittävästi sen suhteen."

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että tukipartion ohjaajan tehtävä on tukea, neuvoa ja motivoida asiakkaita. Tuki miellettiin aivan pelkistettynä myös asiakkaan kuuntelemiseksi. Tärkeä haastateltavilta esiinnoussut piirre oli se, että asiakkaat kohdataan tasavertaisesti,

mutta jokainen asiakas yksilönä. Tukeen katsottiin kuuluvaksi motivoiminen. Haastateltavat kertoivat kokonaisvaltaisen kuvan muodostamisen asiakkaan tilanteesta alkavan jo vankitieto-järjestelmästä nousevan tiedon perusteella, muuten tietoa voi tulla valvojan tai vankilan kautta ja loput ovat tukipartion ohjaajan kykyä lukea tilannetta. Palvelunohjaus koettiin myös tärkeäksi tehtäväksi, varsinkin jos koevapauteen sijoitettu oli tullut kauempaa Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelle.

Tukipartion ohjaajan tehtäviä kuvattiin monisanaisesti. Tehtävien monipuolisuus pääsee korostumaan erityisesti muilta rikosseuraamusalueilta Länsi-Suomeen tulleiden vankien kanssa. Esimerkiksi päihdeohjelmiin sijoitetut ovat usein kaukana "kotoa", jotta olosuhteet hoidon onnistumiselle olisivat mahdollisimman hyvät ja päihdeohjelma olisi tehokas eikä entinen kaveripiiri ja ympyrät pääsisi haittaamaan hoidon etenemistä.

"... ne ihan selkeesti on pihalla asioista ja kyselevät monta kertaakin, että mitä pitäis tehdä ja mihin kannatais ottaa yhteyttä?"

Haastatellut kertoivat tarjoavansa tietoa asiakkaille, mutta on hedelmällisin lähtökohta jos kysymykset nousevat suoraan asiakkailta. Haastateltujen mielestä kysymysten nouseminen koevapauteen sijoitetulta itseltään ovat merkki siitä, että asiaa on mietitty ja ollaan myös vastaanottavaisempia saamaan tietoa. Haastatellut mainitsivat heillä olevan paljon jo työn kautta kertynyttä tietoa oman alueen tukitoimista, koska valtaosa asiakkaista on kiinnittynyt toimintavelvoitteen kautta tukipalveluihin ja tätä tietoa jaetaan mielellään.

On positiivinen ajatus, että asiakas luottaa tukipartioon, esittää kysymyksiä ja haluaa tietoa. Tukipartiot ovat koko toiminta-aikansa tavanneet erilaisia verkostoja eri yhteyksissä ja tietoja on kertynyt työn tekemisen yhteydessä. Alueellisesti toimiminen on tässä tapauksessa myös tehokkaampi toimintatapa, se antaa enemmän työntekijälleen, joka voi tarjota tietoa eteenpäin tarvitseville.

"Ja kaikki ei välttämättä halua kertoa, mutta sitten ei tarvii kertoa, jos ei halua. Et se on vähän se asiakkaan lukeminen, kuinka se ite kokee sen meidän roolin."

"Se riippuu niin paljon siitä henkilöstä, kun on niitä joilla on toi itsetunto ehkä vähän korkeemalla kuin mitä sen ehkä olis syytä olla, niin niillä saattaa olla hyvinkin ylimielinen suhtautuminen meikäläisiin."

"... näitä tälläsii, joiden mielestä kaikki on ihan muuta kuin omaa syytä. Niitä on kyllä yllättävän vähän."

Haastateltavat kertovat sellaisesta vaihtoehdosta, että asiakas ei halua puhua, eikä tarvitse apua ja se on hyväksyttävä. Haastateltavien mukaan hyvin pienellä prosentilla asiakaskunnasta on virkamiehiin vaan tietynlainen suhtautuminen ja voimakkaita ennakkoluuloja, mutta haastateltavien mukaan prosentti on todella pieni. Esimerkiksi talousrikolliset mainittiin sellaisena ryhmänä, jotka pitävät itseään muita parempina, eivätkä tarvitse tukea. Yksi haastateltava mainitsi tällaisten tapausten olevan "ihan piristävää vaihtelua."

Ketään ei voi pakottaa puhumaan ja avautumaan tukipartiolle, mutta valvontaan täytyy suostua. Valvonta on edellytys koevapauteen sijoitukselle ja valvontarangaistuksen suorittamiselle. Valvotun henkilökohtaiset ominaisuudet ja kyvyt vaikuttavat kohtaamistilanteessa. On selvää, että osa ihmisistä kokee myös pärjäävänsä omillaan.

"meillä on yks asiakas... valvottava, jonka perheeseen on syntynyt jonkin aikaa sitten lapsi ja lapsen äidillä eli hänen puolisollaan on nyt synnytyksen jälkeinen masennus ja hän on kokoajan sen lapsen tai sen lapsen äidin kanssa. Hänellä ei oo ketään muuta meidän lisäksi kenelle jutella ja sitten me istutaan tunti autossa ja jutellaan ja kuunnellaan, kun hän purkaa sitä omaa väsymystään ja paha oloaan ja kysyy neuvoa, mitä hänen kuuluisi meidän mielestä tehdä?"

Haastateltavien vastauksista on luettavissa se, että pidemmän aikaa tukipartion kanssa tekemisissä oltuaan asiakkaat alkavat kertomaan hyvinkin henkilökohtaisista asioista tukipartiolle. Haastateltavien mukaan näitä asioita ei kirjoiteta vankitietojärjestelmän yhteydenpitoihin, vaan ne pysyvät asiakkaan ja tukipartion välisinä luottamuksellisina keskusteluina. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi avioliitto-ongelmat, rahahuolet, sairaudet ja jopa tuomion syistä kertominen. Haastateltavat mieltävät tuen olevan on myös myötäelämistä.

On hyvä miettiä mitä kirjoittaa vankitietojärjestelmään. On olemassa vähäsanaisia laadukkaita kirjauksia. Pääasia on se, että kirjauksesta käy ilmi tapaaminen ja miten asiat olivat. Varmasti jokainen tukipartio suhtautuu työhönsä niin suurella vakavuudella, että laittaa yhteyshenkilölle sähköpostia, jos tukipartion ohjaajalle tulee tunne ettei asiakkaan asiat ole aivan kunnossa.

"Kontrolli on tietysti tää sitten mitä me seurataan: liikkumista, aikatauluja ja siinä kohtaamisessa sitten tietysti ne päihdetestit."

Haastateltavat kertovat sähköisen valvontajärjestelmän kautta paikantavansa vankeja, koska jokaisella on omat liikkuma-alueensa. Paikannus on edellytys sille, että tukipartion on mahdollista tavata vanki hänen liikkeessaan esimerkiksi kaupungilla. Haastateltavien mukaan tu-

kipartiot huolehtivat valvontarangaistusasiakkaiden aikataulujen kirjaamisesta sähköiseen valvontajärjestelmään, joiden noudattamatta jättämisistä seuraa hälytys ja kurinpidollisia toimenpiteitä. Kaikki haastateltavat sanovat konkreettisimman kontrolloinnin piirteen olevan tietysti päihdekontrollit, he kertovat tukipartion tekevän puhallus- ja sylkitestejä sekä ottavan virtsanäytteitä. Haastateltavien mukaan kontrollointitoimet kirjataan vankitietojärjestelmän päihdevalvontaosioon ja positiivisesta tuloksesta seuraa aina sanktio.

Kontrollointi sisältää selkeästi mitattavia toimenpiteitä ja sen perusajatus lähtee siitä, että vankilassa mahdollisesti alkanut päihteettömyys jatkuisi myös siviiliolosuhteissa. Kontrollointi on selkeää valvontaa ja päihteettömyys on myös koevapauden edellytys. Sähköinen valvonta on tarkka ja tuo suuren avun perustyölle. Vankien paikantamisen edellytyksenä täytyy autossa olla toimiva koneysteys.

"... etkö puhallutakaan? Ja kun sanotaan, että ei, niin niistä oikein näkee, että ne on hirveen ylpeitä siitä, että niihin luotetaan tai sillai, niin se on myös hieman tukea se luottamus."

"Silmämääräisellä arviolla voi mennä aika pitkälle noissa asioissa."

Haastateltavat kertovat kontrolloinnin olevan myös aisteihin perustuvia havaintoja eli haistamisen tai silmämääräisesti arvioiden, pystyy jo tutumaksi tulleesta asiakkaasta arvioimaan tämän kunnan. Eri asia on ensimmäistä kertaa tavattavat henkilöt. Haastateltavat toteavat esimerkiksi autossa tilan on niin pieni, että alkoholin hajun tunnistaa hyvin nopeasti. Juuri näihin aistihavaintoihin perustuen haastateltavat kertovat, ettei joka tapaamiskerralla kontrolloida eli tehdä testejä.

Silmämääräinen tarkastelu kahden virkamiehen toteamana on hyvinkin painava peruste, joka kestää myös kurinpidollisesti. Puolet vastaajista arvioi tuen ja kontrollin jakauman siten, että tuen osuus tukipartion työstä on 70 % ja kontrollin osuus 30 %. Asiakkaiden keskusteluhaluutta arvioitiin haastateltavien toimesta prosentein ja puolet haastateltavista sanoi prosentin olevan 98 %. Prosentuaalisia jakaumia en kysynyt vaan ne nousivat esiin haastattelujen yhteydessä.

7.2 Asiakkaan kohtaaminen

Tässä teemassa kysyin tukipartion ohjaajilta näkemystä siitä, millaisena he näkevät asiakkaan kohtaamistilanteen käytännössä. Mitä kaikkea siihen liittyy? Miten tukipartiot huomioivat asiakkaiden perheenjäsenet ja miten perheenjäsenet suhtautuvat tukipartion ohjaajiin. Käytännön kohtaamiseen liittyi myös väkivallan kohtaaminen työssä.

"... ihan käytännössä se menee, et esitellään itsemme ja kerrotaan mistä ollaan, kätellään asiakas ja kerrotaan omasta toiminnan sisällöstä eli miksi me ollaan siellä. Annetaan käyntikortti ja kerrotaan... aina kerrotaan tästä päivystyspuhelimien toiminnasta."

"Me mennään niin, että soitetaan etukäteen ja sovitaan missä nähdään, että nähdäänkö pihapiirissä vai jossain kauempana. Välillä me käydään ihan kotona sisälläkin ja se on ihan ok."

"Kysytään mitä kuuluu ja miltä tuntuu ja semmosta ja siitä se sitten lähtee rönnyilemään kaikkiin mahdollisiin suuntiin. Saatetaan puhua pilkkimisestä tai ihan mistä tahansa."

Kaikki haastateltavat kertoivat käytännön tapaamisen menevän niin, että ensin paikannetaan asiakas ja sen jälkeen soitetaan hänelle ja sovitaan missä hänet tavataan. Yleensä jos esimerkiksi on kyseessä perheellinen koevapautteen sijoitettu, haastateltavat kertoivat yleisimmän tapaamispaikan olevan tuolloin tukipartioauto. Haastateltavat kertoivat ensimmäisen tapaamisen olevan lähinnä informatiivinen tietoisuus, jossa kysellään ihan perusasioita valvottavan elämästä; kuinka pitkä rangaistusaika on vielä jäljellä, mistä laitoksesta on tullut koevapautteen ja onko valvottavalla perhettä? Kysymyksiä, jotka vaikuttavat lähtökohtaisesti jatkotapaamisiin. Haastateltavat kertoivat myös tiedustelevansa tapaamispaikkaa asiakkaalta, että onko paikka sellainen mikä valvottavasta tuntuu hyvältä vai onko tapaamispaikaksi joku muu vaihtoehto. Haastateltavat mainitsivat kertovansa ensimmäisellä tapaamisella käytössä olevasta päivystyspuhelimesta valvottaville.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla, kun kaikki on uutta, pyritään antamaan tukipartiosta mahdollisimman helposti lähestyttävä kuva, jotta luotaisiin hyvä pohja myös tuleville tapaamisille. Hienotunteisuus otetaan huomioon tapaamisella ja tapaamispaikan valinnassa. Herätetään niin vähän huomiota, kun se vaan on mahdollista. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartioilla on käytössään päivystyspuhelin, jonka numeroa jaetaan valvottaville, että heidän on mahdollista saada tukipartio kiinni myös virka-ajan ulkopuolella, jolloin esimerkiksi valvontarangaistujen valvojat eivät ole enää töissä.

"Miten on mennyt töissä ja miten kotona, sujuuko kaikki ja pelaako tekniikka? Mitä pitemmälle siinä sit mennään, niin niistä tulee hyviä ja pitkiäkin keskusteluja ja haluavat tavallaan enemmänkin puhua asioista ja missä vaiheessa nyt mennään."

Yksi haastateltavista eritteli tilannetta niin, että hänellä on tapana katsoa vankitietojärjestelmästä, että koska on viimeksi tavattu tai mikä silloin on ollut tilanne. Ajatuksena tässä on se, että edellisen tapaamisen aiheista on helppo jatkaa eteenpäin. Haastateltavat kertoivat keskustelewansa asioista mitä valvontatapaamisten välillä on tapahtunut ja siitä, että onko saanut aiemmin puhuttuja asioita hoidettua eteenpäin.

Tukipartion ohjaajat pitävät jatkumoa yllä. Keskustelut ja aiheet etenevät tapaamiskerralta seuraavalle aina koevapaudessa olon loppuun asti. On hyvä tapa tarkastaa vankitietojärjestelmästä edellisellä kerralla olleita asioita, jolloin kokonaiskuvan muodostaminen tilanteesta helpottuu.

"Ja sitten siinä loppuvaiheessa aletaan jo kysyä sinä tavallaan, että miten tästä eteenpäin ja miten aikoo jatkaa?"

"Yleensä katonkin aina sen, että onko menossa valvontaa ja kuka on valvoja ja sitä myös pidetään sillai puheena, että tää olis sellanen jatkumo tää asiakkaan polku..."

Haastateltavat kertoivat pitävänsä yllä niin sanottua valmistelua vapautumiseen, joka liittyy pitkälti aivan kysymyksiin käytännön asioiden hoitamisesta ja siitä, että jatkuuko koevapauden aikaiset tukitoimet vielä vapautumisen jälkeenkin. Haastateltavat mainitsivat, että viimeisellä kerralla toivotetaan hyvät jatkot ja todetaan asioiden menneen hyvin.

Koevapauden aikana elämään tulleet asiat saattavat olla uusia, niiden olemassa oloon on totuteltu monesti vasta koevapauden ajan. Niiden jatkuminen yli vapautumisen olisi tärkeää, että kaikki uudet asiat ei loppuisi kerralla. Osa vapautuu valvontaan ja jatkavat vapautumisen jälkeen käyntejä yhdyskuntaseuraamustoimistossa valvojalla.

"Sanotaan käsipäivää ja kerron kuka olen, vaikka kyllä ne yleensä tietää keitä me ollaan."

"...silleen tietysti infotaan, et me ollaan niitä ihmisiä, jotka täällä käydään ja sit lapset sen iän mukasella tasolla."

"...joiden kohdalla on ihan sen lapsenkin kanssa voinut keskustella siitä, et teillä on nyt tällänen juttu kotona ja me käydään täällä."

Haastateltavat kertoivat asiakkaan perheenjäsenten huomioimisesta esimerkiksi siten, että kun mennään asuntoon sisälle, ei useinkaan mennä eteistä pidemmälle. Käyttäydytään kohte-

liaan asiallisesti. Kaikki haastateltavat toivat jollain tavalla mukaan keskusteluun lapset, joita ovat tavanneet tukipartiotyön aikana. Lasten suhtautuminen on vaihtelevaa jo senkin vuoksi, että lapset ovat erilaisia, jotkut voivat olla hyvin rohkeita ja tulevat kyselemään tukipartion ohjaajilta kaikenlaista. Haastateltavat kertoivat myös, että heihin on suhtauduttu hyvin.

Perheen kohtaaminen asiakkaan kodissa on merkittävää varsinkin jos perheessä on lapsia. Valvontarangaistuksessa lasten kuuleminen tapahtuu valvojan ja lastensuojelun toimesta, mutta tukipartio käy koko toimeenpanon ajan valvontarangaistun kotona, koska kyse on niin sanotusta arestirangaistuksesta. Valvottuun koevapauteen sijoitettua tavataan useimmiten tukipartioautossa, jolloin ei tarvitse häiritä koko perhettä. Aiheutetaan niin vähän haittaa normaaliile elämälle kuin mahdollista.

"Kyllähän noita kännisiä on tullut kuljetettua, mutta eipä ne oo kyllä ikinä mitään aiheuttanut."

"Tiettyyn pisteeseen voi mennä sellasella rennolla meiningillä, mutta kyllä se on niin tuolla selkäpiissä, että heti sitten kun vähänkin jotain, niin kyllä se virkamiesasenne sitten tulee."

"En mä ole itse kohdannut periaatteessa."

Haastateltavat kertoivat, etteivät ole varsinaisesti kohdanneet väkivaltatilanteita työssään. Yksi haastateltavista mainitsi "yhden ainoan kerran". Haastateltavat puhuivat väkivallan mahdollisuudesta, joka tuli esiin esimerkiksi tilanteissa, kun valvottavaa piti jostain syystä lähteä kuljettamaan vankilaan. Haastateltavat kertoivat myös tilanteista, joissa oli kuljetettu humalaisia koevapauteen sijoitettuja takaisin vankilaan, että niihin kuljetuksiin sisältyy väkivallan mahdollisuus ja kuljetuksia hoidetaan ihan henkilöautoillakin. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että pienellä varauksella pitää mennä varsinkin jos on kysymyksessä sellainen valvottava, joka ei ole entuudestaan tuttu.

Taustakoulutus ja vankilavuodet vaikuttavat selkeästi haastateltavien suhtautumiseen väkivaltatilanteisiin. Väkivaltatilanteiden mahdollisuutta eivät haastateltavat olleet pohtineet ennen kuin uhka mahdollisuudesta oli päällä. Uuden valvotun koevapauden myötä tukipartion ohjaajat saivat voimankäyttöoikeuksia, jota varten myös on harjoiteltu ja voimankäyttövälineet hankittu.

7.3 Työntekijän työote

Haastateltavia johdateltiin tähän teemaan kysymyksillä ammatillisuudesta ja asiantuntijuudesta. Mitä on ammatillisuus tukipartiohjaajan työssä, mitä ajatuksia ammatillisuudesta nousee? Tukipartion ohjaajat ovat työnsä asiantuntijoita, kukaan muu ei ole toiminut Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella pidempää aikaa tukipartion ohjaajana kuin nämä haastateltavat.

"Ammatillisuus on sitä, että pidetään kokoajan mielessä se ihan mille tää mejän työ perustuu, arvot ja normit tietysti."

"Se on sitä, että kohdellaan kaikkia tasapuolisesti, kaikki on samanarvoisia."

"Ihan siis ihminen ihmiselle inhimillisesti."

"Ammatillisesti tietysti suhtautuu, että on semmonen sen asiakkaan kunnioittaminen, mutta pysytään omassa roolissa, eikä olla kavereita."

Ammatillisuus liittyi kaikkien haastateltavien mielestä ihmisen kohtaamiseen. Haastattelussa nousi esiin sanoja inhimillisuus, asiallisuus, luontevuus ja tasapuolisuus. Ammatillisuus mainittiin synonyymiksi sanan ammattitaito kanssa. Yksi haastateltava mainitsi ammatillisuuden olevan myös sitä, että jaksetaan selittää ja kertoa, jos asiakas kysyy. Jos asiakkaalle on esimerkiksi päihdevalvonnan kontrollit vaikeita, niin kerrotaan miten ne kuuluvat tähän työhön, että se on meidän tehtävä. Yhden haastateltavan mielestä ammatillisuuteen liittyy myös se, ettei aiheuteta valvottavalle mitään ylimääräisiä ongelmia tuomalla omaa toimintaa liian näkyväksi. Yksi haastateltavista mainitsi olevansa töissä ja silloin käyttäytyään niin kuin töissä kuuluu käyttäytyä. Toinen taas mainitsi ammatillisuuden olevan tasa-arvoista virkamiesmäistä käyttäytymistä.

Tukipartiotyössä tukipartion ohjaaja kohtaa kokoajan uusia ihmisiä; asiakkaita, vankeja, valvojia, kolmannella sektorilla toimivia työntekijöitä jne. Oman roolin sisäistäminen on tärkeää ja se, että oma työtehtävä pysyy kirkaana mielessä. Ammatillisuus on sitä, että pystyy ottamaan vastaan ja kohtaamaan kaikki ihmiset tasavertaisesti. Asiakaskunnan ollessa varsin vaihtelevaa, on selvää, että joillekin joutuu selittämään samat asiat useaan kertaan.

"Et ei mennä joka pikkujutusta punaselle ja silloinkin kun tulee niitä päihtemysjuttuja vastaan, niin miten se hoidetaan, ettei se tilanne eskaloitu sen kummemmin."

"Ja semmosen uskon ja toivon luominen tulevaisuuteen ei ole koskaan pahasta."

Yksi haastateltavista mietti ammatillisuutta haasteellisempien tilanteiden kautta, kun esimerkiksi tarvitsee päihtymystilanteessa kuljettaa valvottuun koevapauteen sijoitettu takaisin vankilaan. Asia hoidetaan ammatillisesti ja keskustellaan asiasta sillä tavalla, ettei se ole mikään maailman loppu. Haastateltava kertoi myös, että kaikki tilanteet ovat saatu hoidettua hyvässä yhteisymmärryksessä. Kiirehtiminen on turhaa, mieluummin kannattaa satsata siihen, että asian saa hoidettua rauhallisesti, kertoo haastateltava.

Haasteellisimmissa tilanteissa työntekijän ammattitaito joutuu koetukselle. Jos on kyse vangin palauttamisesta takaisin vankilaan, niin huolehditaan siitä, että perhe, työnantaja ja muut, jotka ovat vangin kanssa tekemisissä, saavat tiedon asiasta. On parempi, että vanki kertoo itse perheelleen tilanteesta, koska usein perhe on ollut jo tilanteesta tietoinen.

"No varmaan noi laiteasiat! Kyllä me tiedetään niistä enemmän kuin vankilan henkilökunta. Kaikki Vatit ja Elmot... me tiedetään niistä tosi paljon. Me tiedetään koevapaus ja valra-asioista laki ja käytännön puolelta paljon."

Kaikki haastateltavat mainitsivat niin sanotun teknisen puolen hallinnan asiantuntijuuden tarkoittaen sillä vankitietojärjestelmää, sähköisen valvonnan valvontajärjestelmää ja Tyynejärjestelmää, jota yhdyskuntaseuraamustoimistot käyttävät. Yksi valvottavista sanoi teknisen puolen olevan tavallaan se helpompi osuus, jonka kanssa pärjää mukavasti. Tietokonetta osaa käyttää tai ei osaa käyttää. Haastateltavat kertoivat käyttävänsä päivittäin ohjelmia niin paljon, että tietomäärä eri ohjelmista on melkoinen.

Teknisen puolen ohjelmien käytön hallinta on tukipartion ohjaajan työn perusedellytys. Kaikkien tukipartion ohjaajien tietotekniset valmiudet ovat kehittyneen huomattavasti viimeisen kahden vuoden aikana. Käytettävien ohjelmien määrä lisääntyi kerralla huomattavasti, samalla kun astui uuteen tehtävään. Koulutusta on pyritty järjestämään alusta asti, etenkin sähköisen valvontajärjestelmän koulutus aloitettiin saman tien tehtävän alkaessa.

"Meidän täytyy olla perillä tästä koko rangaistusjärjestelmästä ja , sen eri tehtävistä, kaikista rangaistusmuodoista, yhdyskuntaseuraamuksista ja vankeusrangaistuksista. Sitten pitää tiedostaa kaikki yhteistyökumppanit, mitkä on tän ihmisen ympärillä toimijoina ja tarvittaessa koko sen asiakkaan verkoston huomioiminen sekä nää toimijat, että perhe."

Haastateltavat mainitsivat, että koko kokonaisuuden hallinta on vaativa tehtävä, sillä tukipartion ohjaajalta vaaditaan muuntautumiskykyä eri rangaistusmuotoja ajatellen. Tukipartion ohjaajan täytyy aina huomioida mitä rangaistusta kukin valvottava suorittaa, sillä se vaikuttaa myös toimintatapoihin. Haastateltavat puhuivat monipuolisuudesta. Yksi haastateltava toi esiin päihdeongelman huomioimisen, koska suurin osa asiakkaista on päihdeongelmaisia, niin päihdeongelman ymmärtäminen on myös asiantuntijuutta.

Tukipartion ohjaajia voidaan kutsua oman työnsä asiantuntijoiksi, sillä heillä on hallussaan melkoinen tietomäärä rikosseuraamuslaitoksen toiminnoista. He toimivat erilaisten rangaistusten parissa ja heidän täytyy aina olla ajanhermolla siitä, mikä rangaistus milloinkin on kyseessä. Täytyy siis kyetä ajattelemaan asiakkaan henkilökohtaista tilannetta kuin myös siitä mitä rangaistusta hän suorittaa eli kaikki vaikuttaa kaikkeen. Tärkeä huomio on myös se, että lähes kaikki asiakkaat ovat jollain tavalla päihdeongelmaisia, pitää siis ymmärtää myös asiakas päihdeongelman kautta.

7.4 Rakenteelliset tekijät

Rakenteellisten tekijöiden teemassa haastateltavilta kysyttiin mitkä ovat niitä asioita, jotka mahdollistavat työn tekemisen ja tukevat sitä? Onko tukipartiotoiminta tukipartiossa toimivan ohjaajan mielestä laadukasta työtä ja onko sillä vaikuttavuutta? Jos tukipartio-organisaation rakenteissa on jotain ongelmia, niin mitä ne ovat?

”Me ollaan tukipartiona siinä kaikkien rikosseuraamuslaitoksen toimijoiden yhtenä toimija ja me toimitaan siinä sekä yhdyskuntaseuraamuspuolella ja vankeuspuolella. Elikä tavallaan ollaan sellanen... asiakkaan ja näiden muiden toimijoiden välillä sellanen linkki.”

”... ollaan oltu linkkinä ja ollaan viety puoleen jos toiseen sitä viestiä sun muuta kaikkee...”

”...tunnetaan se verkosto ja tunnetaan ja tiedetään miten se toimii. Ollaan monissa tilaisuuksissa päästy kertomaan tukipartiotyöstä ja tukipartiosta ja ollaan kierretty paikoissa...”

Haastateltavat mainitsivat tukipartioiden sijoittumisen rikosseuraamuslaitoksen toimijoiden joukkoon ja näkivät tukipartion tehtäväksi toimia ikään kuin linkkinä muiden toimijoiden välillä. Yksi haastateltavista kertoi myös koulutustilaisuuksista, joihin on päästy kertomaan tukipartiotoiminnasta. Haastateltava kertoi myös siitä, että alkuun oli vaikeampaa, kun kaikilla ei

ollut tietoa ketä me olemme ja mitä teemme, myös asiakkaat olivat epätietoisia ja kyselivät, että olemmeko poliiseja?

Positiivinen havainto on se, että tukipartiota on pyydetty kertomaan omasta toiminnastaan erilaisissa tilaisuuksissa. Tämä on mahdollistanut tukipartiotoiminnan näkyväksi tekemisen ja epätietoisuuden hälventämisen. Tiedostamisen myötä tukipartio sijoitetaan osaksi kokonaisuutta ja tiedetään millaisia tehtäviä tukipartiolle kuuluu. Asiakkaiden piirissä liikkuvaa tietoa pyritään korjailemaan aina tilannekohtaisesti, koska on paljon tietoa, joka välittyy esimerkiksi Internetin keskustelupalstojen kautta. Paljon on silti vielä epätietoisuutta.

”Toi kuljetuskalusto on kunnossa ja toimitilat on kunnossa, vielä kun saatat nää yhteydet pelaamaan täydellisesti tuolla autossa.”

Haastateltavat kertoivat virka-autojen olevan hyviä ja toimintaan soveltuvia. Myös toimitilat oli haastateltavien mielestä kunnossa ja sijainneiltaan oikeissa paikoissa. Sijoittumiset vaikuttavat paljon mahdollisuuksiin osallistua esimerkiksi palavereihin ja aktiiviseen yhteistyöhön. Haastateltavat kertoivat osallistuneensa jo ennen vangin lähtöä valvottuun koevapauteen järjestettyihin palavereihin ja pitivät käytäntöä hyvänä. Murheita haastateltavien mielestä aiheutui koneyhteyksistä, joiden toimintavarmuus ei ole aivan sataprosenttista autossa. Oman organisaation omaa tietokantaa pidettiin monipuolisena ja hyvänä, josta on hyvä seurata kenen luona on käyty ja mihin olisi syytä mennä.

Tukipartioiden ajoneuvot ovat varsin uusia. Vanhimmatkin käytössä olevat ovat vasta kaksi-vuotiaita. Ne ovat hankittu leasing-autoina, kuten valtion kuljetuskalusto tänä päivänä yleensäkin. Leasing takaa sen, etteivät autot aiheuta murhetta toimimattomuudellaan. Tukipartioautossa on paljon sellaista tekniikkaa, jota ei kuitenkaan voida siirtää esimerkiksi si-jaisautoon. Tukipartioiden koneyhteyksiin on panostettu taloudellisesti, mutta liikkeessä toimiva suojatun yhteyden luominen on aina haasteellinen. Virkapaikkojen sijoittuminen vaikutti hyvältä, lähinnä tässä tarkoitettiin kuitenkin pienempää viitekehystä eli toimiston sijaintia.

”Itsenäinen yksikkö ja itsenäinen porukka. Kaikki mitä kahden vuoden aikana on tehty, niin me lähdettiin täysin puhtaalta pöydältä, et ei ollut mitään muuta.”

Haastateltavat kertoivat toimivansa hyvinkin itsenäisesti ja kuuluvansa tukipartioorganisaatioon. Yksi haastateltavista mainitsi, ettei aluksi ollut yhtään mitään vaan lähdettiin ”puhtaalta pöydältä” ja aivan kaikki on tehty itse. Haastateltavan mukaan kaikki on myös keksitty itse, koska ei ollut mitään mallia.

Kaikki toimivat itsenäisesti partioina kukin omilla toimipaikoillaan ja kuuluvat Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartioon. Aluksi ei ollut mitään muuta kuin tukipartiolle osoitetut virkapaikat. Pikku hiljaa saatiin virka-autoja, jotka oli jo tilattu huomattavasti aikaisemmin, mutta joiden toimitus kesti asennusten vuoksi. Kaikki toivat mukanaan omaa ajatustaan koevapauden valvonnasta, millaisen malliin oli omassa taustalaitoksessaan tottunut ja sitä alettiin sitten jatko jalostaa. Kaikilla ei ollut taustasta nousevaa aiempaa "rasitetta" vaan he opivat pikkuhiljaa käytännön työtä tehden.

"Tukipartiotyö on laadukasta, mun mielestä. Se ammattitaito tekee siitä laadukasta."

"Tää on suuri edistysaskel. Siis tosi hyvinhän tää on lähtenyt."

"...ei tule idästä eikä lännestä ketään kellä olis parempi idea, kyllä mä väittäisin, että me tehdään kohtuullisen laadukasta työtä."

"Ei me ainakaan mitään oo pilattu, se on mun mielestä ihan ihan selvä, et ne kohtaamiset ja ne viimeiset tapaamiset on sitä, että siinä lyödään kättä ja hommat on silloin hoidettu ja kenellekään ei oo jäänyt käsittääkseni mitään hampaankoloon, silloin voidaan jo sanoa, että ollaan onnistuttu ainakin siinä kohtaa."

Kaikki haastateltavat vastasivat välittömästi, että kokivat tekemänsä työn laadukkaaksi. He myös näkivät tekemänsä työn tärkeäksi ja uskoivat sillä olevan merkitystä. Yksi haastateltavista mainitsi työn olevan edistysaskel, jolla hän viittasi siihen kiinnostukseen joka kaikilla oli ollut jo alkuun lähtötilanteessa, että haluttiin joustaa ja tehdä, että kaikki olisi toiminut mahdollisimman hyvin. Yksi haastateltava mainitsi senkin kertovan tilanteesta, että kaikki yhtä lukuun ottamatta halusivat jatkaa uudessa tehtävämääräyksessä. Yksi haastateltava arvio tilannetta niin, että valvonnan ajalta on hoidettu kaikki asiat siten, ettei mikään ole jäänyt vaivaamaan ja valvonnan päättyessä voidaan sanoa kaiken menneen hyvin siihen asti.

Tukipartiot vastaavat valvontarangaistujen ja valvottuun koevapauteen sijoitettujen valvonnasta ja hoitavat asiat valvonnan ajalta niin laadukkaasti kuin se vaan on mahdollista. Kokemus oman työ merkityksellisyydestä on varmaan uusi kokemus esimerkiksi vankilasta tuleville työntekijöille ja tekee työn tärkeäksi. Työn kokeminen edistysaskeleena rikosseuraamusalalla lisää varmasti kaikkien kiinnostusta työn tekemiseen. Kaikki tekevät työnsä niin hyvin kuin se vaan on mahdollista.

"Meneekö se sitten perille ja miten se menee perille?"

”Siihen mä uskon, että tukipartio voi vaikuttaa jonkun elämään. Siihen mä uskon vakaasti.”

”On vaikutusta, joo. Asiakkaisiin sillä on vaikutusta. Kaikki vaikuttaa kaikkien.”

Haastateltavat olivat kaikki sitä mieltä, että tukipartiotoiminnalla on vaikuttavuutta valvottaviin nähden. Koevapaus tarjoaa helpompaa reittiä vapauteen ja tukipartio käy valvottavan luona katsomassa tilannetta ja juttelemassa asioista. Haastateltavat mainitsivat tämän olevan ikään kuin tukiverkkoa, ettei valvottava joudu suoraan uuteen ja tuntemattomaan siviiliin, koska pisimmillään tukipartio voi olla taustalla puolikin vuotta. Yksi haastateltavista mainitsi pitkäaikaisvangit, joille koevapaudesta on erityisesti hyötyä. Kukaan haastateltavista ei usko tukipartion aiheuttavan valvottavissa ”parannusta”, mutta se mahdollistaa asioiden järjestykseen saamista ja sillä on merkitystä tulevaisuudelle.

Tukipartion ohjaajien suhtautuminen valvonnan vaikuttavuuteen on realistinen. Työhön pitää uskoa, jotta sitä voi tehdä. Asiakkaiden tilanne nähdään varmaan jo kokemuksenkin myötä hyvin realistisessa valossa. Koevapaus aika nähdään aikana, jolloin on mahdollista luoda puitteita hyvälle elämälle hallitusti. Mahdollisuudet ovat varmasti paremmat koevapauden kautta, jos vertaa tilanteeseen, että vapauduttaisiin suoraan vankilan portilta tyhjän päälle parin muovikassin kanssa.

”Siis aluejako, se on vähän jännä. Se ei oo tasapainossa.”

”Olisko se parempi, jos tukipartiot olis oma yksikkönsä? Nyt ollaan vaan organisaation sisällä oleva nuppineula.”

”Kun toinen tai molemmat on sairaana, niin ongelmia tulee välittömästi.”

”Tässä vois olla kiinteemmin meidän oman esimiehen tukena myös kehittämispäällikkö... silloin tätä vois enemmän kehittää.”

Kaikki haastateltavat näkivät toiminnassa hyvin erilaisia ongelmia. Yksi haastateltavista mainitsi omien lähialueiden aluejaon toimimattomuuden, tämän hetkiselä valvottavien määrällä. Tämän hetkinen tilanne ei ole hyvä nykyisellä jaolla ja siihen toivottiin muutosta. Haastateltava mainitsi myös, että tämän hetkiselä työvuorotaulukolla ja tukipartioiden sijoittumisella, kaikkien partioiden alueet eivät ole tasapainossa. Yksi haastateltavista mietti olisiko toiminta selkeämpää jos tukipartiot olisivat valtakunnallinen organisaationsa, ettei jäätäisi lukumää-

rällisesti niin pieneksi joukoksi jokaisella rikosseuraamusalueella. Hän mietti myös sitä, että silloin budjetointi ja tuloksellisuuden tarkastelu olisi helpompaa. Yksi haastateltavista koki ongelmaksi sen, että yhden tukipartion ohjaajan sairastuminen niin sanotusti halvaannuttaa koko tukipartion. Yksi haastateltavista ajatteli, että kehittämisspäällikkö voisi olla enemmän tukipartion kanssa tekemisissä ja tuoda tukea antavia toimintoja kehittämiseen.

Oli mielenkiintoista havaita kaikkien näkevän aivan erilaisia ongelmakohtia. Se kertonee siitä, että kaikki tarkastelevat asioita ja ongelmia omien lähtökohtiensa näkökulmasta. Aluejako vaihtelee, koska valvottavien määrät ja sijoittumiset alueelle vaihtelevat nopealla syklillä. On erimittaisia rangaistuksia ja toimeenpanoja. Asiakkaiden sijoittuminen alueelle on monen asian summaa, siihen vaikuttaa asiakkaan kotipaikkakunta, maksusitoumukset ja perheasiat, on selvää, ettei jakautuminen ei ole tasaista. Tukipartio on alueellisesti hyvinkin pieni organisaatio. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella on vain kolmetoista työntekijää. Suurin haaste on varmaankin se, että rikosseuraamusalueet ovat hyvin erikokoisia ja vaikka ne vankimääriltä jakautuisivat tasaisesti, niin alueiden kokoerot ovat huomattavat. Sairastuminen aiheuttaa aina tukipartiolle ongelma tilanteen, alueellisten välimatkojen ollessa kohtuullisen pitkiä, jolloin tuuraajaa vuorolle ei ole aivan helppo järjestää. Yliöitä ei myöskään saa muodostua, joten jos toinen puuttuu toisen paikka jää useimmiten tyhjäksi. Joka tarkoittaa sitä, että toisen tukipartion ohjaajan työpäivä menee hukkaan, koska yksin ei voi tehdä työtä, jossa tarvitaan todistajaa. Tukipartiotyön kehittämisen vedenjakaja on saavutettu, koska nyt ollaan kohdassa, jossa toiminta on saatu jollain tavalla vakautettua alkutilanteen jälkeen. Tukipartio on sisältä löytyy paljon asiantuntija tietoa, jota on nyt mahdollista hyödyntää.

7.5 Toimintaympäristö

Tässä teemassa pyrin herättämään keskustelua tukipartioiden toimintaympäristöstä, joka on uudenlainen malli koko rikosseuraamuslaitoksessa. Millaista on ollut ja on työskennellä yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä?

”Joo, se on siinä mielessä yllättänyt, että noin ei ne oookkaan sellasia kukkhattuja, vaan niillähän on pitkälti samanlainen ajatusmaailma kuin ainakin mulla.”

”Sen oon kyllä huomannut itekkin, että ne on ihan oikeita ihmisiä, eikä sellasia kun kun mä olen joskus luullut.”

”Mulla ei alussa ollut mitään havaintoo mitä yks- toimistossa tehdään...mulla ei ollu mitään käsitystä. Siis olen kyllä kuullut, että heilläkin oli ollut aivan valtavat ennakkoluulot meitä kohtaan, enkä mä ihmettele sitä yhtään, koska

tää oli ihan uus juttu. Ja kaiken näköstä muuta konfliktia, kun me oltiin siinä. Mutta ei muuta kun vaan mentiin omana ittenä."

"Nyt kun niihin ihmisiin on tutustunut ja ollut niitten kanssa tekemisissä, niin sen asian osaa nyt ajatella ihna eri tavalla, tajuaa tän homman ihan toisella tavalla."

Haastateltavat kertoivat suurista ennakkoluuloista, joita toiminnan alussa oli puolin ja toisin. Yksi haastateltavista kertoi siitä miten vankilassa yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöitä aina pidetään muukalaisina, vaikka he ovat saman organisaation ihmisiä. Haastateltavat mainitsivat yhdyskuntaseuraamustoimistojen työntekijöihin tutustumisen olleen työelämää rikastuttava tekijä. Kaikki haastateltavat kertoivat yhteistyön lähteneen kuitenkin hyvin käyntiin, vaikka alkuvaiheessa oltiin hyvin vähän perillä toisten tekemisistä. Yksi haastattelevista kertoi että yhteistyön myötä on myös ymmärrys toista kohtaan kasvanut.

Ennakkoluulot olivat aluksi yhteistyötä hidastavia seikkoja. Yhteinen päämäärä, joka oli valvontarangaistuksen toimeenpano, ajoi kuitenkin tukipartioita ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen valvojia yhteistoimintaan. Siinä samalla tutustuttiin ja ennakkoluulot alkoivat pikkuhiljaa hälvetä. Samoilla toimipaikoilla toimiminen on helpottanut lähtymistä ja jos tulee ongelmia, niin vastauksia pohditaan yhdessä. Haastateltavien oivallus yhteistyöstä on ollut se, että olemme samaa rikosseuraamuslaitosta kaikki.

"Ja sitten tuolla yksissä ja sen niinkun ymmärtää nyt paremmin miks niitten asenne ei oo niin negatiivinen ja kärkeä. Ja mä oon ollut siellä ihan tarkotuksella muutaman päivän opissa. Yhdyskuntaseuraamustoimistossa, että mä niinkun nään mikä meininki on siellä ja ymmärrän paremmin."

Yksi haastateltava kertoi olleensa ihan opiskelu mielessä yhdyskuntaseuraamustoimistossa tutustumassa, että ymmärtäisi paremmin mitä siellä tehdään. Tutustuminen toisen työhön on lisännyt ymmärrystä.

Yhdessä tekeminen auttaa ymmärtämään toisen toimintatapoja ja antaa vertailumallia omaan tekemiseen. Asiakkaan kohtaamisesta voi myös ottaa mallia muualta. On helpompi ymmärtää asioita, kun tuttu ihminen kertoo niistä.

7.6 Muutos

Muutos teemassa kysyin haastateltavilta millaisena on itse kokenut viimeiset yli kaksi vuotta ja kokeeko sen vaikuttaneen itseän jollain lailla? Onko tukipartio työ muokannut ajatusmaailmaa, jos vertaa sitä esimerkiksi työhön, jota on tehnyt aiemmin?

"Aluksi mä olin ihan varma, että nää koevapaudet epäonnistuu. Ja vähän lähettiin sillä tyylillä, että mennää narauttaan niitä."

"Vankilassa se meni sillai sumussa, piti olla sellanen vankilavirkailija rooli päällä, tuntu et se meni vähän siviilipuolellekin."

"Et mullakin aina vähän kaikenlaisia ennakkoluuloja ollut. Oon ollut vähän kriittinen näiden asioiden kanssa."

Haastateltavien alkutilanne tukipartiossa oli varsin skeptinen. He kertoivat epäilleensä itsekin aluksi, etteivät koevapaudet onnistu vaan suurin osa niistä epäonnistuu. Yksi haastateltavista mainitsi vankilasta irtautumisen kestävän myös työntekijällä eli siviilipuolelle siirtyminen oli myös suuri muutos työntekijälle. Yksi haastateltava kuvaa kuljettaneensa mukanaan tiettyä vakavuutta, niin sanottua vankilavirkailijan roolia mukanaan.

Muutos etenkin suljetusta ympäristöstä siviiliolosuhteisiin on ilmeisesti kova haaste myös työntekijälle. Ennen tukipartiotoiminnan virallista alkua valvottuja koevapauksia oli ollut siviilissä jo useita vuosia. Valvontaa hoitivat vastuulaitokset, kukin resurssiensa mukaisella tavalla. Kaikki vastasivat lähinnä vain omistaan ja sanomattakin on selvää, että kaukana koevapaudessa olijat olivat hyvin vähällä valvonnalla. Vasta tukipartioiden perustaminen takasi resursoinnin myös valvottujen koevapauksien valvontaan.

"On auttanut ymmärtämään asioita ja omat ennakkoluulot asioihin on hälvenneet."

"Tää on laajentanut mun mielestä mun maailmankuvaa ja mielipidettä ihmisistä, mä olen paljon positiivisempi ihminen ja ajattelen paljon positiivisemmin ihmisistä."

"Nyt kun olen tätä homma kaksi vuotta tehnyt, niin katon näitä hommia ihan eri kantilta. Olen paljon suvaitsevampi kun olen ollut ennen. Kyl se menee siihen, että kun olen nähnyt monta tapausta, että tosta koevapaudesta on ollu

hiton paljon hyötyä ja semmoset asiat ei näy tonne vankilan sisälle vaan ne tuntuu vaan sellaselta turhanpäiväselä höpinältä."

"Tää on muuttanut mun näkemystäni ja elämäkuvaani ja kaikkee tää homma ja siksi mä tykkään tästä."

"Tästä työstä saa positiivista palautetta ja se antaa motivaatiota tehdä työtä hyvin."

Kaikki haastateltavat kokivat muuttuneensa tukipartiossa työskentelynsä aikana. Haastateltavien mielestä suurimmat muutokset kohdistuivat omaan henkilökohtaiseen ajattelutapaan asioista ja he kertoivat oman maailmankuvansa muuttuneen. Haastateltavien usko siihen, että koevapaudesta voi olla hyötyä ja apua perustuukin nyt omakohtaisiin kokemuksiin ja näköhavaintoihin. Haastateltavat näkivät helposti myös asian toisen puolen eli sen miten asia näyttäytyy vankilan suunnalta katsottuna. Puolet haastateltavista sanoi tykkäävänsä työstään ja korostivat myös työstä saatua positiivista palautetta.

Todennäköisesti ihminen tarvitsee omakohtaisen kokemuksen ennekuin voi muuttaa käsitystään asiasta. Aikaisemman työtehtävän käsitykset vaikuttavat pitkään taustalla, koska tukipartion ohjaajien on helppo käsittää millaisin silmin asiaa katsotaan vankilasta käsin. Se, että pitää tekemästään työstä varmasti vaikuttaa koko maailmankatsomukseen, positiivisen palautteen voimaa unohtamatta.

"Mulle on nykyään sanottu, tosin hieman naureskellen, että mä olen nykyään kuulemma ihan kukkahattu."

"Auttaa kyllä ymmärtämään miten vankilassa ajatellaan, kun on kattonut tätä molemmista suunnista. Oon mä noitten vartijoittenkin kanssa keskustellut ja kyllä ne varmaan kattoo, että mitä se nyt höpisee?"

"Ei oo mikään helppo nakki perustella pitkään suljetussa vankilassa olleille tätä touhua."

Puolet haastateltavista olivat törmänneet jonkinlaiseen naureskeluun ja epäuskoon puhuesaan entisille työkavereille nykyisestä työstään. Haastateltavat ymmärtävät todellisuuden ja vaikka se tavallaan harmittaa, niin tajuavat ettei asian selittäminen ole helppoa, eikä välttämättä edes mahdollista.

Tässä on kysymys vankilakulttuurin ja tukipartiokäytänteiden yhteentörmäyksestä. Tavallaan ollaan uteliaita tietämään asioista, mutta vanhat uskomukset istuvat vahvana. Epävarmuus purkautuu naureskeluna ja puhutaan kukkahatuista.

"Tässä on joku järki tässä touhussa. Vaikka niitä epäonnistumisakin tulee, niin ei se kyllä mikään käsien taputuksen paikka oo, että joku voi sanoo, että kyllähän mä tän tiesin, mutta onko se se viisaus asiassa?"

"Mä saan kiksejä siitä, kun nää tyypit onnistuu. Alkuun aattelin just toisinpäin, että törpöt pois siviilistä, mutta nyt se on niin, että hieno juttu kun joku onnistuu."

Puolet haastattelevista halusi kertoa myös oman kantansa siitä mille epäonnistumiset tuntuu. Haastateltavat toivat myös esille sen, että epävarmoin tapauksiinkin pitäisi keskittyä, koska kaikki kuitenkin vapautuvat jossain vaiheessa. Olisi parempi yrittää tehdä hallittu siviiliin siirto tai ainakin tehdä siitä niin hallittua kuin mahdollista.

Epäonnistumiset varmaankin koettelevat tukipartion ohjaajien ajatusmaailmaa, koska he joutuvat kyseenalaistamaan oman ihmistuntemuksensa. Varmasti käytännön työssä voi tulla ajatuksia siitä, että joku varmasti selviytyy ja joku toinen taas ei. Joku sellainen, jonka selviytymisestä on ollut varma aiheuttaakin jonkinasteisen kyseenalaistuksen omalle ihmistuntemukselle, jos hän ei selviydykään.

"Ei tietenkään mitään työtä voi tehdä jos vastustaa sitä... koko systeemiä."

Haastateltavat kertoivat esiin nousseesta positiivisuudesta ja uskosta siihen työhön, jota he tekevät. Uudet työtehtävät ovat laajentaneet haastateltavien tietoisuutta koko rikosseuraamusosalasta ja positiivinen palaute on osa onnistumisen kokemusta.

Positiivinen suhtautuminen uusiin asioihin mahdollistaa kehittymisen ja kehittämisen. Tiedon karttuminen on avannut uusia näköaloja. Tehtävien monipuolistumisen myötä työ antaa teki-jälleen enemmän. Työstä saatu positiivinen palaute toimii motivaattorina.

7.7 Kehittämisehdotuksia

Tukipartiotyön kehittämisehdotuksia teemassa kysyi haastateltavilta heidän henkilökohtaisia ideoitaan tukipartion kehittämisessä. Millaisia kehityskohteita he näkevät toiminnassa, mitä pitäisi kehittäen muuttaa?

"nääh työvuorot... mä en oo tästä mitään meteliä pitänyt, mä olen mielenkiinnolla seurannut tätä kohkaamista, mut on mun mielestä jotenkin hölmö, et esimerkiks viikonloput, jolloin minun mielestä pitäs partion olla töissä niin ei voi kun se on säästöjuttu."

Haastateltava halusi nostaa kehittämis ehdotukseksi työvuorotaulukon ja näki, että viikonloppuina pitäisi olla enemmän tukipartioita töissä. Haastateltava ihmetteli kaikkeen muuhun riittävää rahaa, mutta joissain asioissa täytyisi mennä aivan nolla budjetilla.

Tukipartion työvuorotaulukko on ratkaiseva asia työn tekemisen kannalta ja se vaikutukset jakautuu moniin eri tasoihin. Tarkasteluun vaikuttaa hyvin vahvasti myös se mistä suunnasta asiaa katsoo. Onko näkökulma työntekijän, työnantajan, valvottavien vai yhteistyöverkostojen. Myös rekrytoijan näkökulma on hyvin erilainen kuin rekrytoitavan.

"Hieman ihmettelen sijoittumistamme, se meni ihan hyvin vanhallakin mallilla. Tie on hyvä ja molemmilla kortti, ei tarvii aina itse ajaa."

"Tällä hetkellä pitäs panostaa enemmän tohon Turku- Tampere seudulle, se olis ihanteellista, että niissä olis aina joku."

Osa haastateltavista halusi tuoda esiin tukipartioiden sijoittumisen alueelle ja kokivat ongelmallisena sen, että valvottavia on joissakin paikoissa paljon enemmän kuin toisaalla. Haastateltavat toivat esiin myös ajatuksen siitä, että lähipartioiden ei ole hyvä olla töissä samaan aikaan. Haastateltavat toivat näkyville ajatuksen siitä, että tilanteet vaihtelevat. Nyt on tällainen tilanne, mutta se ei välttämättä ole pysyvä.

Kiinteää työvuorotaulukkoa, joka kestäisi muutoksia, ei ole olemassakaan. Valvottavien määrien vaihdellessa, se tarkoittaa automaattisesti sitä, että joillakin partioilla on aina enemmän matkaa valvottavien luokse kuin toisilla. On turhauttavaa ajaa kohteeseen pitkiäkin matkoja. Länsi-Suomen rikosseuraamus alue on varsin laaja ja asiakkaat eivät aina sijoitu suurimpiin kaupunkeihin.

"O'Kyl mä sen oman organisaation kehittämisajatuksen haluaisin tuoda vielä tähän. Jos pysytään kolmessa eri alueessa ja niitten toimintamallit on samanlaisia. Onko Helsingin seudulla ja Kuopiolla niin valtava ero, ettei niissä vois muuta samalla tavalla hommia tehdä? Niin no varmaan määrällisiä, mutta tietysti pitäis olla se työvoimamitoitus."

"...näkisin tän valtakunnallisena toimintana."

"Olis helpompaa, jos ei olis niin paljon väliportaita."

Yksi haastateltava toi esille tässäkin teemassa, valtakunnallisen tukipartio-organisaation rakentamisen. Haastateltava näki, ettei eri alueilla voi olla niin suurta eroa, ettei tällaisen toiminnan yhdistäminen voisi onnistua. Hänen mielestään tukipartiotoiminta on erityisosaamista ja siihen olisi hyvä satsata valtakunnallisesti, etteivät alueet lähde kehittämään toimintaa kovin erilaiseksi. Haastateltavan mukaan se helpottaisi myös siihen asiaan, ettei tukipartiotoiminnassa olisi niin paljon hallinnollisia väliportaita, se ehkä parantaisi tiedonkulkua molempiin suuntiin.

Valtakunnallinen tukipartio-organisaatio olisi oletettavasti hallinnoltaan kevyempi vaihtoehto ja sen pääpaikka olisi todennäköisesti keskushallintoyksikössä. Alueelliset kokoerot ovat merkittäviä ja resursointi ei jakautuisi alueittaan tasan. Asiakkaiden tasa-arvoisen kohtelun varmistaminen olisi selkeämmin turvattu valtakunnallisessa mallissa. Organisaation rakenteella on suuri merkitys sen toiminnalle.

"...toimiminen tiimityössä, eikä työparina. Tiimi toimii paremmin kuin työpari."

"Parityöskentely on tosi tiivistä varsinkin meidän työssä, kun ollaan paljon autossa. Pitää väkisinkin tulla hyvin toimeen sen työparin kanssa ja sopeutua."

"Tiimityöskentelystä sais lisää näkemystä siihen työhön ja se olis monipuolimpaa ja varmaan työvuorojen kannalta se voisi olla kattavampaa."

Yksi haastateltavista toi esiin tukipartion työpari-ajattelun purkamisen ja ehdotti työskentelymalliksi tiimityötä. Haastateltava tarkoitti tällä, että samassa virkapaikassa olisi useampi työntekijä kun mitä tällä hetkellä on. Haastateltavan mielestä tämä antaisi mahdollisuuden tukimuotojen kehittämiseksi, toisi uutta monipuolista näkemystä tukipartion toimintaa. Haastateltava kertoi parityöskentelyn olevan haastavaa ja vaativan paljon sopeutumista, koska autossa ollaan pitkiäkin päiviä työpari kanssa. Haastateltava kaipasi vaihtelua työhönsä ja näki tiimityön ratkaisuna.

Erilaisia malleja tukipartiotyölle on kokeilussa, mutta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella kaikki tukipartiot toimivat pareina. Jos kemiat eivät työparin kanssa kohtaa, niin pitkät päivät tuntuvat entistä pidemmiltä. Jokin keskustelun aihe ja yhteinen intressi helpottaa ajan kulu-

mista pitkillä automatkoilla. Työn luonne vaikuttaa siihen, että välimatkat ovat pakostakin pitkiä.

”...vankilat onkin nyt jo paremmin yhteydessä jo ennen koevapauteen tuloo. Soitellaan ja sähköpostitellaan, ettei vaan yhtäkkiä joku ilmesty koevapauteen, mutta siinäkin on siis kyllä kehittämistä.”

Haastateltava kertoo yhteistyöstä vankiloiden kanssa, jossa on vielä kehittämisen varaa. Haastateltava kuvasi tapahtumaa niin, että ennen kuin vanki tulee koevapauteen vankila ottaa tukipartioon yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse. Haastateltavan mielestä tilanne on ongelmallinen, jos joku vaan ilmestyy koevapauteen ilman, että asiasta on jotain ennakkotietoa.

Yhteistyön kehittäminen on noussut uudeksi aiheeksi koevapauden laki muutoksen myötä. Vankitietojärjestelmä työjonoineen on rakennettu tukemaan tätä toimintaa. Tukipartioiden ennakkotieto asiakkaista on tärkeä, että oltaisiin paikalla jo heti siinä vaiheessa kun uusi valvottava aloittaa siviilissä.

8 Johtopäätökset

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni teemahaastatteluaineiston pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä. Opinnäytetyöni tavoitteina oli toimia lähtöselvityksenä kehittämistyölle sekä tuottaa kirjallista materiaali haastateltavien kertomana työn kuvaamisesta ja toteuttamisesta. Haastattelujen myötä kertyi tietoa esimerkiksi työn toteuttamisesta käytännössä, joka mahdollistaisi esimerkiksi joidenkin työtehtävien kuvauksen prosessikuvauksen keinoin. Se on kuitenkin työn jatkojalostusta, joka ei ole tässä kohdassa opinnäytetyöni tavoite. Kehittäminen tähtää aina muutokseen ja sillä tavoitellaan jotain parempaa ja tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat tai -rakenteet. Tavoitteellisuus on keskeinen kehittämisen elementti. Kehittämistoiminnan lähtökohtana ovat tässä tapauksessa nykyisen tilanteen ja toiminnan ongelmat, joiden myötä voi avautua näky jostain kokonaan uudesta. Tavoitteellisuuteen sisältyy ajatus muutoksesta, joka voi muuttaa asiantilaa määrällisesti, laadullisesti tai rakenteellisesti. (Toikko & Rantanen 2009:16.) Uskon tukipartion ohjaajien vastanneen kysymyksiin sillä ajatuksella, että heillä oli toive jonkinlaisesta asiantilan muuttumisesta.

Aineisto on kerätty haastattelemalla neljää tukipartion ohjaajaa. Kohderyhmänä on siis harkinnanvarainen näyte tukipartion ohjaajia (Hirsjärvi & Hurme 2008: 59). Haastateltavien yhteinen määräävä tekijä on toimiminen tukipartion ohjaajana yli kaksi vuotta. Näyte sisältää molempia sukupuolia eri ikäryhmistä. Sitaatit on käsitelty siten, ettei haastateltujen henkilöiden tunnistaminen sitaateista olisi mahdollista. Sitaatteja ei myöskään ole merkitty tunnis-

tetiedoin ja murresanat sekä paikat ovat editoitu pois tekstistä. On siis pyritty kiinnittämään huomiota siihen, että tukipartion ohjaajat saisivat pitää anonymiteettinsä. Opinnäytetyön tutkimustulokset ja johtopäätökset perustuvat tukipartion ohjaajien teemahaastattelusta saatuun aineistoon eikä niitä voida pitää yleistettävänä vaan ainoastaan suuntaa antavina.

Aineiston keskeisenä havaintona on se, että työntekijät ovat tyytyväisiä työn muotoon ja pitävät sitä uskottavana. Tämä positiivisen palautteen myötä syntynyt tyytyväisyys vaikuttaa työntekijän työmotivaatioon ja se näyttäytyi uudenaikaisena suhtautumisena työelämään.

8.1 Ennakkoluuloja, tukea ja motivointia

Asiakkaan kohtaaminen tukipartion roolissa on muuttunut runsaan kahden vuoden toimintakauden aikana. Aluksi monet valvotun koevapauden vangit tunsivat tukipartion ohjaajat ennestään jostain muusta tehtävästä eli olivat siis tavanneet heidät aiemmin esimerkiksi vankilassa tai yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Työskentelyn alkuvaiheessa tukipartion ohjaajat kokivat työssään enemmän ennakkoluuloja kuin tänä päivänä. Tukipartion ohjaajat kertoivat ilmapiirin olevan aivan erilainen siviilissä ja siviilimaailmassa tapahtuvien kohtaamisten olevan myös aivan erilaisia, vaikka asiakas olisikin entuudestaan tuttu. Särkelän (2001: 29) mukaan asiakkaan ja työntekijän kohtaamisessa on aina kysymys kahden erilaisen todellisuuden kohtaamisesta. Koevapautteen sijoitetuissa tukipartion ohjaajien niin sanottujen kontrollin ulkoisten merkkien puuttuminen aiheutti aluksi hämmennystä, moni antoi jopa asiasta palautetta. Sitä pidettiin hyvänä ja positiivisena asiana, ettei aiheuteta sen enempää huomiota kuin on pakko asian hoitamiseksi. Niin sanottu ”virkavaatteettomuus” tarkoittaa asiakkaille samaa kuin siviilihenkilö, koska erilaisiin ulkoisiin kontrollista kertoviin merkkeihin ja elementteihin on totuttu. Huomiota herättämättömyys luo paremmat edellytykset asiakkaan kohtaamiselle, leimatuksi tulemisen pelkoa ei ole. Valvonta on toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (Laki valvontarangaistuksesta 6§).

Ensimmäinen kohtaaminen uuden asiakkaan kanssa sisältää silti aina ennakkoluuloja. Ennakkoluulojen poistamiseen on keskitytty esimerkiksi sillä, että on pyritty osallistumaan koevapauden valmisteluun eli tapaamaan jo siinä vaiheessa kun vanki on vielä vankilassa. Valvontarangaistuksen osalta tilanne on ollut helpompi, koska valvontarangaistuksessa asunnon soveltuvuus valvontarangaistuksen suorittamiseen ja puolison suostumus selvitetään jo ennen toimeenpanoa. Tulevaisuudessa kysymyksiä ja ongelmia on näin ollen helpompi ratkoa ”tuttujen” työntekijöiden kanssa. Uuden valvotun koevapaus lain myötä samanlaiset tekijät valmistelussa astuivat vuoden 2014 alussa mukaan tukipartiotyöhön. Tukipartio käy katsomassa ennakkolta valvottuun koevapautteen sijoitettavan kodin jo valmisteluvaiheessa, samalla myös kuullaan puoliso. (Laki valvotusta koevapaudesta 2013.) Tämän myötä tukipartiot kohtaavat nyt saman-

laisen haasteen vankiloiden kanssa, kuin mitä heillä oli kaksi vuotta sitten yhdyskuntaseuraamustoimistojen kanssa. Kokemusta alkukankeuksista uudessa toiminnassa on kertynyt mukavasti. Tämä kerta on mahdollisesti helpompi, koska toimintaa tehdään jo ennalta tuttujen työntekijöiden kanssa, eikä tarvitse keskittyä tutustumiseen niin kuin valvontarangaistuksen yhteydessä kaksi vuotta sitten.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelle voidaan sijoittaa koevapauteen joltain toiseltakin rikosseuraamusalueelta tullut vanki ja näissä tapauksissa tukipartioiden työ monipuolistuu ja korostuu entisestään. Tukipartiot saattavat olla ainoa virkamiestaho, joita vanki tapaa ja niin sanottuun taustalaitokseen hän on yhteydessä valvontasoi-toin valvontapuhelimen välityksellä. Esimerkiksi päihdeohjelmiin sijoitetut ovat usein kaukana taustalaitoksesta ja tutuista ympyröistä ja silloin sijoittuminen on tietoinen vaihtoehto. On hakeuduttu mahdollisimman kauaksi entisistä ympyröistä ja tutusta kaveripiiristä, jotta päihdeohjelma olisi tehokas, eivätkä vanhat ympyrät pääsisi haittaamaan päihdeohjelman etenemistä.

Tukipartion ohjaajat toimivat kentällä ”silminä ja korvina” ja heidän on mahdollista mennä paikan päälle tarkastamaan tilanne, jos jotain epäilyttävää ilmenee. Tukipartiot kirjaavat vankitietojärjestelmään käynneistään yhteydenpitoa, joita seuraamalla vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot pysyvät ajan tasalla sekä vangin että asiakkaan tilanteesta.

Tukipartion ohjaajat kokivat tehtäväkseen asiakkaan tukemisen, neuvomisen ja motivoimisen. Tuki konkretisoituu aivan pelkistetysti asiakkaan kuuntelemiseksi. Asiakkaan hyväksi kokema työskentelysuhde on tärkeä tuloksien saavuttamisen kannalta (Särkelä 2001: 31). Tärkeä esiinnoussut piirre oli asiakkaiden tasavertainen kohtaaminen, että jokainen asiakas kohdetaan yksilönä. Tukeen katsottiin kuuluvaksi motivoiminen. Tukipartion ohjaajat pyrkivät muodostamaan kokonaisvaltaisen kuvan asiakkaan tilanteesta jo vankitietojärjestelmästä nousevan tiedon perusteella. Tietoa saadaan valvontarangaistus asiakkaista myös valvojilta ja koevapauteen sijoitetuista vankiloiden rikosseuraamusesimiehiltä. Loput perustuu tukipartion ohjaajan kykyyn lukea tilannetta. Palvelunohjaus koettiin yhdeksi tärkeäksi tehtäväksi. Tukipartiot tarjoavat asiakkaille tietoa, mutta paras lähtökohta tiedon jakamiselle on, jos kysymykset nousevat asiakkaalta. Silloin kaikki vastaukset muuttuvat merkityksellisemmiksi. Tukipartion ohjaajilla on paljon työn kautta kertynyttä tietoa erityisesti omien alueiden tukitoimista ja tämä tieto on tarjolla kaikille halukkaille. Koska asiakassuhde ei perustu vapaaehtoisuuteen vaaditaan työntekijältä erityistä näkökulmaa ja taitoa rakentaa myönteistä asiakassuhdetta ja lisätä asiakkaan motivaatioita (Lavikkala 2011: 107). On positiivista huomata asiakkaan luottavan tukipartioon sekä esittävän kysymyksiä ja haluavan tietoa. Alueellisesti toimiminen on tässä tapauksessa tehokkaampi toimintatapa, työntekijän on silloin mahdollista jakaa oman alueen tietoa tarvitseville.

Tukipartion ohjaajat tuovat esille myös sellaisen asiakastyypin, joka ei halua puhua asioitaan eikä tarvitse mitään apua. Tällainen on hyväksyttävä työhön kuuluvaksi osaksi. Haastattelussa tukipartion ohjaajat kertoivat hyvin pienellä prosentilla olevan tietynlainen suhtautuminen ja voimakkaita ennakkoluuloja. Keskustelu tukipartion kanssa ei ole välttämätöntä, mutta valvonta on hoidettava. Valvonta on edellytys koevapauteen sijoitukselle ja valvontarangaistuksen suorittamiselle.

Vastauksista on luettavissa se, että pidemmän aikaa tukipartion kanssa tekemisissä oltuaan valvottavat alkavat kertoa hyvinkin henkilökohtaisista asioista tukipartiolle. Tällaisia luotamuksellisia keskusteluja ei kirjata vankitietojärjestelmään. Aluksi tukipartioiden kirjauksilta toivottiin enemmän informatiivisuutta, mutta kun valvotussa koevapaudessa olevien valvontasoitot vankilalle menivät siten, että vangilta kysyttiin lisätietoja valvontatapaamisella puhutuista asioista, katsottiin paremmaksi keskittyä kirjoittamaan vähäsanaisia ja laadukkaita kirjauksia. Tärkein on se, että kirjauksesta käy ilmi tapaaminen ja kunto. Tukipartiot suhtautuvat työhönsä suurella vakavuudella ja jos jotain hälyttävää ilmenee, he varmasti laittavat yhteyshenkilölle sähköpostia, jos eivät puhelimitse tavoita tätä. Asiakkaan henkilökohtaisten asioiden kuunteleminen on myötäelämistä. Auttaja on empaattinen ja aito voidakseen jäsentää tilannetta yhdessä asiakkaan kanssa luodakseen lisää ymmärrystä ja näkökulmaa tilanteeseen ja avatakseen toiminnallisia vaihtoehtoja tilanteen parantamiseksi (Särkelä 2001: 42). Asiakkaan odotukset kohdistuvat työntekijässä ymmärrykseen, hyväksyntään ja inhimilliseen suhtautumiseen (Karsikas 2005: 120).

8.2 Käytännön työ ja sähköinen valvonta

Tukipartiot paikantavat sähköisen valvontajärjestelmän kautta vangin, koska jokaisella on oma liikkuma-alueensa. Paikannus on edellytys vangin tavoittamiselle esimerkiksi kaupungilta. Vankien liikkuma-alueeksi on toimeenpanosuunnitelmaan saatettu kirjata esimerkiksi Porin kaupunki, joten käsite on aika laaja, ainoastaan yöaika on merkitty vietettäväksi kotiosoitteessa. Paikantaminen on tärkein työkalu tukipartion ohjaajalle. Tukipartion ohjaajat siirtävät valvontarangaistusasiakkaiden viikkoaikataulut sähköiseen valvontajärjestelmään, joiden noudattamatta jättämisistä tukipartiot seuraavat yhdessä valvojien kanssa. Useissa tapauksissa tukipartiot toimittavat myös uudet aikataulut valvontarangaistulle. Tässä kohtaa on hyvä mainita, että valvotun koevapauden ja valvontarangaistuksen sähköisen valvonnan järjestelmät toimivat erilaisella periaatteella. Näiden kahden rangaistuksen valvonnassa voidaan nähdä perustavanlaatuisia eroja ja niitä valvotaan erilaisilla valvontavälineillä. Valvontarangaistuksen ajatus on kotiaresti ja järjestelmä keskittyy kotona olon valvontaan. Valvotun koevapauden valvonta on valvottavan tukemista ja sähköinen valvonta antaa sille lisäelementin. (Danielsson & Mäkipää 2012: 73.)

Tukipartion ohjaajat kertovat konkreettisimman kontrollointitoimen olevan päihdevalvonta. Tukipartiot tekevät puhallus- ja sylkitestejä ja ottavat vitsanäytteitä tarpeen vaatiessa. Kaikki kontrollointitoimet kirjataan vankitietojärjestelmän päihdevalvonta- osioon. Positiivinen tulos aiheuttaa seuraamuksia, mikäli se ei johdu lääkärin valvottavalle kirjoittamasta reseptilääkkeestä. Tämä aiheuttaa melkoisia haasteita tukipartion ohjaajille, tehtävän vaatima koulutus ei edellytä farmasian tuntemusta, mutta tehtävä edellyttää. Tähän asiaan on kiinnitettävä huomiota ja tehtävä selvät pelisäännöt, jotka eivät jätä tulkinnanvaraa. Kontrolloinnin mittarit ovat selkeitä mitattavia toimenpiteitä, kuten positiivinen ja negatiivinen. Perusajatus lähtee siitä, että esimerkiksi monella vankilassa alkanut päihdeettömyys jatkuisi näin ollen myös siviiliolosuhteissa. Kontrollointi on selkeää valvontaa ja se antaa myös tukea päihdeettömyyden jatkumiselle. Tukipartion ohjaajien mukaan kontrollointi on myös pitkälle aisteihin perustuvaa havainnointia eli haistaen tai silmämääräisesti arvioiden on mahdollista tehdä havainnot valvottavan kunnosta. Valvottavan tullessa tukipartioautoon, alkoholin hajun tunnistaa hyvinkin nopeasti. Juuri tästä syystä jokaisella tapaamiskerralla ei kontrolloida. Silmämääräinen tarkastelu on hyvinkin painava peruste kahden virkamiehen toteamana ja kestää myös kurinpidollisesti.

Asiakkaan kohtaamistilanne käytännössä on sitä, että valvottava paikannetaan, tälle soitetaan ja sovitaan missä tavataan. Perheelliset koevapauteen sijoitetut tavataan mieluummin tukipartioautossa, ettei turhaan aiheutettaisi häiriötä koko perheelle. Ensimmäinen tapaamiskerta pyritään tekemään jo heti koevapauden alettua ja se on enemmänkin informatiivinen tietoisuus. Tukipartion ohjaajat kertovat esittelevänsä itsensä, kättelevänsä asiakkaan ja kertovan omasta toiminnastaan. He kertovat sen lisäksi Länsi-Suomen alueella käytössä olevasta tukipartion päivystyspuhelimesta ja antavat käyntikortin, josta puhelinnumero löytyy. Valvottavalta tiedustellaan ihan perusasioita, kuten taustalaitosta, kuinka pitkä koevapaus on ja onko valvottavalla perhettä. Keskitytään myös siihen, että annettaisiin tukipartiosta niin helposti lähestyttävä kuva kuin mahdollista. Asiakassuhteen luomisessa jo ensivaikutelmalla on merkitystä (Haavikko & Bremer 2009). Hienotunteisuus otetaan huomioon myös tapaamispaikan valinnassa ja pyritään miettimään sellaista paikkaa, joka tuntuisi myös valvottavasta hyvältä paikalta.

Jatkossa tapaamiset ovat arkipäiväisistä asioista keskustelua, mitä valvottavalle kuuluu, millaisia suunnitelmia on ja mitä hän aikoo lähinäpäivinä tehdä? Näin edetään ja vapautumisen lähestyessä asiat suunnataan tulevaisuuteen. Tukipartion ohjaajat pitävät yllä jatkumoa. Osa valvottuun koevapauteen sijoitetuista vapautuu valvontaan ja jatkavat vapautumisen jälkeen käyntejä yhdyskuntaseuraamustoimistossa valvojalla. Tukipartiot pyrkivät ylläpitämään koevapauteen sijoitettujen polkua kohti vapautumista.

Valvontarangaistus asiakkaat tavataan kuitenkin aina asiakkaan kotona, mikäli mennään käynnille sellaisena aikana, jolloin hänellä on aikataulun mukainen kotona olojakso. Se tarkoittaa, että mikäli valvontarangaistu on perheellinen myös perhe saattaa olla kotona. Perheen kohtaaminen on aina merkittävä hetki etenkin, jos perheessä on lapsia. Lasten suhtautuminen on hyvin vaihtelevaa, koska lapset ovat hyvin erilaisia. Jotkut lähestyvät tukipartiota rohkeasti ja kyselevät kaikenlaista. Niihin kysymyksiin tukipartio pyrkii vastaamaan ikätason vaatimalla tavalla. Kaikki tukipartion ohjaajat toivat haastattelussa esiin lasten kohtaamisen, todennäköisesti siksi, että lasten kohtaaminen työssä on tullut vasta tukipartiotyön myötä. Tukipartion ohjaajat kertoivat, että heihin on suhtauduttu hyvin kotikäynneillä ja tähän todennäköisesti vaikuttaa se, että kohdatut henkilöt olivat etukäteen informoituja tilanteesta.

Väkivaltaa työssään tukipartion ohjaajat eivät maininneet kokeneensa. Väkivallan mahdollisuus kuitenkin haastattelujen mukaan nousi esille esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, kun humalaisia piti lähteä kuljettamaan koevapaudesta takaisin vankilaan. Taustakoulutus ja vankilavuodet vaikuttavat selkeästi haastateltavien suhtautumiseen väkivaltatilanteisiin. Siviilissä ei pelota, mutta mahdollisuus väkivallasta pidetään mielessä. Uuden valvotun koevapauden myötä tukipartion ohjaajat saivat voimankäyttöoikeuksia, jonka myötä asiaa on harjoiteltu ja voimankäyttövälineet hankittu.

8.3 Ammatillisuuden ja asiantuntijuuden hallinta

Ammatillisuus liittyy tukipartion ohjaajien mielestä ihmisen kohtaamiseen. Kohtaamisessa korostuvia asioita ovat inhimillisuus, asiallisuus, luontevuus ja tasapuolisuus. Ammatillisuus ja ammattitaito ovat synonyymejä haastateltavien mukaan. Ammatillisuus on kärsivällisyyttä jaksaa selittää samat asiat aina uudelleen ja uudelleen moniongelmaiselle asiakaskunnalle. Tasa-arvoinen virkamiesmäinen käyttäytyminen on ammatillisuutta. Tukipartiotyössä tavataan paljon erilaisia ihmisiä; monenlaisia asiakkaita ja yhteistyötahoja. Oman roolin sisäistäminen on tärkeää, että oma työtehtävä pysyy kirkkaana mielessä. Ammatillisuus on kaikkien ihmisten vastaanottamista ja kohtaamista tasavertaisesti. Haasteellisissa tilanteissa ammatillisuus on sitä, että asiat saadaan hoidettua yhteisymmärryksessä ja rauhallisesti. Asia hoidetaan ammatillisesti ja keskustellaan asiasta sillä tavalla, ettei se ole mikään maailman loppu. Vartiaisen (2006: 151) mukaan ammatillisuus tarkoittaa aina oman toiminnan arvioimista.

Asiantuntijuudeksi tukipartion ohjaajat mainitsivat teknisen puolen hallinnan. Teknisellä puolella tarkoitetaan vankitietojärjestelmän, sähköisen valvontajärjestelmän ja Tyyne-järjestelmän hallintaa. Asiantuntijuutta on myös kokonaisuuden hallinta, koska ollaan tekemisissä erilaisten rangaistusmuotojen kanssa. Tilanteissa pitää aina ottaa huomioon, mitä rangaistusta valvottava suorittaa, sillä se vaikuttaa toimintatapoihin. Asiantuntijuus on päihdeongelman huomioimista, sillä suurin osa valvottavista on päihdeongelmaisia, joten päihdeongelman ym-

märtäminen on välttämättömyys. Tukipartion ohjaajat ovat tukipartiotyön asiantuntijoita ja heillä on hallussaan melkoinen tietomäärä rikosseuraamuslaitoksen toiminnoista. Kirjonen (2006:124) tuo esiin, ettei minkään koulutuksen lopputuloksena ole valmis asiantuntija. Koulutus voi avata oppijan silmät tarkastelemaan maailmaa uudella tavalla, mutta tärkein tulos on itsensä löytäminen.

Tukipartion ohjaajat näkivät sijoittumisensa rikosseuraamuslaitoksen toimijoiden joukkoon ja tehtävänsä olla linkkinä toiminnan muiden toimijoiden välillä. Positiivisia ja edistäviä tekijöitä organisaation rakentamisessa ovat olleet erilaisissa koulutustilaisuuksissa tapahtuneet tukipartiotoiminnan esittelyt. Näiden myötä myös tukipartion paikka on vakiintunut organisaatiossa. Vakiintumiseen liittyy myös tiedostaminen, jonka myötä tukipartiosta tulee osa kokonaisuutta ja tiedetään millaisia tehtäviä tukipartiolle kuuluu.

Tärkeitä rakenteellisia asioita tukipartiolle ovat virka-autot ja sijoittuminen alueelle. Niinkin konkreettisella asialla kuin virka-auto on partiolle suuri merkitys, koska suurin osa työvuorosta menee autossa. Leasing-autot ovat uusia, hyviä ja toimivia. Koneyhteydet autoissa on rakennettu niin sanotuiksi suojaetuiksi yhteyksiksi. Sijoittuminen alueella oli määritelty virkapaikkoina, jo ennen hakuprosessia. Aluksi virkapaikkoja oli neljä (Tampere, Turku, Seinäjoki ja Hämeenlinna) ja puolentoista vuoden toiminnan jälkeen virkapaikkoja lisättiin vielä kahdella (Pori ja Lahti). Tukipartioiden sijoittuminen alueella määräytyi yhdyskuntataeseuraamustoimistojen sijainnin mukaan, koska tukipartioiden perustaminen valvontarangaistuslain tultua voimaan. Tukipartion ohjaajat kokevat tukipartio-organisaation hyvin itsenäisenä. Kaikki on saatu rakentaa alusta asti itse, mitään muuta ei ollut valmiina kuin virkapaikat. Työtavat ovat myös rakentuneet tekemisen myötä, sillä ennen tukipartioiden perustamista ei ollut systemaattista valvontaa koevapauksien valvonnassa, eikä ollut valvontarangaistuksen kaltaista rangaistusmuotoa. Kaikki tukipartioon valitut toivat mukanaan omaa ajatustaan koevapauden valvonnasta, millaiseen malliin olivat omassa taustalaitoksessaan tottuneet ja sitä alettiin käytännössä jatkojalostaa.

8.4 Positiivinen muutos

Tukipartion ohjaajat kertoivat suurista ennakkoluuloista, joita toiminnan alussa oli ollut tukipartioiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen työntekijöiden kesken. Ennakkoluulot olivat aluksi yhteistyötä hidastavia seikkoja, mutta koska päämääränä oli valvontarangaistuksen toimeenpano, niin yhteistoimintaa tehtiin ja nyt voidaan sanoa asioiden menneen hyvin. Tukipartion ohjaajat toivat esiin sen, miten yhteistyön myötä myös ymmärrys yhdyskuntaseuraamustyötä kohtaan on kasvanut. Sijoittumisella yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhteyteen on edistetty yhteistyön tekemistä. Yhdessä tekeminen on auttanut ymmärtämään toisen toi-

mintatapoja ja siitä on saatu vertailupohjaa oman työn tekemiseen. Myös tutustuminen on lisännyt asioiden ymmärtämistä.

Tukipartio toimintaa aloittaessa myös ohjaajien suhtautuminen oli skeptinen. He kertoivat suhtautuneensa epäilevästi koevapauksien onnistumiseen. Kaikki haastatellut tukipartion ohjaajat kuitenkin kokivat muuttuneensa yli kahden vuoden tukipartiossa työskentelyn aikana. Suurimmat muutokset kohdistuivat omaan henkilökohtaiseen ajattelutapaan asioista, jonka myötä koko maailmankuva on muuttunut. Haastatellut ovat alkaneen tukipartiotyön myötä uskoa siihen, että koevapaudesta on hyötyä ja apua, tietoisuus tästä on noussut omien henkilökohtaisten kokemusten ja näköhavaintojen perusteella. On saatu omakohtaista kokemusta siitä, että koevapaudet onnistuvat. Haastatellut pystyvät kukin valtaosin samaistumaan myös asian toiseen puoleen, eli siihen millaisena asiat näyttävät suljetusta vankilasta katsoen. Tukipartio työ on palkitsevaa ja siitä saa positiivista palautetta ja se varmasti vaikuttaa koko maailmankatsomukseen. Uudet työtehtävät ovat laajentaneet haastateltavien tietoisuutta koko rikosseuraamusalasta ja positiivinen palaute on osa onnistumisen kokemusta. Työ antaa enemmän tekijälleen ja tehtävät ovat monipuolistuneet. Tukipartion ohjaajat kokevat tekevänsä laadukasta työtä. He pitävät tekemäänsä työtä tärkeänä ja uskoivat sillä olevan merkitystä. Kokemus oman työn merkityksellisyydestä on varmasti uusi kokemus esimerkiksi vankilasta tuleville työntekijöille. Tukipartiotyö on rikosseuraamuslaitoksen edistysaskel saada monta eri toimijaa toimimaan yhteistyössä keskenään. Työn kokeminen edistysaskeleena lisää varmasti kaikkien kiinnostusta työn tekemiseen. Tukipartiot hoitavat valvontarangaistujen ja valvottujen koevapauksien valvonnan niin laadukkaasti kuin se vaan on resurssien puolesta mahdollista.

Tukipartio ohjaajat olivat sitä mieltä, että tukipartiotoiminnalla on vaikuttavuutta valvottaviin nähden. Koevapaus tarjoaa helpompaa reittiä vapauteen ja tukipartio tukee käyden tarkastamassa tilannetta ja juttelemassa asioista. Tukipartio toimii ikään kuin tukiverkkona, ettei valvottavat joudu suoraan siviiliin. Erityisesti pitkäaikaisvangeille koevapaudesta on hyötyä. Tukipartio olemassa olollaan tuskin "parantaa" ketään, mutta se saattaa mahdollistaa esimerkiksi asioiden kuntoon saamista ennen vapautumista ja sillä on merkitystä tulevaisuudelle. Tukipartion ohjaajat uskovat työhön, jota tekevät ja suhtautuminen työn vaikuttavuuteen on realistinen. Asiakkaiden tilanteisiin suhtaudutaan hyvinkin realistisesti. Koevapaus nähdään aikana, joka mahdollistaa puitteiden luomisen hyvälle elämälle hallitusti. Lavikkala (2011: 117) kirjoittaa yhteiskuntaa asettumisen tukemisesta ja nostaa esiin lyhytaikaisvangit, joille ei ehditä järjestää mitään.

Valvottavan epäonnistuminen eli toimeenpanon keskeytyminen ja koevapauden peruuttaminen on tukipartion ohjaajalle paikka, jossa joutuu helposti kyseenalaistamaan ihmistuntemuksensa, etenkin sellaisten tapausten kohdalla, jotka tulevat ihan yllätyksenä. Yleensä tilanteet

eivät tule aivan täytenä yllätyksenä, vaan merkkejä on ollut jo olemassa, mutta puuttumisella ei ole ollut vaikutusta. Onnistuminen on aina positiivinen asia. Tukipartion ohjaajien mielestä myös epävarmoin tapauksiin olisi syytä satsata, koska kaikki kuitenkin vapautuvat jossain vaiheessa, hallittu siviiliin siirto tukipartion tukemana nähtiin hyväksi vaihtoehdoksi.

8.5 Ongelmakohtia ja kehittämisajatuksia

Tukipartion rakenteelliset ongelmat ovat pitkälti samoja kuin kehittämis ehdotuksissa esiin nousevat asiat. Ongelmakohtiksi tukipartion ohjaajat nostivat lähialueiden aluejaon toimimattomuuden tämän hetkisel lä työvuorotaulukolla ja valvottavien määrällä. Rakenteellisena ongelmana pidettiin sitä, että toimitaan rikosseuraamusalueittain, eikä valtakunnallisesti. Tukipartio organisaationa on kovin haavoittuva, kun toinen tukipartiosta sairastaa ja esimies ei pääse "paikkaamaan" sairastunutta, työaika menee hukkaan. Kaikki tukipartion kentällä tekemät toimenpiteet ovat sellaisia, joissa tarvitaan todistajaa. Yhtenä ongelmana nähtiin turvallisuuspainotteisuus ja toivottiin mukaan kehittämiseen erimerkiksi kehittämispäällikköä. Jokainen haastateltava näki hyvin erilaisia ongelmia, johon vaikuttaa kaikkien haastateltujen näkökulma ja tarkastelukohta.

Kehittämis ehdotuksiksi nousivat työvuorotaulukko, sijoittuminen alueelle, valtakunnallinen tukipartio- organisaatio, parityöskentelyn purkaminen tiimityöskentelyksi ja yhteistyö vankiloiden kanssa. Samat asiat nousivat esiin myös rakenteellisissa ongelmissa. Työvuorotaulukon kehittämis ehdotus lähti liikkeelle näkemyksestä, jonka mukaan työvuorotaulukon tuoma viikonloppuvahvuus ei ole riittävä. Työvuorotaulukko on ratkaiseva työn tekemisen näkökulmasta, tarkasteluun vaikuttaa vahvasti se mistä suunnasta tarkastelua tehdään. Kenen näkökulmasta asiaa katsotaan; työntekijän, työnantajan, valvottavien vai yhteistyöverkoston. Rekrytoijan näkökulma on hyvin erilainen kuin rekrytoitavan.

Alueelle sijoittumisella on tukipartiotyössä pisimmät perinteet, sillä virkapaikat olivat jo ennen henkilökuntaa. Nyt kuitenkin on vasta kokemusta siitä, miten vangit ja asiakkaat sijoittuvat alueelle ja mistä kaupungeista on tullut selkeitä keskuksia toiminnan kannalta. Vaikka tilanne on tällä hetkellä tällainen, se ei välttämättä ole pysyvä. Tällä hetkellä joidenkin tukipartioiden lähialueilla on huomattavasti enemmän valvottavia ja toisilla taas vähemmän. Tässä asiassa ei ole stabiilia tilaa. On turhauttavaa ajaa kohteeseen pitkiä matkoja ja asiakkaat eivät aina sijoitu suurimpiin kaupunkeihin.

Valtakunnallisen tukipartio-organisaation rakentaminen on tukipartiosta noussut kehittämis ehdotus. Tukipartiotoiminta on rikosseuraamusalueellisesti hyvin pieni organisaatio vain kolmetoista henkilöä. Valtakunnallisesti ajateltuna määrä kertautuu noin kolminkertaiseksi. Harisalon (2008:26) mukaan koon problematiikka kiteytyy organisaation rakenteeseen eli koon

kasvaessa rakenne erikoistuu ja muuttuu muodollisemmaksi. Kasvavan organisaation on arvioitava työnjakoaan. Toiminnanohjauksen tullessa yhdestä paikasta olisi selvää, että toiminta pysyisi mahdollisimman paljon samanlaisena koko maassa. Vaikka keskushallintoyksikkö nykyin ohjaa toimintaa, siihen tulee monta eri väliporrasta ennen kuin tieto on tukipartiolla, tiedonkulun parantaminen liittyy olettamuksena tähän kehittämissuunnitelmaan. Harisalo (2008:26) mainitsee kuitenkin organisaation kasvun myötä tapahtuvan hallinnollisen kehityksen tuovan mukanaan byrokraattisia ongelmia.

Kehittämissuunnitelma oli myös tukipartion työpari-ajattelun purkaminen ja työskentelyn muuttaminen tiimityöksi. Ajatus oli se, että samassa virkapaikassa olisi useampi työntekijä kuin mitä tällä hetkellä on. Tämä antaisi mahdollisuuden tukimuotojen kehittämiselle, toisi uutta monipuolista näkemystä tukipartion toimintaa. Parityöskentely on haastavaa ja vaatii paljon sopeutumista, koska autossa ollaan pitkiäkin päiviä työpari kanssa. Tiimityöltä toivottiin vaihtelua arkeen. Erilaisia malleja tukipartiotyölle on valtakunnallisesti kokeilussa, mutta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella kaikki toimivat tällä hetkellä työpareina.

Vankiloiden kanssa tehtävässä yhteistyössä on vielä kehittämisen varaa. Keskusteluyhteyden pitäisi olla niin hyvä, ettei kukaan vaan ilmesty koevapauteen vaan siitä olisi tullut tieto etukäteen, joko sähköpostitse tai puhelimitse. Yhteistyön kehittäminen juuri nyt on ajankohtaista, koska koevapauden laki muuttui. Tukipartioiden ennakkotieto asiakkaista on tärkeä, että oltaisiin paikalla jo heti siinä vaiheessa kun uusi valvottava aloittaa siviilissä.

9 Pohdinta

Työskentely tukipartiossa sen lähtölaskennasta alkaen antaa vahvan näkemyksen tukipartiotyöstä, mutta se myös haastaa tekijänsä. Oman mielipiteen pitämiseen poissa tekstistä on joutunut keskittymään. Esimiesaseman suhteen en näe ongelmaa, koska pienessä organisaatiossa henkilökohtaiset piirteet ja ominaisuudet tulevat tutuiksi, joten vastaukset ovat aitoja. Haastattelutilanteessa havaitsin selviä ongelmia sen suhteen, etten ymmärtäisi haastateltavan sanomaa liian herkästi puhuessamme samaa "tukipartio-kieltä". Huomasin haastateltavan ilmeistä epäuskoa haastattelutilanteessa, kun pyysin niin sanottuihin tuttuihin asioihin tarkennusta. Vastauksia litteroidessani ja analysoidessani jäin miettimään, miksi en ollut kysynyt vielä pidemmälle. Teemahaastattelun tekeminen oli mielenkiintoinen lähestymistapa aiheeseen. Teemahaastattelurunko, joka toimi haastattelun apuna toimi kahden haastateltavan kohdalla täsmälleen samassa järjestyksessä, muissa tapauksissa haastattelun rönsyileminen muutti järjestyksen täysin. Se onkin puolistrukturoidun teemahaastattelun etu. Keskustelimme ennen haastattelua aiheesta, jolloin kerroin haastateltavalle teemat ja sen, että hänen anonymiteettinsa säilyy tutkimuksen myötä. Uskon sen vaikuttavan jonkin verran vastauksiin, ettei tarvitse miettiä joutuvansa leimatuksi. Se, että olen joutunut editoimaan jotain pois,

ettei asia henkilöityisi liikaa, saattaa myös aiheuttaa epäluotettavuutta tutkimuksellisesta näkökulmasta. Kaupunkien nimien muuttaminen ei vaikuta lopputulokseen.

Olisinko saanut samanlaiset johtopäätökset, jos olisin haastatellut jonkin muunlaisen harkinnanvaraisen näytteen tukipartion ohjaajia? Kaikkia ohjaa tehtävässä myös omat henkilökohtaiset kiinnostuksen aiheet ja työtä tehdään omaa persoonaa hyödyntäen. Henkilökohtainen persoona laitetaan peliin tukipartiotyössä. Toisenlaisella harkinnanvaraisella näytteellä esimerkiksi kehittämisehdotuksia teema olisi mahdollisesti ollut hyvin samankaltainen, teemasta nousseet asiat olisivat olleet samoja, mutta painotus olisi ollut hieman erilainen. Luonnollisesti on mahdollista, että jotain aivan erilaisia ajatuksia jäi nyt puuttumaan.

Suljetusta vankilasta tulleilla tukipartion ohjaajilla siviiliolosuhteisiin totuttelemisen kesti todennäköisesti kauemmin kuin muilla. Heillä oli todennäköisesti myös suuremmat ennakkoluulot koevapauksia kohtaan. On ollut hienoa huomata kehitys ja muutos, joka on tapahtunut. Muutos on myös omakohtainen kokemus. Ennakkoluulojen muuttuminen sopeutumisen kautta arkipäivän toiminnaksi on ollut palkitsevaa. Todennäköisesti ihminen tarvitsee omakohtaisen kokemuksen muuttaakseen käsitystä asiasta. Se on tavallaan kuitenkin harmillista, että tarvitsee nähdä ennen kuin voi uskoa. Asian siirtäminen pelkästään kertomalla ei ole silloin mahdollista. Tähän liittyen ymmärrän myös keskushallintoyksikön kannan siitä, että tukipartion ohjaajat saivat tehtävän määräykset, jotta mahdollisimman suurella joukolla olisi mahdollista tutustua tukipartiotoimintaan. Mahdottomaksi asian tekee kuitenkin se, että jollain on kuitenkin jatkuva kehittämis- ja koulutusvastuu uusien tukipartion ohjaajien suhteen. Eli jos jatkuvalla syklillä tulisi uusia tukipartion ohjaajia, monikaan heistä ei olisi yhtä aikaa samassa vaiheessa ammatillisesti.

Työn merkitys tekijälleen on ilmeinen. Tukipartion ohjaajat kokevat tekevänsä laadukasta ja vaikuttavaa työtä, olisiko tähän syytä työnantajan toimesta tarttua? Pitäisikö tukipartion ohjaajille keskittää enemmän erityisosaamista? Moniongelmainen ja useimmiten arjenhallintataitoja vailla oleva asiakaskunta saattaisi hyötyä siitä. Asiakastyö on jo käytännössä tuttua, mutta koulutuksella sitä olisi mahdollista syventää. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa on hyvää aiheeseen sopivaa täydennyskoulutusta, mutta kouluttautuminen pitää näkyä silloin myös tehtävänkuvauksessa (Rikosseuraamuslaitos 2012). Tukipartiotoiminta on nyt tullut ensimmäiseen tarkastelupisteeseen alun jälkeen ja varsinaista kehittämistyötä olisi nyt hyvä lähteä miettimään, koska tehtävämääräystä on hyvin jäljellä. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelle on juuri valittu kaksi uutta kehittämispäällikköä, joiden toivon ottavan tukipartiotoiminnan tarkasteluun, koska ulkopuolinen saattaa tässä kohtaa nähdä asian realistisemmassa valossa. Kehittämisessä toivon kuitenkin kuultavan henkilökuntaa, koska asiantuntijuus nousee toiminnan sisältä.

Alueelle sijoittuminen ja työvuorotaulukko ovat asioita, joita on hyvä tarkastella kokonaispaikkina, ettei tukipartiolle tulisi niin sanottua hukkakäyttöä. On mahdollista, että olisi järkevää keskittää tukipartiotoimintaa enemmän tiettyihin kaupunkeihin, joissa on huomattavasti enemmän valvottavia. Mutta on huomioitava useita asioita, että henkilökunnan tasavertaisuus säilyisi. Nykyinen resursointi nykyisillä toimenkuvilla on todennäköisesti riittävä, mutta resurssien kohdentaminen ei vastaa alueen sisäisiä vaatimuksia. On ehkä liikaa pyritty levittämään rikosseuraamusalueen sisällä, eikä ole huomioitu sitä, että jokaisesta uudesta virkapaikasta tulee lisää kustannuksia, vaikka virkapaikat toimitiloina ei maksa, niin useiden autojen leasing ja ylläpito maksaa. Autojen leasing- maksut ovat merkittävä vuotuinen menoerä tukipartiossa. On ehkä liikaa murehdittu kilometrien syntymistä, kun on kuitenkin asioita, jotka on hoidettava, vaikka alueen oma tukipartio ei ole töissä. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi toimeenpanon aloittaminen ja lopettaminen, joista syntyy joka tapauksessa kilometrejä. Kilometrejä ajateltiin tehtävämääräyksessä myös työssä jaksamisen näkökulmasta. Kaikki työntekijät ovat kuitenkin lähtökohtaisesti olleet tietoisia, että tukipartiotyössä ollaan paljon liikkeessä. Ajoreittejä suunnitellaan siten, että mahdollisimman monta valvottavaa mahtuisi reitin varrelle. Samalla se tarkoittaa myös sitä, että ajomatka keskeytyy välillä.

Sähköisen valvonnan keskusvalvomo on valtakunnallista toimintaa, joka on perustettu samaan tarpeeseen kuin tukipartiotkin. Näiden kahden asian yhdistämisen näkeminen mahdollisuutena on yksi tämän opinnäytetyön esiintuoma kehittämissuositus. Valtakunnallisesti ajateltuna tukipartiot valvovat hyvin suurta määrää valvottuun koevapauteen sijoitettuja ja toimeenpanevat kaikki valvontarangaistukset. Paikallisella toiminnalla saavutetaan hyötyä esimerkiksi palvelunohjauksessa, mutta valtakunnallinen organisaatio voisi palvella paremmin työntekijän näkökulmasta. Taloudellista hyötyä on vaikea arvioida. Uskoisin valtakunnallisen organisaation olevan asiakkaan oikeusturvan kannalta parempi vaihtoehto, sillä valvontarangaistuksen suorittaminen pitäisi olla samanlaista huolimatta siitä, missä päin Suomea sitä toimeenpannaan. Saman työn tekemisen pitäisi olla samanlaista koko Suomessa. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella työntekijän näkökulmasta tukipartio sijoittuu vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen välimaastoon eli ei kuuluta kumpaankaan organisaatioon, vaan ollaan oma pieni organisaatio. Organisaation koko saattaa olla se ratkaiseva tekijä, valtakunnallisesti voitaisiin olla vahvempia. Tukipartio organisaationa on hajallaan ympäri Länsi-Suomen rikosseuraamusaluetta, kuulutaan virkapaikan mukaan alueelliseen viitekehykseen, muttei saada viitekehyydestä organisaation hyötyä.

Kaikki Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiot tekevät parityötä, työnluonne on sellainen, että se tarvitsee aina kaksi tekijää. Työn tekemisen muotoon liittyy vahvasti se, että asiakkaan oikeusturva täyttyy, jolloin tehtäville toimenpiteille tarvitaan aina todistaja. Asiakkaiden kodeissa käynti vaatii todistajan läsnäoloa. Kehittämissuosituksena esitettiin, että tukipartiotyötä kehitettäisiin tiimityöksi, jolloin työhön saataisiin vaihtelevuutta ja monipuoli-

suutta. Nyt on saman pari kanssa oltu partiossa yli kaksi vuotta ja se varmasti vaatii sopeutumista. Toisen työtavat ovat tulleet hyvinkin tutuiksi, se on myös vahvuus, mutta juuri siksi on mahdollista, että toimintaan ei tule esimerkiksi uusia työtapoja, vaan se jää paikoilleen. Sellaisille työntekijöille, joille rutiinit luovat turvallisuuden tunnetta, tiimityö saattaa kuitenkin olla negatiivinen ajatus. Saman asian voi tehdä monella eri tavalla ja tiimityö toisi varmasti tähän vaihtelua. Tiimityöllä olisi mahdollista toimia virkapaikoittaan kattavammin, mutta nykyresursseilla se vähentäisi virkapaikkoja.

Opinnäytetyöprosessi pakotti jäsentelemään oman työn tekemistä enemmän kuin olisi muuten koskaan tullut tehtyä. Se myös opetti kurinalaiseen "istu ja kirjoita" elämänhallintaan. Vaikka aihe oli enemmän kuin tuttu, sitä tuli katsottua erilaisesta roolista kuin normaalisti. Analyysia olisi varmasti ollut helpompi tehdä parityönä, jolloin olisi voinut analysoida asioita laajalaisemmin, koska omat näkemykset asioista on vahvat ja virkani puolesta tiedän taustalla olevista monista asioista enemmän. Loppusuoralla ollessani myös harmittelin, että miksi en haastatellut kaikkia seitsemää tukipartion ohjaajaa, mutta se olisi kasvattanut haastattelu materiaalin kaksinkertaiseksi ja hidastanut työn etenemistä. Ajallisesti tutkimuksen valmistuminen tulee hyvään tilanteeseen, sillä uusien toimintojen sisäänajo kestää rikosseuraamusalalla varmaan juuri nyt kuljetun matkan.

Tukipartion roolista katsoen yhdyskuntaseuraamustoimistojen yhtenäisten toimintatapojen sopiminen olisi tärkeää, koska Länsi-Suomessa tukipartio tekee alueellista työtä ja tukipartioon saa yhteyden päivystyspuhelimella. Tukipartioiden ohjeistaminen olisi esimiehen näkökulmasta katsottuna helpompaa, jos kaikilla yhdyskuntaseuraamustoimistoilla olisi yhteiset työtavat. Tukipartion roolista on nähtävissä niin vankiloiden kuin yhdyskuntaseuraamustoimistojen käytäntöjen eroavaisuudet. Yksi rikosseuraamusalan arvoista on tuomittujen kohtelemisen keskenään samanarvoisesti (Rikosseuraamuslaitos 2011b).

Työssä esitetyt lainaukset tai näkemykset ovat teemahaastattelurungon aineiston pohjalta esiin nostettuja asioita, jonka vuoksi niistä ei voi tehdä yleistyksiä. Kehittämisen lähtöselvitys on siis tehty Länsi-Suomen rikosseuraamusaluetta ajatellen, eivätkä sen tulokset ole sellaisenaan siirrettävissä muille rikosseuraamusalueille.

Lähteet

- Aula, P. 2000. Dynaaminen duo. Organisaation kulttuuri ja viestintä. Teoksessa Aula, P. & Hakala, S. (toim.) Kolmet kasvot, näkökulmia organisaatioviestintään. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Danielsson, P. & Mäkipää, L. 2012. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 114. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Haavikko, A. & Bremer, L. 2009. Ulkoisesti erilaisia sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveys-työhön yli kulttuurirajojen. Helsinki: Vanto Design OY.
- Hakala, S. 2000. Julkisen organisaation olosuhteet. Tietoa, valtaa ja yhteisyyttä. Teoksessa Aula, P. & Hakala, S. (toim.) Kolmet kasvot, näkökulmia organisaatioviestintään. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Harisalo, R. 2008. Organisaatioteoriat. Tampere: Yliopistopaino Oy.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S & Remes, P & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Jokinen, A. 2008. Sosiaalityö tukena ja kontrollinen aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Jokinen, A. & Juhila, K. (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino.
- Karsikas, V. 2005. Selvinpäinolosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Kirjonen, J. 2006. Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R & Karjalainen, V. (toim.) Kehittämistyön risteyskiä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Laki valvontarangaistuksesta. 2011. Viitattu 20.2.2014.
www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110330
- Laki valvotusta koevapaudesta. 2013. Viitattu 20.2.2014.
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130629
- Lavikkala, R. 2011. Vaikuttavan rikosseuraamustyön kysymyksiä. Teoksessa Lavikka, R & Linderborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulu-tuskeskus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Metteri, A. 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Acta Universitatis Tamperensis 1778. Tampere: Yliopistopaino Oy.
- Myllärinen, A. 2011. Lainrikkajien elämänsisällöön muutos ja sitä tukeva auttamistyö. Acta Universitatis Tamperensis 1682. Tampere: Yliopistopaino Oy.
- Mäkipää, L. 2010. Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249.

www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/tutkimuksia-sarja/WLZJtf1ct/koevapaus249.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2011a. Ohjeet sähköisen valvonnan suunnittelulle 16.9.2011. Painamaton lähde.

Rikosseuraamuslaitos. 2011b. Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2001-2020. www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hglF5g/Risen_strategia_2011-2020.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2012. Tukipartiossa toimivan ohjaajan tehtäväkuvauslomake. Painamaton lähde.

Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsinki: Hakapaino Oy.

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Jyväskylä: Gummerus.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Valokivi, H. 2002. Toimiva asiakkuus. Teoksessa Juhila, K. Forsberg, H. & Roivainen, I. (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Valokivi, H. 2004. Lainrikkajan ääni auttamisjärjestelmässä. Teoksessa Jokinen, A. Huttunen, L. ja Kulmala, A. (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Tammer-Paino.

Valvontarangaistuksen täytäntöönpano. Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 5/2013

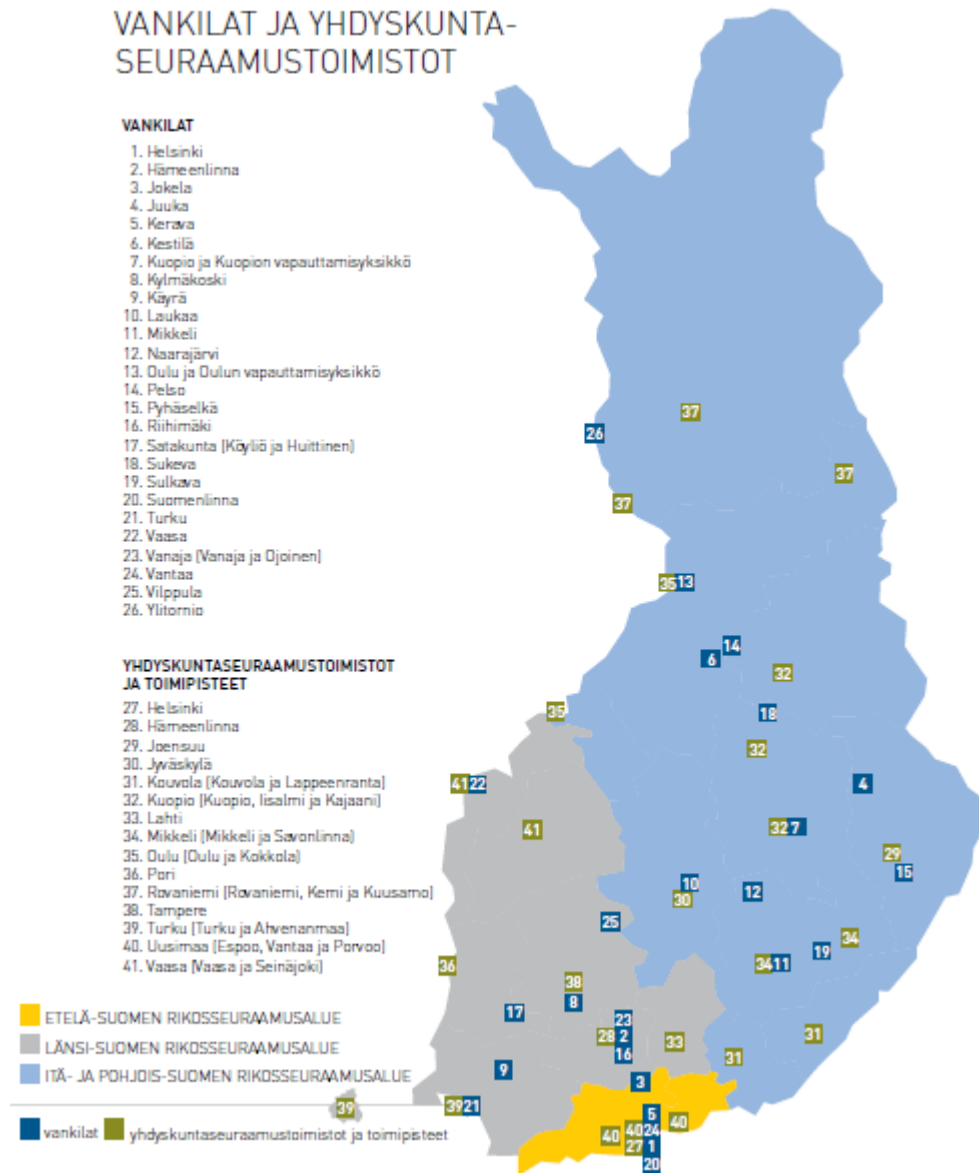
Vankeuslaki. Viitattu 20.2.2014.
www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767

Valvottu koevapaus. Rikoslaki 2c luku 8§.

Vartiainen, E. 2006. Konsultti kehittäjänä. Teoksessa Seppänen-Järvelä, R & Karjalainen, V. (toim.) Kehittämistyön risteyksiä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Liitteet

Liite 1. Vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Asiakkaan kohtaaminen

- * **tukipartion rooli**
 - millaisia kontrollin elementtejä työhön sisältyy
 - millaisia tuen elementtejä

- * **asiakkaan kohtaaminen**
 - millaista kohtaaminen on käytännössä
 - miten huomioidaan asiakkaan/ vangin perheenjäsenet
 - miten asiakkaan/ vangit perheenjäsenet suhtautuvat
 - millaisia väkivalta tilanteita olet kohdannut työssäsi, jos olet kohdannut

- * **työntekijän työote**
 - mitä on ammatillisuus tukipartion ohjaajan työssä
 - mitä on käytännön asiantuntijuus

Rakenteelliset tekijät

- * **rakenteelliset tekijät**
 - jotka mahdollistavat työn tekemisen
 - jotka tukevat työn tekemistä
 - toiminnan laatu ja vaikuttavuus
 - ongelmia rakenteissa?

- * **toimintaympäristö**
 - millaista on työskennellä yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteydessä

- * **muutos/ kehitys**
 - koetko muuttuneesi työntekijänä viimeisen kahden vuoden aikana
 - miten koet muuttuneesi työntekijänä tukipartiossa työskennellessäsi, jos vertaat entisiin työtehtäviisi

- * **tukipartiotyön kehittämisehdotuksia**
 - mihin pitäisi kiinnittää huomiota?